CONCILIVM PROVINCIALE COLONIENSE.

ANNO M. D. XXXVI. CELEBRATVM.

Cui, Hæc Sunt Addita.

FORMVLA AD QVAM VISI- *tatio intra Diœcesim Coloniensem exigitur.*

REFORMATIO CLERI AD *correctionem uitæ & morum.*

STATVTA SYNODALIA D. *Valentini Episcopi Hildesemensis.*

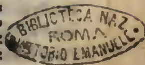
FORMVLA VIVENDI CANO- *nicorum, vicariorum, & aliorum presbyterorum secularium.*

HAC AQVA, NON

VENETIIS Apud Andream Arriuabenum ad signum Putei. M. D. XLIIII.

HERMANNVS DEI GRATIA SANCTÆ Colonien. ecclesię Archiepiscopus, sacri Romani Imperii per Italiam Archicancellarius, princeps Elector, VVestualiæ & Angarię dux, sacrosanctæ Apostolicæ sedis Legatus natus, ac Administrator ecclesiæ Paderbornen. etc. vniuerso clero ac populo prouinciæ nostrę Coloniensis salutem in domino sempiternam.

NTER Innumera huius calamitosæ tempestatis aduersa, quibus iusto Dei iudicio præmimur, nihil ita ex eo potissimũ tempore, quo nos Deus Opt. Max. licet indignos, ad ministerii episcopalis functionẽ uocare dignatus est, animũ nostrũ torsit, quã quod uidemus ecclesiæ naiculã, uelut indormiente ipso Nauclero, Christo Iesu, in mediis constitutã fluctibus turbulentissimarũ procellarũ impetu, iam nimiũ diu summo cũ rei Christianæ periculo iactari, nec interim in tãta rerũ desperatione laborãtibus, ullũ alicũdæ salutis portũ in quẽ se tuto recipiat, Christi nauis uel de lõginquo adfulgere. Nã quod aliquot abhinc annis pleraq; remedia tentata sint, id nos discrutiat magis, quũ animaduertimus hactenus penè nihil actũ, sed omnino frustra laboratum esse. Et quis, quæso, tã stupidus est, qui nõ sentiat omnẽ conatũ nostrũ idcirco irritũ atq; inanẽ fuisse? quod huc vsq; nec syncera in Deũ fide, nec unanimi uoto indormiscentẽ dñm ardẽtibus precibus inclamauerimus, sed incrudelitate torpẽtes, ac corruptissimis animorũ affectibus, studia in cõtraria currẽtes nõ respexerimus toto corde in eum, qui dixit: Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Neq; enim ille uel immemor est promissi uel manus eius abbreuiata, ut saluare nõ possit, qui nõ derelinquit oẽs sperãtes in se, sed iniquitates nostræ diuiserũt inter nos & illũ,

atque utinam iam tandē resipiscētes, studeamus, repurgatis per Dei misericordiā mētibus nostris, uel tantillā fidē a dño impetrare, quā tula Apostoli præditi erāt quū in mari intumescēti cōprehēsi, dñm pariter accesserūt, atque in ceruicali reclinantē suscitarūt, inclamātes: Dñe, salua nos, perimus. Quæ ut tū nō satis integra fuerit, qđ uicissim audirēt, quid timidi estis modicę fidei? tāta tamē fuisse perhibetur, ut Iesus ille seruator excitatus ac surgēs, imperaret uentis & mari, adeo ut statim subsecuta sit trāquillitas magna. Quā inferior ergo illa licet modica, inanimi tamē discipulorū fide, nostra erga deū fiducia hactenus fuerit, q̄ indignos gratia dei præ Apostolis, q̄ q̄ adhuc rudibus, nos hucusque præstiterimus, res ipsa actionūq; nostrarū euētus satis superq; declarāt. quid enim tot comitiis, tot cōuentibus, tot denique cū priuatis tū publicis cōsultationibus super cōponēdis hisce fluctibus, nō semel habitis, aliud effectū est, quā quod tēpestas propemodū facta est cōcitatior? Tandē ad uniuersale Conciliū, uti ad ultimū asylum respeximus oēs, quod in primis inuictissimus: perinde ac piētissimus ecclesiæ pugil, Carolus, eius nominis quintus, Romanorū Impator, semp augustus, authoritate Apostolica indici, magna cū instātia postulauit, beatissimus subinde Pontifex piētissimæ postulationi assentiēs, futurū promisit, totus denique orbis ingēti cū desiderio hactenus expectauit, Sed ut nō leuis momēti res est, generalē ecclesię Synodū cōuenire, ita permulta sunt, quę omnis dissidii, parēte diabolo procurāte, subinde suboriūtur impedimēta quibus etsi nō omnino spes indicēdi cogēdiq; Cōcilii, adimatur, tamē res omniū maxime necessaria, in longū saltē protrahitur. Nos igitur rationē officii epālis nobis cōcrediti solicite animo uersantes, q̄ q̄ maluissemus rebus labētibus; publico atque adeo totius orbis Christiani auxilio succurri, quā priuatim in prouincia nostra de necessario remedio dispicere, In tā lōga tamē expectatione, dilationeq; speratæ opis, nullā excusationē inuenimus,

diutius in officio nostro cessandi, maxime quod hæresum ac schismatum pestilentissimis, exitialibusq; flatibus prouinciam nostram undecunq, idq; agminatim impetentibus, scelerū quoq ac morum longe corruptissimorū lue ac fluctibus, magis ac magis inundantibus, omnem de hinc moram extremi plenam periculi iudicemus. Proinde & diuina uoce cōmoniti, & sacrorum canonum iussu cohortati, prouinciale Concilium in ciuitate nostra Colonia Agrippina, deo authore, celebrandum indiximus. In quo quum nobiscum Reuerendorum Suffraganeorum nostrorum: Leodieñ. Episcopi ac Monasterieñ. & Osnaburgeñ. confirmati Administratorisq; Mindensis ecclesiarum Legati (Traiecteñ. interim Episcopi procuratoribus, quo minus ad nos se reciperent, inter eundum per obuios milites quemadmodum ipsorum literæ excusatoriæ continebant, prohibitis) simul & cum uenerabili clero nostro, in dei nomine conuenerint, ipsiusq; dei ac ecclesiæ causam (quantum is, a quo omne datum optimum ac omne donum perfectum descendit, pater luminum concessit.) diligenter pertractarint. Tandem discussis omnibus, quæ repurganda uidebantur, reformationem quam omni ope molimur & ex animo optamus, in Canones quosdam diuinæ legi ac patrum sanctionibus consentaneos contraximus, quos uisitatione diocæseos nostræ effectui mancipare (quoad eius fieri potest) deo adiutore adnitemur, ut habeat prouincia nostra, donec generale illud indicatur Concilium, aliquantulam saltem opem, qua se aduersus ingruentes ac inundantes dissidiorum fluctus ac scelerum luem, seruet ac tutetur. Omnia tamen, quæ hoc libello continentur iudicio sacrosanctę Apostolicæ sedis, quam merito ueneramur, submittentes.

INDEX TI-
TVLORVM PRINCIPALIVM AC
Capitulorum Concilii prouincialis Colonien. quæ illis ad Christianę pietatis augmentum comprehenduntur.

Folio. I.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium episcopi post uerbi prædicationem, consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione ecclesiarum.

Folio. XI.

DE officio priuato ac publico, uitaq; ac moribus Clericorum generatim. Cap. 1

De parochis ac eorum Vicariis, aliisq; uerbi mi-

Folio. LIII.

Folio. LV.

Folio. LXV.

Folio. LXVII.

FINIS.

DE MVNERE EPISCOPALI.

OFFICIVM EPISCOPI POST verbi prædicationem consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione ecclesiarum.

EPISCOPI Munus in duobus potissimum consistit. Primum in impositione manuum, quę est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum. Deinde in visitatione diœceseos. Vtrunque beatissimus Apostolus ad Titum, dilectum filium, Cretæ Episcopum scribens, complectitur. Huius, inquit, rei gratia, reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Alterum vero idem Apostolus, cum a Mileto discessum maturaret profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud visurus esset faciem eorum omnium, per quos transiuit, prędicans regnũ Dei, uocatis illo ad se ab Epheso, ecclesiæ presbyteris apostolica vehementia inculcat, cum ait: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, quod intrabunt post discessionem meam

Titum. 1

Acto. 20

lupi rapaces in vos, non parcentes gregi, & ex vobisipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se, propterea vigilate. Cui muneri, vt ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus, ac illius collega Paulus, satisfacerent, alter transiuit & inuisit vniuersos, alter perambulauit Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum, nimirum non tantum verbo, sed & exemplo, Episcopos commonentes, vt qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, prouinciæ sibi mandatæ, vigilantissime intendant, fidem, conuersationem, mores & vitam singulorum explorent, examinentq;, ac prouideant, ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam a deo vocatus est, torpescat.

Actio.9 Actio.15

De impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio ac institutio ministrorum. Cap. I.

IMpositio manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis admouentur. Proinde quia eiuscemodi ostium diligenter custoditum non est, factum est, ut tanta mala quæ sentimus agminatim in ecclesiam Dei irruperint. Huius ianuæ uigilantissimi custodes fuerunt Apostoli Christi, & quotquot ipsis successerunt, apostolici episcopi. In primis vero diuinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tito, eiuscemodi custodiæ formulam, ex professo præscribit. Porrò apostoli, cum esset in locum Iudæ proditoris deligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris (qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore quo

1.Timo.3 Ad Ti.1 Actorum.1

intrauit & exit inter eos dominus Iesus) probatissimos, electionem alterutrius domino committentes, Ad hæc cum essent deligendi primi illi ecclesię diaconi, Apostoli conuocata discipulorum multitudine, dixerunt: Considerate fratres ex vobis viros boni testimonii, plenos spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus, atq; illi (cum placuisset hic sermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, virum plenum fide & spiritu sancto, ac reliquos sex quos statuerunt ante conspectum apostolorum, qui deinde non temere, sed orantes, illis imposuerunt manus. Deniq; de Barnaba, per apostolos ad Antiochiam destinato refert scriptura: Quoniam apostoli miserunt Barnabam, quod esset vir bonus & plenus spiritu sancto ac fide. Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu, manus impositionem fieri oporteat. Beatus apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: Commenda, inquit, quæ audisti per me per multos testes fidelibus, qui & idonei erunt alios docere. Et iterum: Manus nemini cito imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis. A qua regula cum longe lateq; discessum sit, affectibus priuatis sibi omnia vendicantibus, morbus obortus est plurimus, atq; ita radicatus, ut uix spes medendi relicta sit. Neq; tamen in mediis & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum prouidendumq;.

Acto. 6

Acto. 11

2. Timo. 2
1. Timo. 5

Ad certum titulum ecclesiæ ministros canonice deligendos ordinandosq;. Cap. II.

QVoniam uero primitiuæ ecclesiæ facies, quod ad institutionem ministrorũ attinet, paulatim immutata fuit: nimirũ, dotatis tẽplis, sacerdotiisq; ac certis sti-

Ex concil. Lateran. sub Alexandro III.

pendiis ministrantibus constitutis; visum subinde sanctis patribus non absq; multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo (qui illi uictum necessarium suppeditaret) ad maiores, quos & sacros ordines uocamus, ordinaretur. Adhibita etiam non leui seueritate in Episcopos, qui secus facere præsumpsissent. quæ cum sic se habeant, reformationem ordiri hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, ut collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, ut electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maxime eorum qui curæ præficiuntur animarum (quæ scientia scientiarum merito appellanda est) rite ac canonice fiant. Vtq; maximi illi & teterrimi abusus & uitia (quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesiæ sępenumero committuntur) quoad fieri potest, tollantur. Quod tunc demum futurum est, cum repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittantur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: Qui non laborat, non manducet.

Manum nemini cito imponendam. Cap. III.

Quamobrem omnibus, qui pręficiendi ecclesiasticis muniis ministros potestatem habent, illa (quam paulo ante retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos uersabitur: Manus cito nemini imposueris neq; communicaueris peccatis alienis. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solet, quos probitatis documēta non adiuuant, quā diligens, & quā prudens habēda est

1. Timo. 5
S. Leo. c. miramur. 61 dist.

dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum: Certe omnium excommunicatione percellebantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis. Ex Concil. Tolera.

Humani affectus & uenalitas in beneficiis ecclesiasticis, execrabiles. Cap. IIII.

NVlla itaq; consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc, ut populi gubernatio, alii, quam meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, nō quæ Iesu Christi sunt, quærūt. Maxime vero sacerdotiorum ac beneficiorum venalitas execranda est. quod qui sic præficiūt, ac præficiūtur inter ementes & uendētes columbas, (quos dn̄s flagello de funiculis facto e templo eiecit, ac mensas nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit) computentur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat, ut nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas nihil sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat. Et cum fides simul & uita in sacerdotibus, & ministris eligenda sit, quæ tandem vita, & quæ opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per præmium conuincitur obtinere? Hier. in nume. Phil. 2 Matth. 21 Iohan. 2 Marc. 11 Luc. 19

Beneficia ecclesiastica, priusquam vacent nemini promittenda. Cap. V.

CVm olim conciliari constitutione uetitum sit, ne ulla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittātur alicui priusquam vacent. Tum ne quis mortem proximi, in cuius locum & beneficiūm se crediderit successurum, desiderare uideatur. Tum quod turpe sit, diuiniq; plenum animaduersione iudicii, si locum in ecclesia dei futuræ successionis Ex Concil. Late.

expectatio habeat, quam ipsæ etiam seculares leges condemnare curarunt. Idq; vero quũ nunc passim præter omnem personarum delectum, designatis etiam ex nomine beneficiis, in quæ stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est. Idq; non aliter, quàm secundũ canonicam ordinationem ne quis solicitus sit, non tam de officio, q̃ de beneficio viuentis.

Dignis tantũ beneficia esse confrenda. Cap. VI.

QVi sacerdotia ecclesiastica pleno (vt aiunt) iure, potestatem conferendi habent, alium, factæ a se manuum impositionis, discussorem non expectant. Praecipua ergo illis habenda cura est, idq; maxime in præficiendis parochis, ne apostolici pręcepti pręuaricatores ac rei fiant. quis enim non intelligit, quàm graui culpa se obstringit is, qui in causa est, ut cæcus cæco ducatum pręstet: nimirum ambobus in foueam delabentibus. Despiciunt (inquit Malachias propheta) nomen domini, qui cęcum, qui claudum, qui languidum animal, ad immolandum offerunt, & propterea grauiter a domino increpantur: Quis uero cæcũ animal offert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat, magistrumq; facit, qui vix discipulus esse poterat? Claudum vero, qui lucra terrena quærentem, locat in dignitate, veluti pedem in diuersa ponentem? Cui potest inferri illud: Vsquequo claudicatis in duas partes? Languidum deniq; qui vitiosum pro religioso habet, quiq; tardum & pigrum probat patientem.

Matth. 11
Luc. 16

Malach. 1

Hierony. in Malach.

Idoneos tantũ in pręlatos eligendos esse. Ca. VII.

SAcris canonibus saluberrime constitutum est, vt omnes Cathedrales ecclesię, collegia & conuentus ad

Ex Cõci generali c. ne pro defectu de electiõe.

dignitates vacantes, ex sua congregatione idoneos eligant prelatos, Atque eos demum sacris administrationibus dignos esse existiment, quorum omnis ætas per disciplinas ecclesiasticas cucurrisset. Iam vt primitiuæ ecclesiæ censura mitigationem recipiat discretionis, is saltem aliorum curæ preficiatur, cuius comparatione, grex ceteri merito dicamur. Quomodo enim fieri potest, ut non vilissimus reputetur, qui est honore præstantior, nisi quoque scientia & sanctitate præcellat? Atque vtinam hic pensitetur & nautis & nauigio deferendis eandem imminere periclitandi necessitatem. Ex Concil. Basilien. Hierony. Symma. ad Laurent. c. Vilissimus. 1. q. 1

In eligendo, ætas, mores literatura & sacer ordo spectanda. Cap. VIII.

QVapropter electores soliciti sint vt talem præficiant, qui officio credendo satisfacere possit, virum ætatis legitimæ, moribus grauem, literarum scientia præditum, atque in sacris ordinibus constitutum, Scientes ipsis in re tam graui, uel dolo, uel negligenter agentibus, nõ minorem quàm malis illis pastoribus ac prelatis (quos ipsi prefecerũt) in districto dei iudicio imminere pœnam. Neque enim impune peccatur in spiritum sanctũ, qui in omni electione ut author inuocatur. Neque inultum permittet deus, si quis iureiurando, quod sub electionem prestatur, frustra nomen domini vsurpauerit. Vt omittamus pœnas canonicas, quæ perperam eligentes manent. Ex Concil. Basilien. Deut. 5

Electionem synceram esse oportere. Cap. IX.

ABsit ergo omnis symoniæ prauitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorum preces, quæ minis equiparantur, omnisque impressio, cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad hec, procul absint omnes illicitæ obligationes,

quæ sub electionem, aut paulo post ab eligendo uel electo, haud præter symoniç labem extorquentur. Et procedat de vultu dei opus ipsius, ut scilicet, qui præstantior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni uirtute eminentior, hic eligatur.

Hiero. 8. q. 1. c. licet. &c. Si ergo.

In confirmatione electionis, quæ expendenda. Cap. X.

E Lectione facta, Nos & cæteri qui confirmationis munus impendemus, officio nostro, deo uolente non deerimus, discussuri scilicet diligenter, & formam electionis, & electi merita, priusquam nostras imponamus manus.

Per patronos, idoneos præsentari oportere. Cap. XI.

P Atroni tum ecclesiastici, tum laici (quos hac de re diligenter admoneri curabimus) videbunt, ut idoneos (quemadmodum ante diximus) Archidiaconis præsentent. Compertum siquidem habemus, q̃ hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos citra ullum delectum, aut discrimen scientiæ, morum, ac ętatis, beneficiis ecclesiasticis admouent. Sunt qui admotis nomen tantum relinquunt, censum autem atq; ecclesiasticos redditus, sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quàm de ecclesiastico ministerio cogitantes) usurpant, quæ omnia cum sanctorum patrum sanctionibus damnentur, multorumq; malorum in ecclesia dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, suamq; uim canonicis regulis constare ex animo cupimus.

Alexã. iii. c. Ex frequẽtib' de insti.

Quid incumbat Archidiaconis. Cap. XII.

A Rchidiaconi nostri, ad quorum curam inter alia pertinet, ut nostro nomine parochias ordinent, ac mini-

C. i. &c. uo her. eoff. Archidiac.

stros ecclesiæ ipsis præsentatos ac oblatos inquirant. Scient sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cum enim oculi nostri sint, dispicient, ne quis alioqui indignus, sub alicuius præsentationis prætextu irrepat ac admittatur. Nec contenti quod post edicta ter publicata, nusquam compareat, qui præsentationem oppugnet, eorum etiam qui ipsis præsentantur, & ad instituendum offeruntur, uitam, mores, & eruditionem accurate peruestigabunt, ac nisi comperti illi fuerint, muneri, cui præfici postulantur, pares fere nefas putabunt stulte petentibus assentiri. Neque existimabunt id temporis, quod huic examini impendent, perdi: cum nequaquam possit collocari melius. Maxime quod officium eorum hoc ipsum ut fiat, magnopere requirat. c. finali de elect. in. 6.

Aliquot abusus officialium inter uisitandum corrigendi. Cap. XIII.

E*T quoniam ad nos quorundam querela perlatum est, nonnullos officiales Archidiaconorum nostrorum inuestituræ nomine plus æquo interdum petere, quosdam etiam institutionem ipsam petentibus, uel temere negare, uel saltem in longum differre tempus, quantumlibet legitima sit præsentatio & idoneus is, qui præsentatus est. Curæ itaque nobis erit, inter uisitandum, de his diligenter inquirere, & quæ uitiosa comperientur, Archiepiscopali authoritate, communicato tamen cum Archidiaconis nostris (ut par est) consilio, quoad eius fieri poterit, corrigere.*

Omnes qui de beneficiis disponunt, sui officii admonendi. Cap. XIIII.

R*Eferre etiam non parum existimamus, omnes qui de sacerdotiis seu beneficiis ecclesiasticis quamcunque*

disponendi potestatem habent, speciatim ac diligenter admoneri, ut hisce synodaticis canonibus, per omnia obtemperent, nisi in eo ipso, in quo deliquerint, puniri uelint.

Moderatio patronos laicos respiciens. Cap. XV.

Attamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censuram eatenus moderamur, vt si Archidiaconi nostri præsentatos ab eis, q inidonei sint, instituere recusent, liceat ipsis inutilium loco, alios iterum, intra tempus legitimum præsentare, modo tamen dolus absit.

De officio vicariorum in pontificalibus. Cap. XVI.

Posteaquam de illorum officio diximus, qui sacerdotiis seu beneficiis rectores admouent ecclesiasticis ordinibus initiandos, restat ut de Vicariis nostris in pontificalibus, atque huic muneri (in partem solicitudinis nostræ vocati) potissimum delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidem vti cæteris omnibus pontificibus, in Aaronis persona loquutus est deus: Homo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministeriū eius. Si cæcus fuerit, si claudus, si uel paruo uel grandi uel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem in corpore uel herniosus. Omnis enim qui habuerit maculam, non accedat offerre hostias domino, nec panes deo suo. Quid per allegoriam sermo diuinus significare voluerit, maximus ille cœlestium rerum peruestigator Paulus in epistolis, quas Timotheo ac Tito ambobus nascentis ecclesiæ episcopis inscripsit, grauissime explicauit. Quū enim mandasset, ut per ciuitates presbyteri cōstituerentur, statim subiecit, quales substitui uellet & oporteret. Oportet (inquit) constituendum sine crimine esse,

Leuit. 21

Ad Tit. 2

sicut Dei dispensatorem, non superbum, nõ iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudẽtem, sobrium, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari doctrina sacra, & eos qui contradicunt arguere. Diaconos similiter pudicos, nõ bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrũ sectantes, habentes mysterium fidei in cõscientia pura. Et ut iterum nos officii nostri cõmonefaceret, subiecit: Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes. 1. Timo 3

Quid ipsis potissimum curandum sit. Cap. XVII.

INcumbit itaq; nobis, ut probemus primum eos qui ordinibus, maxime sacris initiari desiderant. Curę ergo erit Vicariis nostris in pontificalibus, manus impositionem auspicaturis, ne hic quid desit, ne ue ordines sacros aliter quã secundum regulam euangelicam impartiantur. Vt adiutores in hoc examinationis munere habeant, nõ repugnamus, modo primæ solicitudinis partes, apud eos sint, nec quę ipsis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipsi de omnibus incerti, per hæc tamen suffraganeis nostris nihil pręiudicantes, quo minus ipsi, quemadmodum uidebitur opportunum de huiusmodi examine faciendo, dispiciãt. Vt uero summatim multa complectamur, dispicient de ordinandorum, ętate, uita, scientia & affectu.

De ætate ordinandorum. Cap. XVIII.

OLim Diaconus ante. xxv. Presbyter uero ante. xxx. ætatis annos, non ordinabantur. In Viennensi uero Concilio, sub Clemente quinto, ordines sacri minori etiam ætati concessi sunt: nempe subdiaconatus. xviii. dia- Ex Concil. Arelaté. iiii

Ex Vienne cõci.cle.generalem de ætat.et qua.

conatus. XX. presbyteratus deniq; XXV. ætatis annum nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum Concilium dispiciet. Nos interim admonemus, Viennense Concilium, tum ex aliis canonibus, tum ex seipso interpretandum, Nimirum ut ætas quidem illa sufficiat, modo tamen cætera quoq; quæ canones, plusquam ætatem respiciunt, haud desint: nempe literarum scientia & morum grauitas.

Ex eodẽ cõ ci.cle.eo.ti. Ex, Latera.

Testimonium vitæ ac doctrinæ per initiandos sacris, exhibendum. Cap. XIX.

DE doctrina, vita, ac moribus Suffraganeus noster testimonium præceptorum, qui ipsos in literis instituerunt, docueruntq;, eorum quoq; apud quos sacris initiandus potiorem vitę partem transegit, ac diuersatus est, exigere non omittet, ne manifeste criminosi irrepant, Idq; ad certam formulam, quam deliniari curabimus. Dum enim priscam ecclesiam respicimus, summo desiderio tangimur, priscos illos sanctissimos mores, non tantum uerbis, sed & re ipsa in ecclesiam, quod in nobis est, reducendi. Illa certe vetuit, ne Episcopus sine testimonio clericorum & plebis, clericos vllos instituat. Hinc illæ interrogationes solennes, pręambulæ, Sunt iusti? sunt casti? atq; aliæ similes. Neq; frustra scriptum legimus, quod quãquã dominus de constituẽdo Iosue principe, præcepisset, eundemq; elegisset, nihilosecius tamen conuocari synagogam voluisse.

Ex iiij. Carthag. Hierony. in Leui.

De eruditione ordinandorum inquirendum. Cap. XX.

DE eruditione quoq; & scientia disquiret, ne statim a stiua ad ecclesiastica munia, confugiatur. Per prophetam dominus dixit: Quoniam tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Substantia

siquidem sacerdotii, sunt eloquia diuinitus tradita, uti Dionysius ille magnus apposite dixit: Quæ vero in parochis, quæ in cæteris eruditio requirenda sit, post dicemus. Dionysius.

Videndũ quo affectu ad ordines accedatur. Cap. XXI.

QVo deniq; affectu ac proposito accedant ordinandi, videndum, accurateq; inuestigandum est. Num videlicet dei causa tantum, an potius suæ cõmoditatis gratia ad ordines capessendos aspirent, quærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. quid enim est sua quærere, & non quæ Christi sunt, nisi cum tales non gratis deum diligunt, non deum propter deum quærunt, temporalia commoda sequentes, lucris inhiantes, & honores ab hominibus expetentes. Quisquis ergo talis est, non dei filius, nec ouili Christi idoneus pastor futurus, sed mercenarius est. Vbiq; deus hominis intentionem & mentem spectat, quam Christus in Euangelio lucernam corporis atq; oculum uocat. qui si simplex fuerit, totum corpus lucidum erit. Sin autẽ fuerit nequã, totum corpus tenebrosum erit. quare si lumen (quod in initiando est) tenebræ sint, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Phil.2. Aug. 8.q.1 c. Sũt in ecclesia. Matth.6.

Quanto temporis spatio, ante maiorum ordinũ receptionem, initiandi se præsentare debeant. Item, & quid initiandi tum secum allaturi sint. Cap. XXII.

VT autem hic animus Vicariis nostris in pontificalibus eo exploratior sit (neq; enim qualicũque assertioni statim tuto creditur) operæpretium existimamus, ut qui ad sacros (quos vocamus maiores) ordines capessendos aspirant, quatuor temporibus, ut vocant, quæ tempus impertionis eiuscemodi ordinum proxime præcedunt, Vicariis nostris in pontificalibus sese repræsentent, qui eos (quemad-

modum diximus) rogabunt, quid eos huc permoueat, an expenderint, quid in hac vocatiõe præstare oporteat, an huic vocationi se sentiant posse respondere. Et sperent se adiutore Deo continere posse ac velle. Item, an affectu carnis huc ducantur, ut videlicet in otio & suauiter viuant, opes ne & honores parent. Admoneantur quoq; vt bene seipsos explorent, excutiantq;, ne quũ ad capiendos ordines reuersi fuerint, spiritum sanctum fraudent.

EO ipso etiam tempore ordinãdi, testimonium uitæ ac conuersationis secum afferent vt Vicarii nostri in pontificalibus, cum ex respõsione, tum vita præcedẽte colligere possint, an admittẽdi videantur. Et nũ referat diligẽtius de vitæ testimonio, ante appetẽs ordinationis tẽpus inquirere.

Quale testimonium afferendum. Cap. XXIII.

QVi ciuitatem aut oppidum senatus, qui vero pagum aut vicum incolit, iudicii eius loci literas sigillatas quæ gratis dabuntur, secum feret. Quæ ne cuipiam vel per inuidentiam, vel alium minus syncerum affectum denegentur, prohibemus. Alioqui adferens, documentum factæ requisitionis & denegati testimonii nec tamen incusatus criminis vel defectus ac idoneus per Vicarios nostros in pontificalibus repertus, nihilo secius admittetur. Qui vero non in oppidis aut pagis, in quibus titulum nacti ac ministraturi sunt, sed in longinqua regione moram traxerunt, hi canonicis satisfaciant institutis.

Die Mercurii proxima ante susceptionem ordinum, examinãdi, qui initientur sacris. Ca. XXIIII.

ET ut hæc omnia eo accuratius obseruentur, uisum nobis est, ut ordinandi maxime ad sacerdotii gradum

(quod die sabbatino ex more ecclesiastico fieri solet) die Mercurii proxime praecedente ad nostras ciuitates, ubi Vicarii nostri in pontificalibus ordines ipsos sacros impartiet, sese conferant, quo duobus dehinc sequentibus diebus, uidelicet Iouis & Veneris, quos eiuscemodi disquisitioni peragendae deputamus, Vicariis nostris, ipsisq; nostra authoritate in eo munere adiungendis, Theologis se repraesentent, examinationiq; eorum submittant.

Neminem ab examinatione immunem esse oportere. Cap. XXV.

A Qua quidem neminem excipimus, etsi magisterii titulum praetexat, nisi quem publicum sit, & vitam integram egisse, & ea quę ordo impertiendus requirit, facile callere. quamobrem nedum Clerici (qui seculares appellātur) sed & religiosi cuiuslibet etiam professionis fuerint, hanc censuram experientur.

Cuius admonendi sint pridie ordinationis die, initiandi sacris. Cap. XXVI.

PRidie ordinationis die, admonebit Vicarius noster in pontificalibus omnes iterum, quo se quisq; discutiat, ne officio se alliget, cui non possit satisfacere, Neue mentiatur spiritui sancto, aut impoenitenti corde accurrat, sed ore cōfessus, ac spiritu contritus, humiliatusq;, post perceptam sacrosanctam Eucharistiam, Deo totus deditus accedat.

In minoribus ordinibus conferendis, quę cura adhibenda. Cap. XXVII.

QVanquam qui minores vocantur ordines tam exactam curam non requirant, suo tamen modo, pro gradu & excellentia ordinis, omnium eorum quae

diximus ratio habenda est. Quid enim indecorum magis, quàm admoueri infantes, qui non intelligant, quid agatur, imo ne capiant quidem, quid Clerici nomen, & reliqua minorum ordinum uocabula significent. quid turpius, q̃ quod penitus Analphabeti ac interdum flagitiosi (qui vt legum ciuilium censuras ac pœnas eludant, sese impudentissime ingerunt) in maximam ecclesiastici ordinis ignominiam, sacris initiatur. Qua de re nemo post hac ordinibus hisce insigniendus est, nisi quem & vita commendet, & literaturæ, ætatisq́; sit pro ratione suscipiendi ordinis sufficientis ac rectæ synceræq́; uoluntatis. qui enim in clerum alleguntur, rem profitentur minime ridiculam, nempe se peculiariter in sortem domini ascitos, quibus posthac omnia terrena sordeant, ac solus dominus sors ac pars hæreditatis futurus sit. Cuius quoq́; (priusquam ordinentur) diligenter admoneri debent.

Hiero. ad Nepo.

Ab initiandis nihil exigendum. Cap. XXVIII.

VT *autem ecclesiastici ordines, summa synceritate, omni quæstus suspitione, omniq́; mali specie q̃ longissime submota, conferantur, nolumus vt ab initiatis quicquam, uel sigilli nomine a vicariis nostris in pontificalibus exigatur, sed tantum scribis earum literarum (quæ formata appellantur) vnus albus soluatur. Nam eos sumptus, quos antehac vicarius noster in diocœsi Coloniensi choralium causa facere consueuit, nos deinceps pendemus. Non dubitamus interim Suffraganeos nostros suis Vicariis in pontificalibus ita prouisuros, ne quis iustam quærendi causam inueniat.*

Literæ dimissoriæ nulli temere concedendæ. Ca. XXIX.

Prohibemus

PRohibemus quoq;, ne Officiales nostri litteras dimissorias, quæ vulgo licentiatoria ordinãdi uocãtur, alicui temere concedant. Illorum enim prætextu, qui suę rudita tis, & inscitiæ sibi conscii sunt, nostrorum Vicariorum in pontificalibus disquisitionem sub terfugiunt, ac aliò demigrant, vbi nullus canonicæ traditionis respectus habetur.

Tituli ordinandorũ diligẽter discutiendi. Ca. xxx.

TItuli quoq; ordinandorum discutiantur. Pleriq; enim inuenti sunt, qui fictis, & emendicatis titulis ad sacerdoti dignitatem euecti, eandem turpiter prostituere postea coacti sunt, vendibiles quandocunq; dolosi spes refulserit nummi. quorum numerum (quod nihil ferè aliud quàm numerus fuit) imminui plurimum referret. Inter hos siquidem est, qui in plateis mendicat infelix clericus, & seruili operi mancipatus, publicam deposcit eleemosynam, qui eo magis à cunctis despicitur, ꝙ miser ac desolatus iuste putatur ad hanc ignominiam deuenisse. Inter hos est qui in diuitum ac nobilium domibus scurram aut mimum, aut morionem agit, quem ab officio retrahendum Carthaginense Concilium decernit. Hierom. ad Rusti.c. dia co.93. dist.

Peregrini Clerici quomodo admittendi. Ca. xxxi.

PEregrini Clerici Romæ aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua rite adepta, deq; vita, moribus, erudtione ac titulo fidem fecerint ac commendatitias suorum Episcoporum, suæq; ordinationis litteras exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos (qui euagandi licentia abutuntur) scandala animarumq; pericula, & in clero & in populo frequenter eueniant, nemo est qui non videat. Ex Agaten. c.2 5.d cle. peregr. toto titulo. 61.62.63 distin.

Odiosa beneficiorum pluralitas in una eademq́ persona. Cap. xxxii.

ODiosa semper apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neq; semel generalibus Conciliis damnata. In Calcedonensi enim inter alia cautũ est, clericum in duabus ecclesiis conscribi non oportere; quia difficile uideatur, ut unus vicem duorum sustineat, & absurdum, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. Id vero in primis noxium est, ubi plures parochiæ seu dignitates, vni præsbytero committuntur, quod solus per omnes ecclesias, nec officium persoluere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotiis eiusce modi disponendi potestatem habent, quàm qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, commonitos uolumus ut suos affectus canonicis institutis submittant. qui vero dispẽsatione apostolica aduersus hæc se tueri uelint, hi uiderint, ut causam dispensationis obtẽtæ, deo cõprobent. Neq; enim sublimes atq; admodum literatas personas suo priuilegio nudamus, modo illo recte & secundum deum utantur.

Ex Calced.

Ex Toleta. c. vnio. 10 q. 3

Ex concil. gñali. c. de multa. de p̃. ben. & dig.

Dispensationes inspiciendę ut occurratur abusibus. Cap. xxxiii.

2. Cor. 10

QVàm imprudenter pleriq; diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, præter summi pontificis mentem (qui & uult & debet potestate sibi concessa non ad destructionem, sed ad ædificationem vti) abutantur nullus est qui ignoret. Non prohibeo (inquit quidam vir pius) dispensare sed dissipare. Dispẽsatio quidẽ credita est, sed hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Quanquam apud illos maxima culpæ

pars resideat, qui vel nulla vel minus legitima uel etiam fi- Ber. ad eug.
cta causa, supplicatoriis precibus inserta dispensationis te- 1. Corint. 4
ctorium tandem eiiciunt, quos apud Deũ (qui renes & cor
da scrutatur, omnẽq; hypocrisim ac fraudẽ execratur) se-
curos quis dixerit: Nemo tibi (ait idem ille quẽ iam citaui- Psal. 7
mus) de dispẽsatione apostolica blãdiatur, cuius conscientiã Ber. ad Rupert. cogn.
diuina sentẽtia tenet alligatã. Sed quia pauci sunt, in quorũ
conspectu est Deus, plerique uero, qui sacra authoritate pro
sua libidine passim abutũtur, fit ut Lugdunensis Concilii Ex cõci. lugdu. c. Ordinarii de officio ordi. li. 6
sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretũ ad-
uersus insolentiã eiuscemodi hominum in usum reuocare
cogamur: quo subnixi, cũctis, qui talibus diplomatis sibi blã-
diũtur necessitatem imponemus, literas suas nobis exhibẽdi
visuris, nũ rite impetrauerint, ac recte impetratis vtantur.
Et ut q̃maxime robustę sint dispensationes istę, curabimus
tamen, ut menti canonis, ac summi põtificis satisfiat: uide-
licet, ne animarum cura in his ecclesiis personatibus, seu di
gnitatibus (quas sub hoc prætextu occupant) negligatur.
Nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur.

In resignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda. Cap. xxxiiii.

Postremo, quũ nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusq; beneficiorum multa ancipitia per iuria committi ab his, qui frequenter subito ac non præmeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod eiusdem reatus ac culpæ est) iureiurando, ante manus impositionem testantur. In huiusmodi resignationibus seu permutationibus nullam symoniæ labem, aut aliam illicitã interuenisse corruptelam, cum res crebro longe secus habeat, per

quod illi grauem in se Dei iram proculdubio prouocant. Maiori ergo cura diligentioriq;, q̃ antehac fieri consueuit, peruestigatione præuia hæc iuramenta recipi conuenit.

Præstat paucos eẽ bonos q̃multos iutiles sacerdotes. C. 35.

Clemens.

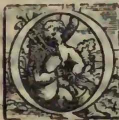
ET vt cum diuo Clemente hoc caput concludamus. Melius est episcopo paucos habere sacerdotes, ac ecclesiæ ministros, qui possint digne opus dei exercere, q̃ multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.

De uisitatione ultimo loco dicendum. Ca. xxxvi.

DE uisitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem in vltimam harum synodalium institutionum classem reiicere, quod illic tractetur commodius maioriq; cum fructu, nimirum traditis iam atq; expositis regulis ad quas oporteat ueluti ad amussim quandam uisitationem redigere, ordiri atq; peragere.

DE OFFICIO PRIVATO AC PVBLICO vitaq; ac moribus Clericorum generatim. Cap. I.

Hierom. ad Nepo.

QVI exacte volet cognoscere clericorum officium & uitam, is diuum Hieronymum ad Nepotianum, ac cæteros patres non minus eruditione q̃ vitæ sanctimonia claros (qui de hac re ex professo iustis uoluminibus scripserunt) perlegat. Sat nobis in præsentiarum erit, carptim quædam delibare, ex quibus Clerici nostri summatim deprehendãt, q̃ longe lateq; a re-

sta semita declinauerint, subindeq; errones ipsi, tã pericu losæ digressionis cõmoniti: pedem in viã mandatorũ domi ni referãt. Quod ab illis piëtissimus simul ac iustissimus deus, quum uerbo hactenus adhortãs, parũ profecerit, innumeris plagis iustissime immissis commonens, manifesto requirit. II Cor. 11

Vnde clerici appellatio deriuata. Cap. ii.

NEminem *fugit vnde clerici appellatio deriuata sit:* Hierony. ad Nepotia. *nempe a cleros, quod sortem sonat. Propterea enim (si diuo Hieronymo credimus) Clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt, uel quia ipse dominus sors, id est pars eorum est. quia ergo uel ipsi pars domini sunt, uel dominum partem habẽt, tales se exhibere debent, vt & ipsi possideant dominum, & possideantur à domino. Quo cum propheta confidenter dicant: Dominus pars hæreditatis meæ.* Non *quidem* ꝙ *à sorte domini laicos secludamus, (omnes enim qui Christo per baptismum & fidem concorporati sumus, populus acquisitionis eius sumus, de quo Propheta dixit: Pars autem domini populus eius, iacob funiculus hæreditatis eius) sed quod Clerici peculiari quadam ratione ministerio Dei & ecclesiæ dedicati sint, Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamen dominus tribum* Numer. 18 Deut. 18 *Leuiticam suo ministerio peculiariter deligit, quam in terra israel præter primitias, decimas, partesq; immolatorum, ac reliqua quæ ipsis peculiariter lex dedicauit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres voluit. Dominus enim ipse est hæreditas eius, quam in hoc elegit ex omnibus tribubus, vt stet et ministret nomini eius. Habet Euangelium suam Magdalenam, habet & Martham, & secreuit quosdam Christus, quos dedit Apostolos,* Luc. 10 I. Cor. 12 Ephe. 4

quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores & doctores ad consumationem sanctorum
Heb. 5 *in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Breuiter à condito orbe, & ab ecclesia, quæ in Adam cœpit, crepundiis, semper videntur ex hominibus assumpti quidam,*
Gel. ponti. ad Ana. Au. *cõstituti pro hominibus, in his quæ sunt ad deum. Semperq; visum est genus humanum a duobus ministris dei optime regi, quæ sunt sacerdotalis authoritas, & regia potestas: quibus, quandiu inter se conuenit, bene actum est de republi. dei: quum secus, omnia in diuersum repente mutata sunt. Ponit ob oculos sermo diuinus pleraq; exẽpla huc spectantia, perpetuo memorabilia. Sed quid attinet antiqua repetere, quum nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantum, sed in oculos ipsos influãt: quæ nimis abunde docent, quantum malorum in ecclesiam dei inuexerit, sacra prophanis miscuisse.*

Clericum suo officio intentum esse oportere. Cap. iii.

1. Timo. 5 *OMnis mali seminarium cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intentus: nempe clericus quę laici, laicus clerici quæ sunt (ut deteriora sileamus) vsurpat, fit, ut ecclesiæ harmonia diutius*
2. Timo. 4 *constare non possit. Obtestatur Paulus Apostolus Timotheũ, quin potius contestatur simul omnes quotquot erãt Timotheo successuri: Tu (inquiens) uigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.*

Duplex Clericorum ministerium. Cap. iiii.

CLericis, & in primis ecclesiæ presbyteris duplex ministerium, diuinis & humanis legibus est iniunctum. Alterum, ut in commissum sibi populum deum propitium

habere, cunctis rationibus enitantur, quod non tantum sacri ficiis solennibus efficitur, sed etiam precibus, quę à pio corde proficiscuntur, teste Iacobo, qui nos ad precandum cohortans: Orate (inquit) pro inuicem ut saluemini, Multũ enim valet deprecatio iusti assidua. Omnibus quidem dictum est: Petite, & accipietis. His uero, ut semper petant, nec pro semetipsis tantum, sed & pro tota ecclesia dei, ut uincat populus, qui sub ipsis est, hostes illos inuisibiles impugnantes eos qui volunt pie uiuere in Christo, ut sient sicut Moses, leuatis semper interioribus animi manibus in cælum, in confractione in conspectum domini ad auertendum iram eius; ne disperdat populum suum assidue precantem, deinde ut offerat dona ac sacrificia pro peccatis, quemadmodum scriptum est: Quoniam sancti erunt deo suo, & non polluent nomen eius, Incensum enim domini & panes dei sui offerent, & ideo sancti erunt, Alterum, ut sint religionis magistri, proindeq; ut in lege domini meditentur die ac nocte, ut iudicia domini vera, iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, dulciora super mel & fauum, totis præcordiis amplectantur, exquirant, scrutenturq;, Idq; non propria præsumptione aut humano sensu, sed spiritu sancto dictante, qui abscondit hæc à sapientibus & prudentibus in oculis suis, & reuelat ea paruulis. Vnde scriptum est: Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem exquirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituũ est. qui in hoc secũdo munere præstãt, gregi Christi pascendo admouendi sunt, de quibus suo loco dicemus.

Iaco. 5 | Matth. 7 | Exo. 17 | Psal. 10 | Hebr. 5 | Leui. 21 | Psal. 18 | Ex decre. Clemen. | Matth. 11 | Malach. 1

Biblia à Clericorum manibus nunquam deponenda. Cap. V.

HIc satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis muniis consecratos, ipsos precibus supplicationibusq; publicis deo persoluendis mancipari. quas ut non tantũ ore murmurent, sed & corde persoluant, nunquam à manibus eorum liber legis, hoc est Biblia, deponatur. Nam ut quæ legunt & canunt, discant intelligere, tota uita uix suffecerit, si tamen quid est in literis sacris, quod totum humanus intellectus assequi possit, aliis subinde diuitiarum fonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus.

Hieron.

De horariis, precibus in dies perlegendis, & reformandis Breuiariis. Cap. vi.

VEteris ergo instituti, quo sancitum est, ut Clerici sacris initiati, uel sacerdotiis præsidentes, singulis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus, causæ multæ, & potissimum eæ, quas iam cõmemorauimus uideri solent. Hic multo iam ex tempore, pio (ut spes est) animo desiderauimus repurgari Breuiaria. Nam cum olim à sanctissimis patribus institutum sit, ut solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, ut in earum locum successerint alia, cum his neutiquam comparãda. Atq; interim historiæ sanctorum tam incultę ac tam negligenti iudicio conscriptæ, ut nec authoritatem habere uideantur nec grauitatẽ. Deo itaq; authore, deq; consilio Capituli nostri, ac Theologorum, aliorumq; piorum uirorum, reformationem Breuiariorum meditabimur.

In Concilio Aphrica.

Pro cuiuslibet affectu non facile nouandum quid in ecclesiastico officio. Cap. vii.

Roma. 10

SVnt in clero zelum quidem dei habentes, sed non secundum scientiam, qui priuatis quibusdam affectibus

ducti,uel testamento,uel(ut uocant) fundationibus efficiũt, ut noua festa,preter ecclesiæ authoritatem, solenniter subinde celebrẽtur. Quo interim fit,ut preces horariæ,ac reliqua publice recepta pro affectu cuiuslibet facile nouentur, id quod nobis non satis probatur. Neq; enim errarunt patres, a quorum institutis in dicendis precibus utinam tam longe discessum non fuisset. quod si hic singulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus ritus penitus euanescet.

Quo affectu horarias preces persoluere oporteat. Cap. viii.

NOn suffecerit autem preces istas horarias utcunque permurmurasse, sed ut conciliari constitutione cautum est, presbyter ex intimo affectu, eleuataq; mente in solum deum, nocturnum hoc, diurnumq; suę seruitutis pensum exoluat. Maledictus enim qui facit opus domini negligenter. Alioqui in precantes cõpetet, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. quam maxime uero orãtem cauere oportebit, ne aliò respiciat q̃ ad deum. quod si externæ glorię aucupandę aut lucri gratia, deniq; potius ex more q̃ mente orare instituat, pars eius inter hypocritas reputabitur, de quibus dominus in Euangelio pronuntiauit, quod ament, in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus, proindeq; mercedem suam receperint. Et alibi ipsis interminans: Vę (inquit) uobis scribę & pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos uiduarum, oratione longa orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium. Alibi quidem dominus ait, Oportere semper orare, ac nunquam deficere, sed alia prorsus ratione q̃ precabantur pharisæi: nempe, secundum diui Pauli sententiã, qui diuini

Ex concil. Agat. cum presbyter. Ex eodem conci. generali. solenter di, cele. missa. Hiere. 48 Esa. 29 Matth. 6 Matth. 23 Luc. 18 1. Cor. 14

numinis clementiam sibi conciliare uolet orando, oculis interioribus in cœlum semper intētus, orabit spiritu, orabit pariter & mente, psallet spiritu, psallet & mente, quemadmodum de Anna Samuelis matre legimus, quæ multiplicans preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantumq; labia illius mouebantur, & uox penitus non audiebatur. Effudit enim animam suam in conspectum dñi. Deniq; curandum est, ut pœnitenti animo ac corde contrito, humiliatoq;, gratiæ deo dicātur, ac psallatur. Vt.n. diuinus Psaltes ait: Peccatori dixit deus, quare tu enarras iustitias meas? & ea quę sequūtur. Vtq; oculi inter orādū ab omni uanitate auertātur.

1. Reg. 1.

Psal. 49

Summa deuotione missæ sacrum celebrari oportere. Cap. ix.

IAm si tanto mētis ardore qualibet preces dicendę sunt, quanta putamus deuotione sacrosanctum missæ ministerium, in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractantur, conficiunturq;, peragendum est: Certe grauiter dolemus atq; animo inhorrescimus, ubi uidemus passim tantis mysteriis indignos ac conductitios illos ac indignos sacerdotes, publicis etiam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idq; irreuerenter & interdum magis lucelli ac stipis, q̃ dei causa) sacris ingerere, quorum instat interitus, & perditio non dormitat. Probet (inquit Paulus) seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nō diiudicans corpus domini. Atq; ideo (ut subdit) inter uos multi infirmi & imbecilles & dormiūt multi. Nam si nosipsos diiudicaremus, non utiq; iudicaremur.

1. Cor. 10

Arguūtur qui polluta mente ad altare dñi accedūt. Cap. x.

TErret, nec immerito, nos sermo dominicus, qui vetat, nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras proiicere ante porcos, quum quosdam leuiculos sacerdotes illotis manibus pedibusq́ (vt in prouerbio est) audacius in hæc sacratissima mysteria, q̄ in prophana irrumpere cōpe- rimus. Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more quàm deuotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos merito horrendum Euangelii exēplum (quod Ioannis. xiii. legimus, in hæc verba: Et postquam accepisset bucellam, introiuit in eum Satanas, & cætera quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugē, altioremq́ tanti mysterii contemplationem reuocaret. Matth. 7. Iohan. 13

Reuidenda Missalia ac Breuiaria. Cap. xi.

PEculiaria Missarum argumenta recens præter veterum institutionem inuenta etiam patribus displicuerunt, quod tantum mysterium pro affectu cuiuslibet tractari nō debeat. Prosas indoctas nuperius Missalibus cæco quodam indicio inuectas prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæpretium facturi, si Missalia perinde atq́ Breuiaria peruideri curemus, vt amputatis tantum superfluis & quæ superstitiosius inuecta videri possint, ea tantum quæ dignitati ecclesię & priscis institutis consentanea fuerint, relinquantur.

Quæ omitti aut decurtari, vel organorum vel cantorum concentu haud debeant. Cap. xii.

IAm & illud non recte fit in quibusdam ecclesiis, ut ob cantorum & organorū concentum, omittantur aut decurtentur ea quæ sunt præcipua. Cuius generis sunt recitatio verborum propheticorū, aut apostolicorū, quam episto-

lam vocamus, symbolum fidei, pręfatio, quæ & gratiarum actio, atq; precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissime ac intelligibiliter, uti cętera omnia (si tamen leuis decurtandi causa subsit) decantentur. Sit quoq; cantus quo presbytero respondetur, æqualis, nec præcipitatus.

Quemadmodum Missa legenda. Cap. xiii.

QVi legit missam, cum reuerenda modestia, clare, distincte, & exerte legat omnia vsque ad canonem, vt qui audiendi sacri causa astat, quod legitur, intelligat, atque ad pietatem excitetur.

Quid post eleuationem Eucharistiæ agendum. Cap. xiiii.

POst eleuationem consecrati corporis ac sanguinis dominici in nonnullis templis canunt Antiphonas, pro pace, aut contra pestilentiam & mortalitatem, cum potius tum videretur silendum & ab omni populo mortis dominicę commemoratio habenda, prostratisq; humi corporibus, animis in cœlum erectis, gratiæ agendæ Christo redēptori, qui nos sanguine suo lauit, morteq; redemit. Cantiones vero illæ contra mortalilatem seu cladem aut pro pace, satius post finitam Missam canantur, quæ ut ad deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt Antiphonæ, Media vita, ac, Da pacem domine, & similes, Sic tamen, ut illis etiam quæ gloriosæ virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus seruetur. (Ephe. 5)

Organorum melodia quemadmodum temperanda. Cap. xv.

ORganorum melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciuiam magis, quàm deuotionem excitet, neue

prȩter hymnos diuinos ac cantica spiritualia quicquam resonet ac reprȩsentet.

Singulis dominicis diebus, quæ ipsis pecularia sunt officia dicenda. Cap. xvi.

MOs inoleuit non admodum improbandus, ut diebus dominicis toto ferme anno officium Missȩ vel de sacrosancta trinitate vel de spiritu sancto dicatur. Nobis *satius videtur, ut quȩ prisca ecclesia singulis dominicis peculiaria fecit, obseruentur. quod si illorum loco alia vsurpanda erunt, videbitur quod de resurrectione domini est, diei dominico magis conuenire, quod dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neque ignoramus non absque causa* Con*cilio* Triburien. *constitutum, ne propter Missas peculiares, Missa, quam de feria uocamus, prȩtermittatur.*

De conse. distin 3 Sabbato. c. 2. de ferijs. Ex conci. Triburiē. c. 2. de cele. miss.

Confessio, missȩ præambulum deuote recitanda. Cap. xvii.

COnfessio illa missæ præambulum deuote cum ministris vno aut pluribus, uicissim confitentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena pœnitentis cordis erga dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda. Ad omnes enim sacro astantes, ea absolutio refertur, vt digne tantis mysteriis valeant interesse. quamobrem dum hȩc fiunt, nō sit minister accendendis luminaribus aut aliis mentem auocantibus (quæ prius facta oportuit*) intentus.*

Cur sacerdos in altari ministrum habeat. Cap. xviii.

NEc sine magna ratione in Concilio Toletano *constitutum fuit, ut habeat quisque canens deo atque sacrificans, post se vicini solaminis adiutorem, ubi temporis, loci, siue cleri copia suffragatur, idque propter morbos & ca-*

Ex concil. Toleta. c. 11. c. vt illud, de conse. distin. 1.

sus diuersos qui occurrere possunt, quo is qui ípleturus offi-cia accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terram elisus fue-rit, a tergo semper habeat, qui eius vicem & officium intre-pidus exequatur. Aliis insuper canonibus cauetur, ne pre-sbyter nisi duobus testibus præsentibus celebret. Quæ decre-ta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirum presbyteris frequēter celebrantibus, talibus tantum adhi-bitis qui vix ipsis respondere, nec quid agatur sciant.

De conse. dist. 1. hoc quoq.

Omnis cultus diuinus summa cum veneratio-ne peragendus. Cap. xix.

Ex Concil. Lugdunen. sub Greg. x. 1. Cor. 14. 1. Cor. 11.

IN summa, cultus diuinus quem sacerdos in domo dei exhibet, debita cum veneratione peragendus est, ut & deo gratus sit, & inspicientibus placitus, qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat: Monet siquidem diuinis-simus Paulus, ut omnia nostra ordinate ac honeste fiant; ac acerrime increpat Corinthios quod irreuerenter conueni-rent in vnum ad cœnam domini manducandam.

De vita ac moribus Clericorum. Cap. xx.

Coloss. 3

NVnc de vita ac moribus paucis videamus. De vita instituenda sic præcepit Paulus, nedum clericis, sed omnibus Christianis: Mortificate (inquiens) membra ve-stra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus, propter quæ venit ira dei in filios diffidentiæ. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, ex-poliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & in-duentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem secundū imaginem eius, qui creauit illum, qui est omnia & in

omnibus Christus. Induite vero uos sicut electi dei, sancti & dilecti, uiscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis, & grati estote, verbum Christi habitet in uobis abundanter. In omni sapientia docentes & commouentes vosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes et psallentes in cordibus vestris deo. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi gratias agentes deo & patri per ipsum. Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut domino & non hominibus. Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere. Omnis autem sermo malus ex ore vestro non procedat. Sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum dei. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. De cætero, quæcunque sunt vera, quęcunque pudica quæcunque iusta, quęcunque sancta, quæcunque amabilia, quęcunque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate, & deus pacis erit vobiscum.

Ephe. 5.
Coloss. vlti.
Philip. 4

Ob quam causam Clerici male audiant ac puniantur. Cap. xi.

OLim Clericis hæc apostolica præcepta tenentibus pax super illos erat, quomodo ergo non tantum vinea, sed et vineę cultores facti sunt in direptionē? Ecce (inquit Ezechiel, ad Hierusalē verba faciēs) hæc fuit iniquitas

Gala. vlti.
Esa. 5.

Ezech. 16 Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant & eleuatæ sunt & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas, sicut vidisti.

Præcipuę causæ omnis mali tres. Cap. xxii.

PRæcipuæ ergo causæ omnis mali sunt, fastus, luxus, et auaritia, a quibus Clerici potissimum male audiunt.

Ambitionem ac fastum clericali officio maxime repugnare. Cap. xxiii.

Matth. 18. VT omnem ambitionis radicem Christus discipulorũ cordibus eximeret, paruulum in medio illorum statuit, deq; primatu certare prohibuit, qui maior (inquit) est in uobis, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est? qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Quis vero ignorat Clericum in medio ecclesiæ esse tanquam eum qui ministrat. quare meminerimus potius officii nostri quàm dignitatis, Neq; enim ad dominationem vocati sumus, sed ad opus. Non immerito Hierony. Hieronymus, ut pestem quandam fugiendos Clericos ait, qui à speluncis domorum paternarum abstracti, & post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis ditati, vanæ gloriç & superbię stimulis efferuntur.

Omnis luxus Clerico interdictus. Cap. xxiiii.

Hierony. in Mich. ca 2. Matt 22 Ex 8. 1. genera de vi. & bo. le A crapula.

BEatus Hieronymus ecclesiæ præfectos, qui luxu ac deliciis affluunt, Michęam describere asserit, Quod eiiciendi sint de spatiosis domibus, lautisq; conuiuiis, & multo labore conquisitis epulis, in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Viuere quidem de altario sacerdoti licet, luxuriari non permittitur. A crapula itaq; & ebrietate,

ebrietate, à cõpotationibus illis ad haustus æquales, à luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comessationibus Cõcilium generale Clericos reuocat vniuersos, sequutum veteris testamenti institutum, quo ministris templi uinum & sicera prohibebatur, ne ebrietate grauarentur corda eorũ, & vt sensus eorum semper vigeret & esset tenuis. Et Apostolus ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto. Et iterum: Non in comessationibus & ebrietatibus, & quæ sequuntur. Atq; alibi, Solomon: Luxuriosa res, vinum & tumultuosa ebrietas, quicunq; his delectatur, non erit sapiens. Ephe. 5 Roma. 13 Prouer. 20

Clerico non licere vel cauponem agere, vel tabernas, nisi necessitatis causa intrare. Ca. xxv.

OLim tanta honestas desiderabatur in clero, ut ne nuptialibus quidem conuiuiis ipsis interesse liceret nec immisceri spectaculis ac cœtibus, ubi amatoria cantantur, aut obscœni motus corporis, choræis & saltationibus efferuntur, ne auditus & intuitus sacris mysteriis deputatus, turpium spectaculorũ atq; verborum contagione pollueretur. Quid? si uideret ecclesia illa prisca Clericos nostri tẽporis tabernarios, tabernisq́; (quasi domos nõ haberẽt) noctu diuq; alligatos, q̃ execraretur facinus? Posthac ergo, nõ solum nullus ex clero sordidissimũ cauponem aut tabernariũ agat, sed ne ad tabernas quidem nisi necessitatis causa diuertat, Alioqui pœnæ canonicæ imminent ei, qui ordini suo hanc ignominiosam notam inurere tentauerit. Ex cõci. Agath. Laod. Cartha. vlt. Ex Concil. Viennen. 1. Timo. 2

Habitus, seu exterioris corporis cultus modestia, à clericis exigitur. Cap. xxvi.

BEatissimus Paulus habitus modestiam & in mulieri-

bus desiderat, quem uult uerecundum esse, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa, sed quod
1. Pet. 3 decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Itidem Apostolus Petrus eas commendat, quarũ nõ sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorũ cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in cõspectu dei locuples. quã turpis ergo putanda est in clericis tãto gradu sublimioribus deformissima illa ac frequẽtissima nostræ tẽpestatis habituum uariatio, quã ne infirmiori quidem uasculo Apostolorum principes permittendam duxerunt? Ex ueste apud homines sanctimoniæ opinionem aucu-
Matth. 23 pari prohibuit Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mundariq; iubet, Deinde quod deforis est, Væ illud horrendum pharisæis hypocritis interminans, qui ut uiderentur ab hominibus iusti, dilatabant philacteria sua, & magnificabant fimbrias, cum essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euã-
Matth. 3 gelium nõ temere uestimentũ Iohãnis Baptistæ (quod illius professioni ac mẽti respõdebat) de pilis camelorũ contextũ celebrat ac ipse Christus uestium mollitiẽ ac lenitatẽ auer-
Matth. 11 satur. Ecce (inquiẽs) qui mollibus uestiũtur, in domibus regũ sunt. quæ omnia huc spectãt, ut uelimus clericos præter indictã tonsuram, uestes quoq; suo ordini congruẽtes defer-
Ex Concil. generali. c. cler. de vita & hon. le. Hierony. re, quemadmodũ olim generali Cõcilio cautum est. Pudet siquidẽ nos, cũ uidemus prodire clericos perinde atq; seculi milites amictos, uel qui sint ut fœmina compti. Itidem pãnosi clerici ac uestibus laceri displicent. Neq; enim affectatæ sordes, aut exquisitæ delitiæ laudem pariunt.

Mali exempli est, sacerdotem se uenditare in Capellanū delicato laico aut mulierculæ. Cap. xxvii.

MAgna eorum leuitas est, in magnam cleri ignominiam redundans, qui se laicis atque adeo delicatis fœminis, uentris causa, in Capellanos, ut appellant, atque anteambulones uenditant. Qui enim debebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibusque negotiis alligantur, Proh nefas. Hierony.

Suspecta mulierum cohabitatio clericis interdicta. Cap. xxviii.

NIcæno Cōcilio, neque Episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli clericorum omnino habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut auia uel amita, uel matertera sit. Nos (si tamē hæc tempora tantam seueritatem pati non uidentur) saltem suspectam cohabitationem prohibemus. Ex concil. Nicæno. Ex concil. Mogunt.

Auaritia in clero execrabilis. Cap. xxix. Ezech. 7

EX quo in ecclesia Dei auaritia creuit, periit lex de sacerdote & uisio de propheta, quemadmodum diuus Hieronymus ad Rusticum Narboneñ. ait. Nec mirum, quod nemo possit seruire Deo & mammonæ, aut enim unū odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit & alterū contemnet. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, quisque secundum suæ uocationis rationem, his contenti simus. Hierony ad Rust. Matth. 6 1. Timo. 6

Honesto artificiolo uictū quærere clerico licet. Ca. xxx. Ex concil. Carthagi. c. cleri. uict. 91. dist.

QVibus non suppetit ex sacerdotio, honesto artificiolo uictum quærant, sequuti diui Pauli exemplum, Sic tamen, ne sordidam aliquam artem sa- Acto. 18 Ephe. 4 1. Corin. 4

cerdotio ignominiosam exerceant.

Clerici ne mercatores sint, multo minus fœneratores. Cap. xxxi.

2. Timo.2 Ex cōc Mogū.c.1.ne cle.uel. mo. c. so.eo.tit.

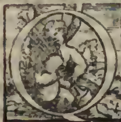
NEmo militans deo implicet se negotiis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. quare multa prouidentia olim vetitum est, uel mercatores, tacemus fœneratores, sint lucri causa.

Damnantur clerici superstitiosi, scurræ, curiosi ac leuiculi. Cap. xxxii.

In cōcil. Agatē. 7.c. q sit graue de excess. prela.23.cast. c.bis.

REperiuntur qui superstitioni, diuinationibusq; ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in conuiuiis diuitum ac potentum agunt, qui cum malefecerint, glorientur & exultant in rebus pessimis, qui digni nō sunt, ut clerici appellentur. Sūt curiosi & leuiculi, qui in foris, in cōpitis, in plateis, in uicis obambulant, uagis oculis, effreni, lingua petulante, fluuidoq; incessu, & leuitatem animi, impudentiamq; mentis ostendunt, quos auersamur. Eos vero tantum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die noctuq; meditantur, munus susceptum debite exequuntur, ac vitam agunt sacerdotio dignam.

DE METROPOLITANIS CATHEDRAlibus et collegiatis ecclesiis, et ī his ministrātibus. Ca.I.

VVM Metropolitana seu Cathedralis ecclesia sedes sit Episcopi principēq; locū in Clero obtineat, nequaq̄ postremū in reformatione locū obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia pluceat om-

nibus, q̃ in tota prouincia aut diocœsi cõstitutę sunt. frustra ĩtẽdimus redigere ĩ ordinẽ ecclesiasticę disciplinæ cęteras.

De officio Decanorum. Cap. ii.

PORrò quum collegiatæ ecclesiæ secundariæ sint post cathedrales, & instar illarum (quod ad ordines ministrantium, diuinumq; cultum attinet) constitutæ, vtrobiq; Decanis curæ erit, ut cleros suos ad obseruationem piorum rituum prouocent ac reducant, vt ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur, ac impellant, vt à negotiis, à tumultibus mundanis reuocent, ne magis seculi, quàm Christi milites videantur, ut comessationis, ebrietatibus ac omni luxui interdicant, Deniq; ut singulos suo officio satisfacere compellant.

De officiis in eiuscemodi ecclesiis ministrantium, generatim. Cap. iii.

SVnt in hisce ecclesiis diuersi ministrantium gradus: nẽpe, Præpositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Cantores qui & Choriepiscopi, Thesaurarii qui & sacristæ, seu custodes, canonici, vicarii, atq; id genus alii. Interpretetur quisq; vocabulum suum, & curet esse quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atq; eo solo fecerint, ut cum nostræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

De Canonicorum vita & officio. Cap. iiii.

VT de Canonicis dicamus paucis. Respondeat eorũ vita titulo, respondeat nomini, sint re ipsa, ut sunt nomine. Canonici, id est, regulares. Neq; enim clam est primam eorum originem monasticæ disciplinę fuisse. Imitentur Apostolos & nascentis ecclesiæ ministros, quorum erat Act. 2

cor unum, & anima una, qui quotidie (ut in actis apostolicis legimus) perdurantes unanimiter in templo, & frangẽtes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseuerantes in orationibus, collaudantes deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De

Psal. 133 *tali conuentu Psaltes dixit:* Ecce quàm bonum & quàm iu-

Ibidem. *cundum, habitare fratres in unum. Qui & compellans ac prouocans eiuscemodi conuentum, ait:* Ecce nunc benedicite domino, omnes serui domini, qui statis in domo domini, in atriis domus dei nostri. *Porrò, ecclesiæ istæ collegiatæ quandam uetustatem spirant, & ecclesiæ primitiuæ institutum præ se ferunt, quod uel forma ædificiorum ostendit, quæ Canonicos propè templum in vnum penè habitaculũ collocauit, ut procul à promiscua multitudine separati, diuinis pariter laudibus iugiter insisterent.*

Quemadmodum preces horariæ aliæq́; diuinæ laudes decantandæ. Cap. V.

Ex Concil. Agath. in c. presbyt. c. docētes de cele. missa.

STatis ergo ac debitis horis, laudes diuinæ non cursim ac festinanter, sed tractim, nõ truncatim, sed integre, distincte, deuote, reuerenterq́; ab omnibus decantentur, persoluanturq́;. Et quum psallendi gratia conueniatur ibidem, muta aut clausa labia nemo tenuerit, sed omnes pariter, senes cum iunioribus laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, deo alacriter modulantes, sic tamen, ne boatus cõfundat recitationem. Nemo tum, cum publice, vel preces horariæ, vel missæ sacrum cantando peraguntur, legat uel dicat priuatim officium, nam is, id quo ob noxius est, choro subtrahit, atq; alios uel psallentes perturbat, uel à psallendo retrahit. Quem tamen aliud officium

ecclesiasticum aut publicum aliò statim rapiet, ut nisi leges preces horarias, tempestiue absoluere haud possit, hac lege teneri nolumus. quàm autem à vero aberrant, qui existimant sese non alicuius officii in ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantum causa canonicatus esse adeptos? Perinde atque satis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam diuini officii committi, quod deinde eiuscemodi mercenarii, nō seruatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis canonicis tota uita torpentibus.

Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesiæ oculos offendat. Cap. vi.

LOnge vero abominabile est, quod quidam quū, cum diuina aguntur, inter sese de rebus prophanis tractant, mussitationes, colloquia, risus & cachinnos intermiscent. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipiētes, de nugis, ne quid grauius dicamus, commentantur, aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulātes, oculos pariter & aures ad vanitatem conuertunt, atque sacra locata jactant, positi in lapidem offensionis & petram scandali. Hac lege nullum excipimus, siue claris sit natalibus prognatus, siue plebeius, quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere & conuersari non in aulis, sed in scholis uirtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

Decani templi summi potestas in præuaricatores. Cap. vii.

FAcimus quoque Decano ecclesiæ nostræ potestatem, personas ecclesiasticas ex aliis collegiatis ecclesiis, interdum magis curiositate rerum nouarum, quàm deuotio-

nis causa ad templum summum se recipientes ac inibi prae-
ter omne decorum, sępe etiam ecclesiastico habitu non ami
cti, inter laicos sursum, ac deorsum mambulantes, pœna ca-
nonica, nimirum suspensionis temporariæ, aut maiori etiam
pro ratione culpæ coercendi.

Quem oporteat esse vestitum ministrantium
in hisce ecclesiis. Cap. viii.

DE vestitu clericorum ante diximus, qui in his tanto debet esse decentior quò sunt altiori loco, perindeq; atq; in speculo quodam constituti. Sit ergo chorum ingre-
Agaten. 20 dientibus vestis talaris, sint pilei (quę bireta uocamus,) sint camisię, sint deniq; calcei pariter & caligæ tales, in quibus non fastus iactantia, elationis uitium, uel mentis leuitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur. Siquidem ita semper visum est maioribus nostris, externum habitum quid intus crepet, designare, Adeo ut & leges ciuiles
Hono. iii. c. ex parte de priui. & ex ces. priuile. injuriam matronæ, habitu meretriceo utenti, illatam, nō vindicent, ac canones clericum non alligatum coniugio: habitum ac tonsuram clericales deserentem, post tertiam monitionem, clericum vero coniugatum statim priuilegio exuāt clericali, Adeo vt sic in maleficiis deprehensi animaduersionem ciuilium magistratuum non euadant. Ne autem posthac quispiam excusationem non factæ aut præuię monitionis prętexat, hac nostra synodali cōstitutione omnes (quotquot sunt in nostris diocœsibus constituti) clericos qui habitu minus decēti utuntur monemus, ut intra tres mēses, quorum singulos pro singulis dilationibus, tertiam uero uti peremptorium terminum præfigimus, habitum qui clericos deceat, reassumant, Alioqui ipso facto nulla posthac alia mo-

nitione expectanda in censuras ac pœnas cōstitutionum canonicarum incursuri.

Decani vndiquaq; aduigilabunt. Cap. ix.

QVo ergo hęc quæ diximus repurgentur, ac debite simul cum omnibus aliis ad diuini officii prosequutionem ac chori disciplinam spectantibus obseruentur, Decanus diligenter inuigilabit, hinc & hinc circunspiciēs, ne quid inordinate fiat.

Ante omnia uero ut canonici sacris adsint. Cap. x.

QVi ante omnia curę erit, ne quis canonicorum sacris absit, sed ut qui emolumentum ferre volent, officium quoq; suum, propter quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Aurelianen. Cōcilio cauetur clericos qui officio adesse cōtemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio Episcopi recepturos. Sed facile castigabitur hic lapsus, si negligentes subtractione prouētuum seu distributionum mulctentur. Quare qui ab epistolæ lectione, exinde toti missę, & a primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minime interpollatim (nisi forsan necessitate auocate, petitaq; ac obtenta licentia) non interfuerit, iustum est, ut hic illius horæ aut officii stipendio in totum careat. Aurelia. 2 3

Vicarii ut diuinis laudibus decantandis intersint, adigendi. Cap. xi.

QVi Vicarii dicuntur, in quibusdam collegiis se in libertatem quandam potius carnis quam spiritus uindicare cōtendunt, nolentes choro, decantandisq; simul cum canonicis diuinis laudibus ac sacris esse addicti, sed hi resipiscant ac incipiant intelligere cur Vicarii dicantur. Superpelliceis quoq; utantur. Cuius enim uices gerent,

nisi canonicis adiutores accedant? Horum nimirum uice, qui uel aduersa valetudine detenti uel negotiis necessariis auocati, interesse non possunt. Cur tandem super pelliceis vtentur, qui chori sacris se mancipatos non agnoscunt. In ordinem ergo disciplinæ redigantur, suspensionisq; pœna, etiam à fructibus, nedum quotidianis illis quæ distribuuntur, sed à grossis etiam pro culpæ modo animaduertendum in non parentes.

Ad personalem residentiam cogendi, quibus hæc per fundationes beneficiorum est imposita. Cap. xii.

QVorum fundationes personalem residentiam requirunt, illi aut ipsi resideant, aut à prouentuum perceptione suspendantur, & fructus illi, in alios pios usus conuertantur, nisi qui reipublicæ causa ex authoritate nostra abfuerint.

Lucri tantum causa sacris adesse nō oportere. Cap. xiii.

VTinam optando à deo Opt. Maxi. consequi possimus, ne quisquam lucri causa diuinis interesset, alioqui non accessurus sacra, ueluti quem nummi magis, quàm dei amor in templum trahit, quæstum pietatem esse putans,
Esaie. 1 qui, non dubium, ex numero eorum est, de quibus Esaias dixit. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Nec multum is abest (vti plerisq; doctissimis viris placuit) ab
4. Reg. 5 horrendo crimine Giezi, qui existimauit diuinum munus pecunia redimendum, quare viderint clerici nostri, ut eorum
Psal. 118 mens & intentio tota in deum referatur, ut cum David confiteantur deo in directione cordis, ac in labiis suis pronunciantes omnia iudicia oris eius. In uia etiam testimoniorum domini delectentur sicut in omnibus diuitiis. Optandum, ut

Psalmus ille centesimus decimusoctauus, qui toties non sine causa in ecclesiis replicatur ore simul & correspondente singulis verbis mente decantetur. Et cum eodem Psalte ex animo dicatur. Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Non adimit Christus, sed decernit operãti suam mercedem: Dignus est enim operarius mercede sua. Et: qui altario deseruit, de altario & viuet. Sed interim cogitare debet clericus se viuere non vt edat, sed edere ut Christo viuat, habereq; semper menti reconditum Christi verbum: Primum quærite regnum dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Psal.53. 1.Corin.9 1.Tim.5. Matth.7.

Capitula disciplinę qualiter obseruanda. Cap.xiiii.

CApitula vero disciplinæ (quæ vocant) multo maiori diligentia obseruentur atq; hactenus. Id ita fiet, si nõ tam prophanę quàm res sacræ in his tractentur, Si de moribus inquiratur, si vita expẽdatur singulorum, Et quod olim sancti patres fecisse dinoscuntur extemporali oratione, interdum cõmonerentur fratres. Et in primis ad sacras literas capessendas instigarentur, atq; vt in his optimas horas collocarent, incitarentur, quod hic reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit, nõ sitit in æternũ. Hic thesaurus euãgelicus (propter quẽ oportet vẽdere vniuersa) recõditus sit, ex quo prudẽs ille paterfamilias profert noua et vetera. Iohan.4. Matth.13.

Officium Decani in rebelles. Cap.xv.

SI quos Decanus rebelles cernat, si diuini cultus atque sui officii negligentiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si scorta fouentes, aut aliis publicis criminibus irretitos, atq; hi fraternam correptionem audire recusauerint, agat in his capitulis quod iubet Paulus: Pec- Ex conci. Agaten.c.2. 1.Timo.5.

cantem coram omnibus corrige. Tum si resipiscere nolint, arceat à sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem vitę frugem reuertantur, sic tamen, ut hic seruetur regula apostolica: Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neque ira, neque odiũ, neque rancor, ullas sibi partes vendicet. Nam illa pręposito-rum solicitudo est utilis, illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit & furor nihil sibi vendicat. Ira enim sępe etiam innocentes ad crimen adducit. Dum enim iusto amplius irascimur, & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus. Per hæc tamen nostris ac ecclesiarum prouinciæ nostræ priuilegiis ac legitimis consuetudinibus, & præsertim mori ac consuetudini qui in aliquibus ecclesiis est (nempe ut causæ disciplinæ per Diaconos diiudicentur) nihil præiudicamus, modo tamen Diaconi ad requisitionem Decani, suo officio gnauiter ac strennue incumbãt ac satisfaciant. Quod si Decanus & Capitulum negligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris communis dispositionem redire, necesse erit.

1. Thes. 5.

Innoc. papa ij. Grego. ad Maur. imp. c illa. 11. q. 3.

Contentiosi ad pacem et concordiam per Decanum & Capitulum reuocandi. Cap. xvi.

INuidiæ detractionisque vitium longe omnium pestilentissimum, in collegiis non est nouum, quod humani generis hostis inter fratres serere semper conatus est. quemadmodum de Abel & Cain, de Ioseph & fratribus eius legimus, quin parum aberat ab omnium sanctissimo illo collegio, nempe apostolico, nisi pacificator Christus Iesus intercessisset, ac Satanam repente eiecisset. Hinc sæpenumero in clero, rixæ, iurgia, & iniuriæ nascuntur. Hinc multæ

Gene. 4
Gene. 37
Iohan. 13

falsę criminationes, æmulationes, obtrectationes & delationes oriuntur, Et fit lingua ordinata in laudem Dei, inquietum malum, plena veneno mortifero. Fit denique ut in ea qua benedicimus Deum & patrem, in ipsa maledicantur homines, qui ad imaginem et similitudinem Dei facti sunt. Atq; ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Nõ oportet (inquit diuus Iacobus) fratres mei hæc ita fieri, sed qui sapientes & disciplinati inter vos, ostendant ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Nam si zelum amarum habetis & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem, Non enim est ista sapientia de sursum descẽdẽs à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio est, ibi inconstantia, & omne opus prauum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, plena misericordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus enim iustitiæ in pace seminatur, facientibus pacẽ. Proinde si quis putat se religiosum esse, nõ refrenãs linguã suam, sed seducens cor suũ, huius uana est religio. Hæc ille. Iac. 3

Pœna aduersus contentiosos pertinaces. Cap. xvii.

AGathensi Concilio constitutum est, ut quicunq; odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem reuocari nequiuerint, primitus arguantur. qui si inimicitias deponere pernitiosa intentione noluerint, de ecclesiæ cœtu iustissima excommunicatione pellantur. Decanus ergo, vbi viderit intercedere inter fratres dissentionis materiã, quę fraternam dirimat charitatem, huius canonis authoritate vtatur, ac pro pace sarcienda conseruandaq;, Capituli sui Ex Concil. Agat. c. 31

consilium atque auxilium imploret, quod invicem libenter praestabunt, cuiuscunque odio vel amore longe postposito.

Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obseruandi. Cap. xviii.

QVotidiani Capitulorũ conuentus, aut maturius sub summam missam aut statim post illam seruãdi sunt, Ne ob illos diuinum officium vel suspendatur, vel prçcipitetur, uel denique ab ipsis Canonicis negligatur, Debet enim dei causa omnibus aliis anteponi.

Volumina statutorum reuidenda. Cap. xix.

HAbent ferè quotquot sunt cathedrales ac collegiatae ecclesiae suum volumen peculiarium statutorum, quę interdum pro affectu priuato cuiuslibet augentur ac crescunt. Inter haec reperias quàm plura, quae quaestum magis quàm pietatem resipiant, & ad inçqualitatem potius, quã çqualitatem faciant, vnde discordia inter fratres (uti fieri solet) frequenter alitur, concordia vero scinditur, laceraturque. Et quantumuis pleraque inter haec iniqua reperias, adiguntur tamen omnes qui recens admittuntur, ad & eiuscemodi statutorum obseruationẽ (etiam penitus ignari, quid contineant illa citra ullum delectum) iureiurando sese alligant, quum tamen iuramentum non debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata extendi. Operaepretium itaq; nobis videtur, huiuscemodi statutorum uolumina inter uisitandum excutere, & quę euangelicae puritati, atque fraternae charitati, denique disciplinç ecclesiasticae minus consentanea reperta fuerint, resecare, cauereque, ne posthac vlla noua statuta in eiusmodi ecclesiis (nisi tamen noster accesserit calculus) ędantur.

Cap. 11. de iureiuran. in vi.

In Capitulis à iuramentorum facili exactione temperandum. Cap. xx.

ET quum Christus tanto serio iurãdi facilitatem prohibuerit, ut nisi necessitate veritatis, alioqui periclitãdæ, cogamur, omnino non iurare debeamus, coercenda est illa immoderata in Capitulis iuramentorum exactio, per quam necesse est, ut multi in ancipitia periuria corruant, quorum non tantũ illi qui peierant, sed & qui causam periurii temere exigendo præstant, rei sint. Nam Christi verbũ est: Sit verbum vestrum, est, est: non, non, quod amplius est, a malo est. Et in Ecclesiastico legimus: Vir multum iurans, replebitur iniquitate, & non discedet a domo eius plaga. Si nosipsos iudicaremus, non vtiq; diiudicaremur.

Matth. 5. — Cap. & si Christus de iureiu. — Eccle. 32.

Inter visitandum de moderandis annis (qui expectantiæ appellantur) videndum. Cap. xxi.

NVm annos (qui expectantiç appellantur) moderari possimus, uidebimus inter visitandum, quãdo nobis vel id maxime curæ erit, ut qui recens accesserunt Canonici, aliquot annis de consensu Capitulorũ suorum bonarumq; ac potissimum sacrarum literarum studiis, in Academia aliqua publica & bene Christiana incũbant, utq; tum sequantur illos interim redditus præbendarũ suarum quotidianis distributionibus tantũ exceptis, aut portio eiuscemodi personis, iuxta ecclesiarum statuta & consuetudines assignata. Multum enim refert viros doctos esse in ecclesia dei, qui veluti splendor firmamenti fulgeant, & tanquã stellç in perpetuas æternitates mansuri, ad iustitiam plurimos valeant erudire. Indignũ ergo studio tam frugifero intentos, ac in vinea domini operãtes, diurno denario fraudari, modo ta-

Hono. iij. c. Super spec. de magistr.

men testimonium exhibeant magistrorum, quod totos illos annos rectis operā dederint disciplinis. Per hæc tamen Canonis indutias, (quæ se latius porrigūt) nolumus coarctare.

Non oportere à Canonico recens admisso, pecuniam statutariam duplicatam ob antecessorem exigi. Ca. xxii.

NEc ferendus nobis diutius uidetur mos ille irrationabilis, quo ad vnam præbendam receptus, ob suos in eadem præbenda antecessores non receptos (a quibus ius nō habet, sed potius a conferente uel instituente) pecuniam statutariam sępius exoluere cōpellitur. Nec ignoramus quosdam Decanos & capitula in eo esse, ut hæc pecuniaria onera (qua recens recepti, contra sacrorum canonum dispositionem grauantur) in dies nouis quibusdam adinuentionibus grauiora, ac tandem importabilia efficiant, quod penitus improbamus.

c. nō debes. de regu. iur. in. vi.

Communi necessitati ecclesię, communi contributione consulendum. Cap. xxiii.

QVod si fabricæ aut alia necessitas ecclesię immineat, satius est ut quod in communem uertetur, utilitatem, ex communibus redditibus desumatur, quàm ut quis priuatim grauetur. Euangelicum præceptum est, in quo vniuersa lex consistit & prophetæ: Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Et: Quæcunque vultis ut faciant uobis homines, hæc & vos facite illis. Ad hanc regulam, ueluti ad Lydium quendam lapidem, omnes actiones suas, quum omnes christianos, tum uiros ecclesiasticos redigere, æquum est pariter, ac necessarium.

Matth. 7

Tribunalia extra templa collocanda. Cap. xxiiii.

Cum

CVm in quibusdam nostris templis iurisdictionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali sedeant, ad quod interdũ multo cũ tumultu concurritur delitigaturq́;, uisum nobis est, ut hæc tribunalia, foris, intra tamen ecclesiarum pomerium, collocentur. Cordi siquidem nobis est, ut quæcunq; diuinum officium perturbare possunt, aut diuinę maiestatis oculos offendere, e templis eliminentur, ne ubi peccatorum est uenia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Ex cõci. Lugdu. c. decet de im. eccle. iu. lib. vi.

Optandum, ut deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint. Cap. xxv.

ATq; utinam commode deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatas ecclesias sola rerum nouarum curiositate ducti confluunt, ibidemq; nihil minus quàm de rebus sacris, quæ inspectantibus illis aguntur, cogitant) submouere possimus. Grande equidem putamus piaculum, tam ueneranda mysteria, quibus astat Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis cõficitur, tam irreuerenter haberi, tacemus ꝙ domus Dei contemnitur, de qua Christus eiecit ementes & uendentes, & non sinebat, vt quis transferret vas per templum, & dicebat docens: Nonne scriptum est, Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum? Duplici cura hic uidebitur opus, tum ut prædicatores uerbi Dei ex suggestis populum ab istis deambulationibus ex scripturis deterreant, tum ut magistratus ciuiles huic rei corrigendę officium accommodent, cum quibus hac de re agemus. Marci. 11

Theatrales ludos non inferendos tẽplis. Ca. xxvi.

Inno.3.c. cum decorem, de vit. & bo.cl.

OLim theatrales quoque ludi & laruarum ludibria inferebantur pessimo quidem exemplo, adeo ut prouisione canonica (qua his teterrimus abusus aboleretur) opus fuerit, quem ex nostris diocœsibus, iam, ut speramus, eiectum gaudemus.

Cuiusdam abusus abrogatio. Cap. xxvii.

IN quibusdam collegiatis ecclesiis ad summum altare, non ordinarii, sed mercennarii clerici, presbytero sacra peragenti ministraturi adiunguntur qui tamen officio suo satisfaciunt minus, quum ab altari ad subsellia, ex quibus succinitur, a subselliis rursus ad altare multum incomposite subinde discurrunt, quod fieri non oportuit, maxime in ecclesiis illis, quę ordinariis personis abundant, & quorũ ministri copiosis redditibus sunt ditati. Nam omnis occasio contemptus & scandali promiscuo uulgo admenda est.

Processionum Collegiatarum ecclesiarum, quę ad maiorem fiunt, moderatio. Cap. xxviii.

Agaten.c. 64.& 64

PRocessiones ecclesiarum collegiatarum ad summum templum, quæ diebus maxime celebribus ac festis fiũt, proculdubio institutæ sunt, causa conueniendi illuc ad missas episcopales, desiderioque recipiendi communionem, uel benedictionem episcopalem, iam quum isti conuentus speciem quidem antiquitatis, & nihil praeterea repræsentent, imo pernitiosæ euagationis materiam & crapulæ occasionem diebus illis sacratissimis præstent, illas nobis eatenus abrogare uisum est, ut Collegia in ciuitate nostra Colonię. in quatuor illis summis anni festis ac diebus celebribus sequentibus, quęque in suis ecclesiis diuinum officium statis horis reuerenter solemniterque concelebrent ac peragant, neque

his diebus nisi quum nos in summo templo nostro præsentes erimus collegialiter accedant. Nam quantula sit deuotio collegiorum quæ tum accedunt, quis Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, quod interim apud ipsas collegiatas ecclesias hisce diebus, maxime insignibus, solemne officium prætermittitur. At quod dicitur, uerius præcipitatur ac truncatur quam celebratur.

De processionibus non abrogatis. Cap. xxix.

R*Eliquas autem processiones more antiquo obseruari volumus, iubemus tamen ut clerus ciuitatis nostræ, abusus, qui hactenus irrepserunt, matura consultatione præuia, tollere peragat.*

Quomodo ad anniuersaria Episcoporum in maiori ecclesia conueniendum sit. Cap. xxx.

D*Vm uigiliæ in anniuersariis Episcoporum in summo nostro templo conuenientibus illuc collegiis, persoluuntur inconcinnius, atque adeo specie ipsa non satis pius ac deuotus cantus æditur. Quare nobis uisum est expedientius, ut collegia singula in suis templis vigilias hasce deuote absoluant, dein ecclesiam nostram maiorem ad sacrum tantum accedant, illic tantisper facturi moram; donec id compleatur, singulis interim animum ad Deum ac pias precationes conuersuris, quemadmodum superiori articulo diximus.*

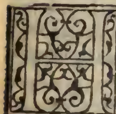
Minora ministeria idoneis committenda ac decenter peragenda. Cap. xxxi.

A*Ntiquissimis canonibus in plerisque etiam Conciliis sancitum est, ne laici secus altare inter clericos ministrent, neve insacrati ministri licentiã habeant ingrediẽdi* Ex cõc. congant de vit. & hon. cle. c. nõ in ec.

Ex Concil. Agaten. C. sacr. 33. dist.

in sacrarium, quod Græci diaconium appellant, neve vasa dominica contingant. Præterea ne reliquiæ sanctorum & uestimenta ecclesiastica (quæ honesta esse decet) nisi tantum à sacratis ministris attrectentur, adeo ut ne sacratis quidem Deo fœminis ac monachabus aut lectoribus etiam sacra uasa uel sacratas pallas contingere: uel incensum circa altare præferre licuerit, uerum id solis Diaconis permissum sit, expressim autem laicis uetitum, ne pallas, ecclesiæ uela, ac altaris ornamenta abluant. Neque patres hic scripturis destituuntur. Iam uero eo uentum est, ut quatuor illi minores ordines, nempe ostiarii exorcistæ, psalmistæ, ac lectores (non temere ab ecclesia instituti ac recepti) præter nomen nihil in ecclesia retinuerint, illorumque loco tenues aliquot homines laici qui per ecclesiæ prælatos minoris Compendii gratia subrogantur, illorum officiis sese ingerant. Idque indecore, quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt, quos appellamus campanarios. quos ad minimum (cæreis accendendis, aliisque in choro ministrationibus intentos) deceret superpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem pallarum, uestimentorumque altarium, breuiter sacrorum custodiam talibus per custodes seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarii criminis simul cum surrogantibus damnasset, quare cautius posthac agendum, ne ob talem præsumptionem dominus iratus, plagam populo, qua simul innocens cum nocente inuoluatur, immittat.

DE PAROCHIS AC EORVM VICARIIS, *aliisq; uerbi ministris.* Cap. I.

Ic titulus cum generalis sit, in plerosq; alios scinditur. Primum enim uidendum est, qui ad uerbi ministerium et regimen ecclesiarum admittendi sint, deinde de uita ac moribus eorum: Post, de officio, quod in duobus potissimum situm est, disseminatione uerbi, administratione sacramentorum. Postremo, de ipsorum uictu, de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse uolumus, hos esse locos quos ecclesiarum iubar diuus Paulus in epistolis ad Timotheum ac Titum accuratissime tractat. Nã huc illę potissimum spectant, ut sciant Timotheus, ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei uiuentis, nisi q; articulus, administrationis sacramentorum, et qui de uictu est, alibi fusius explicantur. Porrò, cũ hæ Paulinæ epistolæ meræ aureæ sint, & nulli non parocho cognitu in primis necessariæ. Idcirco ad uerbum ediscendæ memoriæ mandandæ, ac operę complendæ erunt. Ex quibus aliis euangelicis apostolicisq; scripturis ac patrum sanctionibus, nõ quædam decerpemus, quo dilucidius fiat, in quibus hactenus magno cum reipub. detrimento peccatum, & quid de cętero parochis facto opus sit.

1. Timo. 3

In priori ad Corint.

Qui admittendi. Cap. ii.

Matth. 9 Iohan. 10

QVum Christus Iesus pastor ille bonus, ac pastorum princeps, qui posuit animam suam pro ouibus suis, circuiret omnes ciuitates & castella, docens in syna

gogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & curans
Marci.6 Luc.10 omnem languorem & omnem infirmitatem. Quum, inquã, is qui uenit requirere & seruare quod perierat, vidisset turbas, misertus est eis, quia erant uexati & iacentes sicut oues non habentes pastorem, dicebat discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominũ messis, ut mittat operarios in messem suam.

Orandus Deus ut mittat operarios in messem suam. Cap. iii.

NVm quæso putamus necdum tempestiuum esse interpellare dominum messis, ut mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum: nimirum ouibus misere dissipatis ac palantibus requirendis? quis nisi in media luce cæcus, non præsentiscat, nos in ea periculosissima tẽpora incidisse, in quibus prædictiones Christi & apostolorum scripturę, omnino atq; omni ex parte complentur? quis enim non uidet uenisse, irrupisseq́;, numerosa admodum caterua ad nos falsos illos prophetas in vestimentis ouium qui sint intrinsecus lupi rapaces, qui non intrarint per ostium in ouile ouium, sed ascenderunt aliunde
Matth.7 Iohan.10 fures ac latrones? Non enim venerunt, nisi vt furentur & mactent & perdant quos videntes mercenarii, & qui non sunt pastores, venientes, fugiunt & dimittunt oues, & lupi rapiunt & dispergunt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus.
Matth.7 Poterant direptores isti sub exuuio ouino aliquandiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset. Ex fructibus (inquiens) eorum cognoscetis eos, q non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex

fructu enim suo unaquæq; arbor cognoscitur.

Vnde dignoscere oporteat Pseudoecclesiastes.Ca.iiii.

QVos qui uelit penitus agnoscere,is secũdam Petri *le* 2 Pet 2
*gat cap.ii.& quæ eiusdem argumenti est,*Iudę *Apo* Iudæ Ad Timot.
stoli vnicam,& eas potissimum diui Pauli *epistolas,* & Titum. 2.Timot.3
quas ad Timotheum *ac* Titum *coepiscopos suos perscripsit,*
in quibus illos,eodem,quo dominus,nomine, appellat lupos
*rapaces non parcentes gregi.*Ex *nobis quidem suborituros,*
sed peruersa loquentes,ut abducant discipulos post se homi-
nes seipsos amantes,cupidos,elatos, superbos, blasphemos,
sine affectione, sine pace,criminatores,incontinentes, pro-
*teruos,reprobos circa fidem.*A *fine præcepti,quæ charitas* 1.Timo. 1
est,de corde puro,& conscientia bona & fide non ficta,to-
to cœlo aberrantes , in uaniloquium conuersos , seductores,
*proficientes in peius,errantes,& in errorem mittentes,*Ma
gistros prurientes auribus,& in fide(quod bonam conscien 2.Timoth. 3.4
tiam repulerint) naufragos uerbis contendentes , sanis ue-
ro sermonibus,& ei,quæ secundum pietatem est,doctrinę,
neutiquam acquiescentes, superbos, languentes circa quæ-
stiones & pugnas uerborum , ex quibus oriuntur inuidiæ,
contentiones,blasphemię, suspitiones,malæq; conflictatio-
nes,hominum mente corruptorum,ac proinde ad nihil uti-
les,nisi ad subuersionem audientium,quorum sermo ut can-
*cer serpit.*Nunquid *poterat* Apostolus *futurorum conscius,* 2.Timo.2
hosce Pseudoecclesiastes *apertius,aut dilucidius designare,*
quos nullus profecto Apelles *tam expressim suis coloribus*
depingere potuisset.

Soli,authoritate ordinaria cõprobati,ad uer bi ministerium admittendi. Cap.v.

ADuersus hos pseudochristos & pseudoprophetas, nos
Matth. 24 praemuniuit Christus: Videte (inquit) ne seducami=
Luc. 21
Marci. 14 ni. Multi enim uenient in nomine meo, & multos seducent,
ut in errorem (si tamen fieri potest) ducantur, etiam electi.
Nolite ergo ire post eos. Vos ergo (vti subiecit commonẽs)
videte, Ecce praedixi uobis omnia, Christi ergo praeceptum,
quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pesti
lentes ab ouilibus ac dioecesibus nostris abigamus, uisum no
bis est operęprętium fore, antiquos innouare canones, qui=
bus praecipitur, ne ulli ad uerbi ministerium seu praedicatio=
nis officium, nisi missi, authoritateq; ordinaria approbati
Roma. 10 sint, admittantur. Quomodo enim (secundum Apostolum)
prędicabunt, nisi mittantur?

Qui sunt legitimi parochi, & illorum Vicarii, modo tamen hi examinati prius & admissi sint. Cap. vi.

c. licet. para grapho. is etiã de ele. lib. 6 ORdinarii ergo uerbi ministri; ecclesiarum parochia=
lium legitimi rectores ac parochi sunto, quos etiam
personaliter apud easdem ecclesias, secundum canonicas
sanctiones perpetuo residere uolumus, nisi tamen eos ma=
gna ratio, ueluti ꝙ uel maioris ac publicae utilitatis causa ab
sint, quae et nostro calculo approbari debet, vel ꝙ soli ob pa
rochiae amplitudinem gubernationi tantae, non sufficiant,
excusauerit. Tum enim qui per illos delegabuntur Vicarii
seu vicecurati (modo tamen hi etiam examinati, & tam
quod ad vitae integritatem q̃ Christianę eruditionis purita
tem & zelum attinet, idonei reperti fuerint) nostro per=
missu eodem officio perfungentur. Qui vero deinceps in vi=
cecuratos assumẽtur, Vicarii nostri in põtificalibus ac Theo
logorum ei per nos adiungendorum, In dioecesibus uero

Suffraganeorum nostrorum,illorum,quibus hoc muneris cō mittendum duxerint,censuram(num videlicet obeundo muneri,apti seu idonei sint,uel minus) expectabunt.

Fratres mendicantes quatenus admittendi. Cap.vii.

ALiquot retro seculis in ecclesiā recepti sunt quatuor mendicantium fratrum ordines,quo parochorum in verbi ministerio cooperarii forēt.quos absit,ut repellamus, si tamen intra Concilii Vienneñ. sub Clemente quinto celebrati, aliarumq; canonicarum constitutionum cancellos se continuerint.Nec ante accesserint,q̄ per ipsorum prælatos, ut uiri inculpatæ vitę discreti pariter ac modesti,ac uerbi diuini probè gnari,iudicentur,atq; ad hoc munus deligantur.Deinde etiam Vicariis nostris in pontificalibus præsentati,tales inuenti fuerint ac permissi. Ex cōci. Viennen. cle. dudum.de sepultu.

Quam modestiam fratres mendicantes in uerbi prædicatione seruare oporteat. Cap.viii.

QVi tamen quum in subsidium tantum uocati sint,ordinariis ecclesiarum rectoribus molesti esse desinēt, ita uidelicet,ne eosdem (quū suo munere fungi ipsimet velint)præoccupent,ne ue quos in excolenda uinea domini iuuare debent in concionibus, uirulenta ac detractoria lingua carpant,uti nonnulli huius generis solent,qui inflati ac incompositi populi auribus demulcendis student, suam,non Christi gloriam ambientes.Tam ignari omnis ecclesiasticę disciplinæ,ut ignorent parochos,si forte ciderint, suos habere iudices,non ipsos fratres censores, multo minus promiscuam plebem. Quam exploratum est, mutuis ecclesiasticorum uirorum amarulentis detractionibus adeo non emendari,ut scandalizetur multo magis. Nec audien- Ex decret. Pōtia.pont.

Ex decret. Anacle. di sunt isti, si seruos Dei accusare se dicant, ut meliores fiāt, quum potius inuidiæ stimulis adulationisq;, quàm charitatis studio agitari conuincantur. Idipsum uel propria eorum conscientia atteslante quod sciant, nullum uel in seculo, ne dicamus in eorum monasteriis inueniri, qui uelit suum seruum ab alio quàm à se iudicari, Adeo vt si quis secus facere præsumpserit, hunc & multa sequatur indignatio & ulciscendi

Rom. 14 cupiditas, Quin Paulum audiant dicentem, Nolite iudicare inuicē, sed hoc iudicate magis, ne offendiculum detis fratri.

Non ferendi qui in iurisdictiones & potestates temere ad plebem inuehuntur. Cap. ix.

MVlto minus ferendi sunt qui vt auram uenentur popularem, in iurisdictiones episcopales ac ordines ecclesiasticorum pariter & ciuilium magistratuum inuehen-

1. Timo. 1 tes, temere vociferantur ad populum, Non intelligentes interdum neq; de quibus loquuntur, neq; de quibus affirmāt, quo nihil aliud efficiunt, quàm vt plebem, alioqui satis in clerum irritatam, irritatiorem reddant, ac gliscenti seditionum igni oleum subministrent. Iurisdictiones ac magistratus esse oportet. Quod interdum personarum, non ordinis seu magistratus uitio peccatur, alia prouidētia purgandum est, non cæco plebis iudicio expendendum fraterna correptione opus erat, non accusatione aut laceratione ex sugge

Matth. 13 stis. Et ut omnia non statim ad viuū usq; repurgentur, quod fieri uix potest, non grauabuntur isti oculati, in se quoq; descendere ac suos erratus inspicere, quo tandem æquiores fiant, diuinisq; iudiciis etiam quędam relinquāt. Si enim o-

Ex canoni. Anacleti. mnia (vti scite Anacletus ait) in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Sed de his satis.

Abusus est, qui parocho suo officio interdicit. Cap. x.

EX his quę diximus consequitur, eum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem abusum esse, quo legitimi ecclesiarũ parochi adiguntur iureiurando affirmare, sese in suis ecclesiis fratres mendicantes ad verbi ministerium (etiam si ipsimet pro ratione suscepti ac cõcrediti muneris eo fungi uelint) perpetuo admissuros. Quid enim hoc more aliud agitur, q̃ ut parocho officium, quo se Christo & ecclesiæ obstringit, adimatur, ac in alium relegetur. Id vitii, ut spes est, curabimus.

Fratres mendicantes his synodalibus constitutionibus erunt parentes. Cap. xi.

AEquum quoque censemus, ut qui ex fratribus huic muneri accingi uelint, nostris Vicariis in pontificalibus serio promittant, sese hisce synodalibus institutis omnino obtemperaturos, quo sermo dei pure, syncere, ac sine offensione decurrat.

Decet quoq; ut fratres eatenus ordinariæ potestati subiiciantur. Cap. xii.

QVi ut ordinarię nostrę potestati, quod ad eiuscemodi functionem attinet, subiiciantur, & eatenus monasticæ professionis regulis, obligationibusq; eximãtur, non decens tantum, sed & iustum putamus.

De semel certo loco destinatis ac admissis non temere retrahendis. Cap. xiii.

QVi uero semel præsentati & admissi fuerint, ut certo loco hoc ministerio fungantur, non debebunt temere seu præter nostrum assensum a susce-

pto munere retrahi. Nam frequentem personarum mutationem periculosam putamus, vt interim sileamus saepe minus idoneum in idonei locum surrogari.

Qui nulla legitima authoritate innixi se verbi ministerio ingerunt, vti seditiosi comprimendi. Cap. xiiii.

EXtra ordinarios parochos, illorumque legitimos cooperarios, nemo deinceps, neque suggestum occupet, neque conuenticulas, vel in priuatis domibus vel vicis faciat, aut quouis tandem modo vsurpet. Quod si quis secus agere praesumpserit, & inobediens perturbare ecclesiã dei (quae foris est) perseuerauerit, hũc tanquã seditiosum corripi oporteat.

Ex Concil. Antio. c. 4. 5

Prohibentur omnes apostatae monachi ignoti ac peregrini spermologi. Cap. xv.

QVamobrem prohibemus omnes apostatas monachos ignotos. Item istos ac peregrinos spermologos, quorum neque doctrina neque vita vlli perspecta est, eritque proinde curae ciuilibus magistratibus ac praesidibus, ut de his inquirant diligenter & quos nos proscripsimus, eos illi cum receptatoribus ipsorũ doli mali consciis excedere prouincia compellant, Nisi quid seuerius culpa horum praeuaricatorum in ipsos statuere postulauerit, Iam vt inueniatur quispiam (quod absit) qui aliter q̃ legitime parochiam occupauerit, hunc abiici statim oportet, quantumuis plebs, quã corrupit; eum retinere contendat.

Ex concl. Sardi. 1. & 18. Laodi. 13.

De Terminariis quatenus admittendi. Cap. xvi.

EX ordine mendicantium, qui oppidatim soli commorantur, quos Terminarios appellamus, vitam interdũ agere monachismo plurimum dissimilem cognouimus, proindeque multis esse inuisos, hos potius, quum officio praedica-

Ex Calced. Conci.

tionis statis illis diebus perfuncti essent eleemosynasque collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemque quieti operã dare, atque obseruare ieiunia, & orationes iuxta ordinis sui institutũ malumus, quàm vitã cõmunẽ, ne dicamus licentiosam, inter ciuiũ turmas ducere. Vbi tamẽ monasteria ab oppidis aut vicis tam longe dissita fuerint, ut vnius diei itinere repeti non possint, nolumus Terminarios istos, hac lege teneri, modo tamen uiri graues & annosi, vitæ quoque ex omni parte integrę ac sanæ doctrinæ comperti fuerint, ac id etiã visitatiõe potius quàm cõstitutionibus cauebitur.

Priuilegiis fratrum nihil derogatur. Cap. xvii.

NOlumus autẽ p pdicta, priuilegiis, ordinibus fratrũ mẽdicantiũ rite & legitime cõcessis, præiudicare.

Monachorum ecclesiæ per seculares (vt vocant) presbyteros gubernandæ. Cap. xviii.

EAdem ratione decens est, ut monachi qui parochiales ecclesias, cura animarum apud ipsum monasterium, non personam relicta, incorporatas (vt vocant) monasteriis suis habent, non per religiosos (quos in monasteriis perpetuam vitam agere conuenit) sed per Vicarios presbyteros seculares (modo haberi possint) ad eundem modum quẽ supra diximus, examinandos admittendosq; gubernari procurent. quibus etiam de ecclesiæ prouentibus tantum assignare obligati erunt, unde & iura episcopalia persoluere, & congruam sustentationem habere possint, quod vt fiat, nobis curæ erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdũ viros monasticos, quos singulari vitæ exemplo & doctrinę salutaris disseminatiõe insignes cõperiemus, apud ecclesias parochiales relicturi & confirmaturi sumus. Cap. de monachis de preben. c. 1. de cape. mona.

DE VITA AC MORIBVS PARO-
chorum. Cap. I.

Vanquam de vita ac moribus Clericorum supra dixerimus, uidetur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de conuersatione ac moribus parochorum dicamus, quod horum uita & officium diuo Paulo præcipue curæ fuerint, adeo vt his recte se habentibus, de reliquis non admodum magnam solicitudinem habuisse uideatur. Nec immerito res enim ipsa declarat, ac prisca secula meminerunt, quàm trâquilla, quàm florens quàm fructificans, quâ deniq; felix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui euangelicis apostolicisq; institutis, sanctorumq; patrum regulis addicti, nô tantum uocabulo, sed & facto præstabant quod dicebantur. Contra vero, in quantos æstus, tempestates, procellas, ac pericula, ob eosdem sensim in diuersum mutatos ac uaricâtes ecclesiæ nauicula misere conjecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emergere, quum certo certius non possimus, nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit) vias domini rectas, â quibus varicando excidimus, inambulare pergamus. Quid tandê aliud consilii capiendum nobis, quàm ut singuli, quales esse debemus, tales & simus, atq; hoc insigne Christi uerbum, quod hinc discedens, Petro ouiculas suas committens, post tertiam demum dilectionis stipulationem promissionemq;, vti vltimum elogium ac memoriale, fidelissime, diligentissimeq; inculcauit, & mente & opere teneamus, quod est: Pasce agnos meos. Id fecerimus, si gregem Christi post

Christum vnice diligamus, atque eundem tam verbi doctrina, quàm operis exemplo pascamus, diuinorumque sacramentorum dispensationem tueamur, defendamusque.

Vita ut doctrinæ in parocho conueniat, necessarium. Cap. II.

VBique ferme cum de parochis sermo incidit, scriptura uitam doctrinæ copulat. Nimirum quod qui vitam agit doctrinæ contrariam, plus exemplo destruit quàm ędificet uerbo. Oportet enim & fieri sermonem non tantum dici, alioqui competet in parochum quod Seneca Platoni obiectum fuisse refert: Aliter loqueris, aliter viuis. Et quod Christus pharisęis imputat: Dicunt enim & non faciunt, Alligant onera importabilia in humeros vestros, digito autem suo nolunt ea mouere. Apponatur ergo manus ori necesse est, ne sit uox quidem, uox Iacob, manus autem Esau. Porro uox operum fortius sonat quàm verborum, Intuendus nobis pastorum princeps est, cuius tota uita sua doctrina est, Qui cœpit primum facere, post docere. Siquidē, potens opere & sermone, Qui discipulos Iohannis de aduentu Messiæ rogantes, ad opera remisit, dicens: Ite, dicite Iohanni quæ vidistis & audistis. qui denique non solum uocat oues suas nominatim, sed & uadit ante eas. Et eum tantum qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno cœlorum fore pollicetur.

Matth. 23.
Gene. 27.
1. Pet. 2
Acto. 1
Luc. 24.
Matth. 5

Pastorem gregis exemplum esse oportere. Cap. iii.

QVare beatissimus Paulus ecclesiæ ministrum institurus: Exemplum (inquit) esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Itidē ad Titum. ii. In omnibus teipsum prębet exemplum bonorū

1. Tim. 2.
Ad Tit. 2.

operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Sal enim terræ & lux
Matth. 5. mundi, prædicator Euangelii dicitur, & lucerna super candelabrum posita, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic, vt uideant homines opera illius bona, & glorificent patrē, qui in cœlis est. Quod si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum enim ualet ultra, nisi ut proiiciatur foras & conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc præce-
1. Timo 1 ptum cōmendat Timotheo, ut militet bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerunt, ex quibus tum erant Hymenæus & Alexander, quos tradidit Satanæ, ut discant non blasphemare. Interea vero ex eodem numero omnes hæretici fuere.

Vitanda parocho in primis auaritia. Cap. iiii.

IAm, quæ clericis vitanda erunt, supra diximus. Ea ipsa potissimum Paulus q̄ longissime a parochis esse vult, & quæ illis opposita sunt, in ipsis quàmmaxime elucere. Pri-
1. Timo. 1 mum scilicet, ut abstineant ab omni auaritia. Hospitales
Tit. 1
Matth. 4. enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes, non auri, sed hominum piscatores. Alioqui ex pastoribus fient mercenarii, & vertentur in lupos, audientq; dominum per Ezechielem exprobrātem: Lac comedebatis &
Ezech. 34. lanis operiebamini, quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum erat non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis

peralatis eis & cum potentia, Et cætera quæ sequũtur. Qui enim uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueũ diaboli, & desideria multa, inutilia & nociua, quæ mergũt homines in interitũ & perditionẽ. Radix quippe omnium malorum, est cupiditas, quam quidem appetentes, errauerunt a fide & inseruerunt se doloribus multis. Tu vero o homo Dei, hæc fuge, sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, & mansuetudinem. 1. Timo. 6

Parochi familiam irreprehensibilem esse debere. Cap. v.

INterim erit domui suæ bene præpositus, ut non tantũ ipse, sed & sua familia irreprehensibilem uitam agat. Qui enim domui suæ pręesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Oportet autem illum & testimonium habere ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli. 1. ad Timothæum. iii. 1. Timo. 3

Parocho luxus omnino cauendus. Cap. vi.

DEinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim uult parochum esse Paulus, nec multo uino deditum, ac vino potius ad necessitatem q̃ ad uoluptatẽ utentem, quemadmodum ipse Timotheo præcipit, ne aquam ad huc bibat, sed modico uino utatur propter stomachum suũ & frequentes infirmitates. Nesciat ergo parochi domus comessationes crapulosas, execretur compotationes illas ad equales haustus obligatorias. Sit procul à symbolorum (ut uocant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis, intrare tabernam, quasi domum non habeat ad edendũ & bibendum. Breuiter, uitet omnia quæ pastoralem authoritatem aut dedecorant aut imminuunt. 1. Timo 3 2. Timo. 4

Pudicitia seruanda parocho. Cap. vii.

DEtestetur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum esse pudicum .i. Timoth.iii. & se præbere exemplum in castitate .i. Timoth.iiii. Ne in eum uere dicatur: Qui alium doces, teipsum non doces. qui prædicas, non furandum, furaris. qui dicis, non mœchandum, mœcharis. qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras, per quod blasphematur nomen Dei inter gentes. Quo enim uultu fornicarios cœlo excludet cum Paulo, qui huic uolutabro cœni ipse immersus est? An existimas (inquit ipse Paulus) o homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Scimus quippe, quia iudicium Dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt.

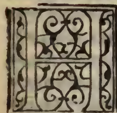
1.Timo.3 1.Timo.4 Roma.2 1.Corint.6 Ephe 5 Gala.5 Roma.2

Quę fugienda & quæ sectanda parocho. Cap. viii.

2.Timo.2

DEnique Paulus ad Timotheum: Iuuenilia (inquit) desideria fuge, sectare vero iustitiam, fidem, spem, & charitatem, & pacem cum his qui inuocant dominum de corde puro. Labora sicut bonus miles Christi. Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis secularibus, & quę sequuntur. In summa, solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem recte tractantem uerbum ueritatis .ii. Timoth.ii.

DE DISSEMINATIONE verbi. Cap. I.

OC Ministeriũ sanctissimus Apostolus cæteris omnibus longe præfert. Vnde et Corinthiis scribẽs, ait. Nõ misit, me Christus baptizare, sed euãgelizare, cui & cęteri apostoli, astipulãtur, quũ inquiũt: Non est æquũ nos relinquere uerbũ, & ministrare mensis. Quinimo & Christus aliis anteponit: Euntes (inquiens) in mundum uniuersum, prędicate Euangelium omni creaturę, ac docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, docente eos seruare omnia quæcunque mandaui uobis. quamobrem Paulus Timothæum suũ excitans, ait: Attende lectioni, attende exhortationi & doctrinæ, noli negligere gratiam quę in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum præsbyterii. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attẽde tibi & doctrinæ, insta in illis, hoc enim faciens, & teipsum saluum facies & eos qui te audiunt. Et iterum: Tu uero uigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, prædica uerbum, insta, opportune, importune, ministerium tuum imple.

1. Corint. 1

Acto. 6

Matt. vlt.

1. Timo. 4

2. Timo. 4

Quid parocho meditandum. Cap. ii.

MEditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechielem cap. iii. xxxiii. ac. xxxiiii. præceperit, parabolaq́; speculatoris menti infigenda est: Speculatorem (inquit) dedi te, domui Israel. Quod si speculator uiderit gladium uenientem, & non insonuerit buccina, & populus se nõ custodierit, ueneritq́; gladius, et tulerit de eis animã, ille

Ezech. 3 33. 34

quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Parochi siquidem sunt,
Iaco.5 quibus potissimum dictum est: Frátres siquis ex uobis errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorē ab errore uiæ suæ, saluabit animam eius à morte. Dura est nimis illa prophetæ lamentatio:
Thren.4 Paruuli petierūt panem, & nemo dabat eis. Pasce ergo fame morientē: si non paueris, occidisti. At homo ex duabus partibus constat, ex carne scilicet & spiritu. Du-
Matth.4 plici ergo cibo opus est. Nam vt scriptura ait: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore
Iohan.6 Dei. Cibus exterior carnem tantū mortalem reficit, & intrans per os, in uentrem uadit, & in secessum emittitur. Panis autem spiritus tam per uerbum prædicationis, quàm sacramentaliter in ueritate corporis & sanguinis dominici, in viua fide comestus, uiuificat, reficit, ac uegetat animam, qui non perit, sed permanet in uitam æternam, & hūc qui
Hebr.4 ederit, non morietur in æternum. Id quod omnes pii sciunt ac sentiunt, Viuus enim sermo Dei est, & efficax, & penetrātior quouis gladio ancipiti, ac pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq;, & medullarum.

Fidelitas in primis in parocho requiritur. Cap. iii.

1.Corint.4 HIc iam inter huius cœlestis panis dispensatores quæritur, ut fidelis quis inueniatur. Fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam
Matth.24 suam, ut det illis escam in tempore. Beatus ille seruus, quem, quum uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Sin secus, ueniet dominus serui illius, in die quo non sperat, & hora quam ignorat, & diuidet eum, partemq; eius

ponet cum hypocritis, ubi erit fletus & stridor dentium.

Quis sit fidelis uerbi dispensator. Cap. iiii.

IS autem fidelis est dispensator, (attestante diuinissimo Ioanne) cuius scopus unicus ille Christus est, & cuius spiritus confitetur Christum in carne uenisse: id est, ut diuus Paulus interpretatur, qui docet apparuisse gratiam Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus ad erudiendum nos, ut abnegantes omnem impietatem & secularia desideria, sobrie, iuste, & pie uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriae magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui, inquam, docet eundem Christum Iesum dominum nostrum hominem factum, ut daret semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Quibus uerbis sanctus Paulus duas in Christo naturas, uerbi scilicet & carnis indissolubili uinculo cohaerentes, & utriusq; naturae rationem complectitur, Verbi, quatenus erudit nos, docens quae sit uoluntas patris, quam facientibus denuntiat praemium, praeuaricantibus uero poenã aeternam. Carnis uero, quatenus datus & immolatus est pro nobis in ara crucis. Agnus immaculatus & uictima tollens peccata mundi, nobis relinquens exemplum, ut sequamur uestigia eius, & eadem cogitatione armemur, quia qui passus est in carne, desiit à peccatis, ut iam non desideriis hominum, sed uoluntate Dei, quod reliquum est in carne temporis uiuamus. Omnis autem spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis: quoniam uenit, et iam in mundo est.

1. Iohan. 4
Ad Tit. 2
Iohan. 1
1. Pet. 2
1. Pet. 4
1. Iohan. 4

Omnis scriptura ad geminã charitatẽ exigẽda. Ca. v.

IS item fidus est minister uerbi, qui omnem scripturam ad christianam exigit charitatem. Charitas enim christianismum consumat quemadmodum apud diuum Paulum legimus. Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona & fide non ficta. Et est potissimum illud indicium, quo christiani esse comprobamur. In hoc (ait Christus) cognoscent omnes q discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Vnde beatus Augustinus in libris de doctrina christiana breuissimam methodum ad peruestigandas, intelligendasq; scripturas cōmonstrare uolens. Quisquis (inquit) scripturas diuinas uel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita ut in illo intellectu non ædificet geminam charitatem Dei et proximi, is nondum intellexit, quod legis ac scripturarum summa, finis ac plenitudo, sit dilectio, quæ duobus mandatis cōprehenditur, Nempe: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente, ex tota uirtute tua, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Et, quemadmodum uultis ut faciant uobis homines, ita & uos facite illis. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & prophetæ. Quicunq; ergo ad hanc amussim doctrinam suam attemperat, is nunquam potest perniciose errare.

1. Timo. 1 — Ioh. 13. 15 — Aug. de doctri. christ. lib. 1 c 36 — Rom. 13 — Matth. 21

Summa euangelicæ prędicationis. Cap. vi.

Ezech. 18

EZechiel uero propheta summam suę prędicationis dominum enarrantem facit, hisce penè uerbis: Viuo ego dicit dominus, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur impius & uiuat, Iustitia iusti non liberabit eum, in quacūq; die peccauerit, & impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. quare qui egerit

pœnitentiam a peccato suo, feceritq; iudicium & iustitiam & in mandatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum, uita uiuet & non morietur, quod Christus breuius cõplexus est. Pœnitentiã (inquit) agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Sed de his alias locupletius. Suffecerit hic vtcunque indicasse scopum. Matth. 5

Parocho cautissima solicitudine in prædicatione verbi utendum. Cap. vii.

QVo autem solicitius parochus prouinciam, cui admotus est gubernare satagat, haud existimabit se alicui leui muneri, sed omnium grauissimo ac difficillimo præfectum, tantæ nimirum difficultatis, ut uerbi prædicatorem vndequaque absolutum, uix vnũ e millibus reperias. Non idem est ouium palatum, magna in pascendis uarietas, quod vnam ouiculam nutrit, alteram macerat aut mactat. Culpauerit aliquis auaros, prodigus hinc argumentum prodigalitatis suæ colliget. Culpauerit prodigos, auarus inde tenacitatis suæ excusationem arripiet. Ea est hominum malitia, ut nedum alia, sed & sanctissimum Dei uerbum pro suis quisque affectibus ac ad sua desideria confouenda potius q̃ eradicanda trahat. Videmus proh dolor, quemadmodum hac tempestate plerique sacras literas in parabolam ac prouerbium uertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis summa ui atque impudentia torqueant, adulterantes uerbum Dei. Quare parochus cautissima solicitudine agere debet, per gladium Dei secantem a dextris & sinistris, ut medium iter pateat ad incedendum per uiam regiam mandatorum Dei. Psal. 140

Quemadmodum sermo temperandus. Cap. viii.

ATtemperandus sermo quoad eius fieri potest pro auditorum captu. Alii siquidem acri ingenio ac iudicio sunt, alii hebetes animo ac rudi Minerua præditi, quidam attenti, quidam vero desides, hi recte ac syncere instituti, illi seducti ac decepti, Discretione ergo maxima opus est. Breuiter, Nemo erit concionator absolutus, cui præter uitam exemplarem non adsint omnia quæ sequuntur: nempe, cognitio scripturarum vtriusque testamenti, ingenium uelox, solers, atque versatile, eloquentia uehemens, suadibilis & suauis, neque interim minus temperata quàm copiosa, prudentia rerum ac personarum docendarum, experientia multiplex, immobilis constantia. Deniqꝫ spiritus, qui si deerit, reliquis donis parum profecerit. Non enim vos estis qui loquimini, sed
Matth. 10 spiritus patris vestri qui loquitur in uobis. quomodo enim ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget? nõdum spiritu concepto, qui ex Deo est,
Luc. 11 quem & ipse Deus dat bonum petentibus se. En quàm arduum est concionandi munus? Nec tamen propterea diffidentia (quæ plerunque multos auertit) deserendum. Ad euangelizandum missi sunt parochi. Væ ergo illis, si non euangelizauerint. Si quis autem eorum sapientia indiget, scrutetur
1. Cori. 11 Iacu. 1 scripturas & postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter et non improperat, & dabitur ei.

Quid cauendum inter concionandum. Cap. ix.

CAuebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo sit, huc illucque effluens. Et in primis, ne uento doctrinarum ab ecclesia catholica non receptarum, ueluti nubes sine aqua circumferatur, sed formã habebit sanorum verborum ab ecclesię (quę columna ueritatis est) instituto nihil
Ex epi. Iuda 2. Timo. 1

discrepantium. Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere, quæ decent sanam doctrinam, uerbum sanũ, & irreprehensibile. Ad Tit. 2

Nihil aut fabulosum aut suspectum adferendũ. Cap. x.

INeptas autem & aniles fabulas deuitabit, qualia nuper erant, quę ex nullis probatis authoribus, sed potius suspe ctissimis obscurorum hominum cõmentis adferebãtur exem pla, Olim uero genealogiæ interminatæ, quod ad pietatem illa nihil fecerint. Exercebit autem seipsum ad pietatẽ, quod corporalis exercitatio ad modicum vtilis sit, Pietas autem ad omnia utilis, promissionem habens uitæ, quæ nunc est & futurę. i. ad Timoth. iiii. 1. Timoth. 4 / 2. Timo. 2 / Tit. 3 / 1. Timo. 4

Loquacitas uitanda. Cap. xi.

NEque minus euitabit prophana & uaniloquia, hoc est, futilem, & inanem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis falsam scientię opinionem sibi ue nantur. Sic enim suum compellat Timotheum Paulus: O Timothee, depositum serua, deuitans prophanas vocum no uitates & oppositiones falsi nominis sciẽtiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. 1. Timo. 6

Quemadmodum parochum aduersus hæreticos pu gnare oporteat. Cap. xii.

PAratos nos esse vult Apostolus Petrus ad satisfactio nem omni poscẽti nos rationem de ea quæ in nobis est spe & fide, sed cum modestia & timore. Neq; ergo doceat, neq; intendat his parochus, quæ quęstiones magis præstant quam ędificationem, quæ est ex charitate. i. Timoth. i. Et ite rum. ii. Timoth. ii. & . iii. Paulus ait: Stultas & sine discipli na quęstiones & pugnas legis respue, sciens quia generant lites. Seruum autem domini non oportet litigare. Proindeq; 1. Pet. 3 / 1. Timo. 1 / 2. Timot. 2. 3

vbi, cum hæreticis res est, corripiet quidem eos cũ modestia qui resistunt veritati, ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant, à diaboli laqueis, à quo tenentur captiui ad ipsius uoluntatem. Quod si non profecerit, hæreticum hominem post vnã, & secundam correptionem, deuitet, sciẽs quia subuersus est qui eiuscemodi est & delinquit, quum sit proprio iudicio condennatus.

Titum. 3

2. Timot. 2

1. Corint. 5

Nequaquam autem ad populum verbis contendat, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audiẽtium. Memor apostolici sermonis, quo reiiciuntur omnes, qui scissuram quærunt. Si quis enim vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neq; ecclesia Dei.

A scommatis & conuitiis abstinendum. Cap. xiii.

INter concionandum ergo a scõmatis, maledictis, ac conuitiis omnino abstinendum est, Prædicetur pure ac syncere Dei uerbum, iuxta ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ecclesia catholica approbatorum interpretationẽ. Quæ vero in contentionem uel disceptationẽ reuocari possunt, penitus sileantur, quemadmodũ quoq; pragmatica Augusten. sanctione cautum est.

Prag. Augustana.

In contentiosis dogmatibus quomodo docendus populus sapere. Cap. xiiii.

IN controuersis autem & contentiosis, obscurisq; dogmatibus quæ sacris voluminibus uel vniuersali ecclesiæ consensu expressim decisa non sunt, populus (priuatim maxime cum exemologesi se purgat, modo grauatam conscientiam in hoc habeat) ita docẽdus est sapere, atq; hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, q̃ asseuerare, de quo dubites, aut quod non intelligas.

Qualem oporteat esse parochum in reprehendendis criminibus. Cap. XV.

ERit quoque parochus in reprehendendis criminibus vehemēs atq; acer. Cōstitutus est enim vt annuntiet populo scelera eorū, sic tamen, ut in suggesto vitia tantū reprehendat, nō personas nominatim perstringat. Argue (inquit Apostolus) increpa, obsecra in omni patiētia & doctrina, Vbi persona arguēda, demunntiatione euangelica utendum. Si peccauerit in te frater tuus, (inquit Christus) uade & corripe eū inter te & ipsum solū. Quod si te audierit lucratus eris fratrem tuum, quod si te nō audierit, adhibe tecū adhuc vnū aut duos, ut in ore duorū uel trium testium stet omne verbum. quod si eos nō audierit, dic ecclesię, quod si ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sic Paulus Corinthiū resipiscere nolentem excōmunicauit. Et hic iterum Christi doctrina & exemplum sequendum, ut beneuolentia seueritatem uincat, ut paratus sit parochus dimittere peccanti non modo septies, sed & septuagies septies. Et cum Christo paratior sit ad absoluendum adulteram, ad frugem melioris vitæ reuertentem, q̄ ad condēnandum, quemadmodum Paulus quoq; in gratiam recepit Corinthium illum pœnitentem.

1. Time. 4. Matth. 18. 1. Corin. 5. Matth. 18. Iohan. 8 2. Corin. 2.

Manifesta reprehensio vtriusque potestatis vitanda. Ca. xvi.

VItanda quoque manifesta reprehensio vtriusq; potestatis, tam ecclesiasticæ q̄ ciuilis. Neque inuehendum in ordinem aliquem aut aliquod ab ecclesia receptum uiuendi genus. Omnis enim potestas a Deo est, & propterea eatenus honoranda, non incessenda. Sequēda præcursoris dñici doctrina & exemplū, qui ne milites quidē a se re-

Roma. 13. Luce. 3

pulit aut ulla contumelia affecit, sed magis viam recte viuendi ostendit. Per eiuscemodi enim incautam reprehensionem plebs ad seditionem magis ac rebellionem incitatur.
Pet. 2 Hanc, murmur, odium, impatientia, contumacia, proteruia, & detractionis liuido comitantur, quin potius docendus populus est obedire magistratibus, parere praepositis suis, etiam dyscolis, ac interim admonendus est, ut sint magistratus interdum uitiosi, id euenire, quod dominus regnare faciat
Iob. 4
Prouer. 28. malos & hypocritas, propter peccata populi. Omnem ani
Esaie. 3
Rom. 13 mam potestatibus sublimioribus subditam esse, Quodque omnis potestas a deo sit, quod denique, qui potestati resistit,
Acto. 5. Dei ordinationi resistat, Nisi tamen potestas expressim praecipiat, quod est contra mandatum Dei, tum enim oportet plus obedire Deo quam hominibus.

Quomodo corripiendi magistratus. Cap. xvii.

IN corripiendis vero magistratibus, correctioni quoque
Marci. 6 fraternae locus est, quemadmodum Iohannes reprehendit Herodem, Sic enim legimus: Dicebat enim Iohannes Herodi (non populo:) Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Qua si nihil promoueas, postulanda & expectanda prouisio praelatorum ac maiorum magistratuum est, qui si dissimulent, etiam consultum magis, vt vltio remittatur ad Deum, quàm vt tantum scandalum inde deterius subsequatur.

Admonendus populus, ut oret pro magistratibus. Cap. xviii.

EST autem populus frequenter in concionibus, post conciones vero semper diligentissime commonendus, ut Deum Opti. Max. pro potestatibus deprecetur. Volo (inquit gentium magister Paulus) ut fiant omnium primum

obſecrationes,orationes,poſtulationes,gratiarum actiones pro omnibus hominibus,pro regibus & omnibus qui in ſub limitate conſtituti ſunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonum eſt & acceptum coram ſaluatore noſtro deo,qui omnes homines vult ſaluos fieri,& ad agnitionem veritatis venire. 1.Timo.2.

Notantur qui ſecus docent. Cap.xix.

SI quis aliter docet,& non acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti & ei,quæ ſecundum pietatem eſt,doctrinæ,ſuperbus eſt,nihil ſciens,ſed languens circa quæſtiones & pugnas verborum,ex quibus oriuntur inuidiæ,contentiones,blaſphemiæ,ſuſpitiones malę,conflictationes hominum corruptorũ,& qui à veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem. 1.Timo.6

Summa doctrinę Chriſtianæ in Enchiridion contrahenda. Cap.xx.

POrro ſecundum euangelicam atq; apoſtolicã doctrinam(quibus decreta patrum ac Conciliorum , deniq; pragmatica ſanctio Auguſtana merito accedant)in eccleſia Dei ſola canonica ſcriptura ac diuina eloquia ſecundũ eccleſiaſticam interpretationem ſanctorum patrum ac doctorum,& recitari,& prædicari debeat,non abs re videbitur parochis ſummam Bibliorũ pauciſſimis præſcribere, ne alicubi,dum ſcripturæ metas neſciunt,impingant. Ex Conci. & patr. Prag. Auguſtana.

Enchiridion quę docebit. Cap.xxi.

ET cum præcipue ipſis incumbat, ut plebem erudiant in prę ceptis decalogi,articulis fidei,qui ſymbolo apoſtolico recenſentur ac eccleſiæ ſacramentis ſimul cum explicatione orationis dominicæ.(Hic eſt enim inchoationis Heb.2

Christi sermo quo iacitur fundamentum, ab operibus mortuis & fidei in Deum) idcirco vt imperitioribus consulatur, quoddam Enchiridion dabimus, in quo breuissime hæc omnia secundũ sanam & ecclesiasticam doctrinam exponentur, simul & loci quidam communes ad omnes omnium hominum ætates ac ordines cõmonitorii inserentur. Veneratio quoq; sanctorum ac reliquiarum, Deniq; quatenus imaginibus ac picturis vtendum, docebitur. Nec interim quid sibi ecclesiasticæ ceremoniæ, præsertim illæ piæ ac antiquissimæ velint & quo conducant, in eodem libello declarare omittemus, idq; succinctissime.

Ordo concionandi quem simpliciores sequentur. Cap. xxii.

Aug. de doctri. Christi. 4. c. 30.

SImpliciores ac minus eruditi concionatores, festis quibusq; diebus concione in nomine sanctissimæ trinitatis cum imprecatione gratiæ Dei (nempe vt dñs suum spiritum verbo addere dignetur) cœpta, initio ambas lectiones, quæ Epistola ac Euangeliũ missæ eius diei appellãtur, ad verbũ denarrabunt. Deinde post implorată diuini numinis clemẽtiam, regrediãtur ad vtriusq; lectionis breuẽ dilucidationẽ, locos aliquot cõmunes ex vtraq; deligẽtes, quibus populus ad vitæ pietatẽ charitatemq; Dei ac proximi inflãmetur. Denuntiabũt quoq;, quid ecclesia Dei eo die potissimũ Deũ oret ac precetur. Quod in p̃cationibus seu collectis, quæ post canticũ Kyrieeleyson, aut Gloria in excelsis dicuntur, continetur, ac hortabũtur populum, ut idem pariter interea dum sacra aguntur, deum oret, si non verbotenus, mente tamen.

Sanctorum historiæ quatenus attingendæ. Cap. xxiii.

SAnctorum historiis ne nimis diu immorentur, quin potior pars (vti iam diximus) Euangelio detur & Epistolæ explicandis. quod si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem, si verisimilis, leniter, eaq; decerpat quæ imitanda videantur. Miracula quoq; ne impudentius iactentur, nisi quæ scripturis prodita, aut à non leuibus scriptoribus summa cum historię fide tradita fuerint.

Allegoriæ quomodo explicandæ. Cap. xxiiii.

SI quas allegorias aut sensus scripturæ reconditiores, spiritualia spiritualibus conferētes adferre velint has, ex receptis ecclesię doctoribus, ueluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis authoribus desument.

Quomodo finienda concio. Cap. xxv.

VBi ad calcem concionis deuentum erit, breui epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarret, vtatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum plurimum fecerit.

Quid recitandum finita concione. Cap. xxvi.

DEbet quoq; finita cōcione, decalogus, ac symbolū fidei & succincte & exerte recitari. Illa quoq; exomologesis ac publica peccatorū cōfessio cum imploratione misericordiæ Dei, pure ac districte pronūtiari ac moneri, populus, ut eisdē verbis sacerdotē pronuntiantē subsequatur, ac deinde recenseri cōsolatoria imprecatio remissionis pctōꝝ, ut populus deiecto, cōtrito, humiliato animo ac toto corde cū p̄sbytero accingatur ac mysteriū redēptionis suæ (qđ í altari tractatur) cōtēplādū, fructūq; dñicę passiōis, q̄ in altaris mysterio cōmemoratur, rep̄sentaturq; p̄ticipādū, Psal. 50

Quomodo finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. Cap. xxvii.

CVm multum plerunque temporis, paruo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, vbi viritim pro quolibet exigitur vna oratio dominica, idq; interdum nõ citra superstitionem vel quæstus vel ambitionis fiat. Nobis potius uidebitur, ut populus ad communem pro defunctis orationem pie ac deuote dicendam accendatur, & hæ genealogiæ intermittatur. Super qua re tamen, quod ad morem ciuitatis nostræ Colonien. attinet, & cum parochis & cũ senatu latius agere non omittemus.

DE ADMINISTRATIONE SAcramentorum. Cap. I.

Ecclesiæ catholicę usus septem mysteria (quæ sacramenta appellantur) obseruat, veluti septem quædam parata remedia, per quæ deo visum est peccatis nostris mederi ac nobis gratiæ suę salutaris medicinam (diuersa tamen ratione) infundere. quę sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimonium. Quæ cur à Christo & ecclesia instituta sint, & a ueteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde quæ illorum sit per gratiam Dei efficacia & virtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonebimus in præsentia parochum, quę illum circa dispensationem singulorum obseruare conueniat.

Instruendus

Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione. Cap. ii.

QVia igitur in sacramentis aliud uidetur atque aliud agitur, instruendus est populus in cuiuslibet exhibitione, quid in eiuscemodi religioso arcano, (id enim sacramentum sonat) agatur. Cum enim in sacramentis istis per signa quædam sensibilia infundatur insensibilis gratia, congruens externis signis excitanda est fidelium fides & deuotio in Deum, ut credentes ac diuinum mysterium intelligentes ad Dei ac saluatoris nostri Iesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cuiuslibet sacraměti, sacra cócione populum breuiter admonuerit quid in ea re agatur. Aug. in lib. de d.. Chri.

Quid agatur in baptismo. Cap. iii.

ET vt de sacro baptismo exordium capiamus, docendus est populus, quod illic aboleatur uetus homo, remisso omni peccato, atque nouus exoriatur ab omni labe purgatus per fidē in Christum, quod illic qui baptizatur, lauetur lauacro regenerationis & renouationis spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso, quod illic veterem Adam exuimus ac uicissim Christum induimus, consepulti cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, quemadmodum hæc Enchiridion latius edocebit. Gala. 5 Tit. 3 Roma. 6.

Cuius sint admonendi susceptores infantis. Ca. iiii.

SVsceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quod ipsi sint, qui ecclesiæ nomine, & in ecclesiæ fide Christo paruulos offerant per baptismū, ac se propemodum pro paruulis fideiussores constituant, nomine c. uos ante omnia, de cō. je. dist. 4.

paruuli respondentes, quem etiam posquam adoleuerit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atq; uitam Christo ac professione in baptismo facta dignã perpetuo agere, saltem ubi id necessitas poscere uidebitur, cohortari non omittent, proindeq; malumus illos deligi prouectæ ætatis q̃ impuberis, ne uideatur infans infantem offerre ac sponsorem se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat, ideoq; multo minus quod non intelligit, docere queat.

Populus docendus, quid uelint externa signa. Ca. V.

PRæterea docebunt populum, quid sit, q catechizetur baptizandus, quid reliqua solemnia, quę ecclesia adhiberi uoluit, signent, uidelicet, Cur insuffletur in faciẽ baptizandi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares sputo attingantur, liniantur q;, cur inunctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi tinctionem in uertice. Deniq;, quid significet amictus albus, quo infans seu alius baptizatus superinduitur, quæ omnia sunt mysteriorum plena, quemadmodum Enchiridion declarabit.

Quomodo accedendum ad baptismum. Ca. vi.

1. Cori. 14 CVm beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honeste atq; secundum ordinem fieri iubeat, debebit baptismus summa mentis in deum & in sacratissima quæ aguntur mysteria, intẽtione & dari & accipi. Quare quicquid hinc susceptores seu alios astantes auocat, procul tollendũ est. Accedatur itaq; deposito omni fastu, humili spiritu, ac recta in Deum fiducia, quemadmodum accesserunt qui Iesu paruulos obtulerunt, ut manus eis imponeret, Nam hic

renuntiatur Satanę, omnibus operibus atq; omnibus pompis eius, conueniaturq; ante inter patrinos de nomine infantis, ut potius in baptismo ipso cogitetur de lucranda anima Christo, quàm de retinendo nomine. Matth. 19

Baptismus in facie ecclesię peragendus. Ca. vii.

MAgna certe ratione ecclesiasticis patribus uisum est, ut baptismus in conspectu ecclesiæ in loco sacro recipiatur, nisi tamen imminens necessitas fieri aliud suaserit. Quamobrē displicet nobis quod quidam fastuosi templū domini despiciētes, ambiūt magis suos infantes in domibus priuatim baptizari. quod deinceps, nisi necessitas idipsū exegerit & causæ cognitio pcesserit, indulgeri nolumus.

In confirmationis exhibitione quid docendum. Cap. viii.

ITidem dum sacramentum confirmationis confertur, docebunt Vicarii nostri in pontificalibus, quid agatur, nempe quod illic ambiatur gratia spiritus sancti, qua confirmatur tyro aduersus Satanæ tentationes, roboraturq;, ut quod corde credit ad iustitiam, ore quoq; palam confiteatur ad salutem. Quamobrem eo communiri solet ætas tenera, quæ ad nequitiam procliuior est q̃ ad pietatem, ut ea procliuitas minuatur, docilitasq; ad pietatem augeatur. Omnes fideles (inquit Vrbanus pontifex Romanus) per manus impositionē episcoporum, spiritum sanctū post baptismū accipere debent, ut pleni christiani inueniātur, quia cū spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudētiā & constātiam roboratur. De spiritu sancto accepimus, ut efficiamur spirituales, quia animalis homo nō pcipit ea q̃ sunt spiritus dei. De spiritu sācto accepimus, ut sapiamus iter bonū ma-

Act. 8. 10 De cōs. dist. 5. c. nouiss. Roma. 10

Ex canoni. Vrbani.

1. Corint. 2

lumq; discernere, iura diligere, iniusta respuere, ut malitiæ ac superbiæ repugnemus, ut luxuriæ & diuersis illecebris ac fœdis indignisq; cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accepimus, ut amore uitę & gloriæ ardore succensi, erigere a terrenis mentem ad superna & diuina ualeamus. Sed de hoc alibi latius.

Quomodo ad sacramentum confirmationis accedendum sit. Cap. ix.

Ex cōc. Aurelian. c. vt reuni. de cō sec. dist. 5

AN expediat imitari consuetudinem, quę obseruatur, ut nedum adultis, sed & infantibus detur confirmatio, idq; pransis, hic non diffinimus, quanquam quod Aurelianen. Concilio sancitum est, nobis magis placuerit, videlicet, vt ieiuni ad confirmationem ueniant perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem sacramentalem facere priusq̃ accesserint, quo mundi, donum spiritus sancti mereantur accipere. Cum enim hoc sacramentum non sit necessitatis absolutæ, conuenientius & utilius dabitur, si addatur admonitiuncula. At antequam infans supra septimum ætatis annum progressus fuerit parum aut nihil horum quæ agũtur intelliget, ne dicamus, meminerit.

Cuius sint, admonēdi susceptores cõfirmati. Ca. x.

Gerson.

QVemadmodum in baptismo susceptores sunt, ita hic qui confirmandum pręsentant ac coram Episcopo sistunt, idq; non admodum diuersa ratione, nisi quod quidam etiam dicunt, decens esse, vt qui nondum aduersus carnis, mundi, ac Satanæ tentationes roborati sint, per confirmatos iamdudum atq; exercitatos sensus habentes (quibus fides confirmãdi cognita atq; explorata sit) Episcopo præsententur. quamobrem quoq; admonendi sunt

isti officii sui, curandumq́; , ut tanti sacramenti perceptio digne ac reuerenter peragatur, quemadmodum in primitiua ecclesia obseruatum legimus.

De moderandis donariis, quę susceptores infantibus donant. Cap. xi.

QVibusdam in locis, ambitionis magis, quàm pietatis causa, dum vtrunq;, tam baptismi quàm confirmationis sacramentum peragitur, hi qui patrini dicũtur, certant, ut alter alterum donariorum pretio (quo suscepti ac præsentati pueri donantur) uincant. Preterea itur statim maxime post baptismum ad comessationes cũ tum maxime comessationibus esset abstinendum. Qua de re admonendus est populus, ut quæ digna sunt his sacramentis tantum curent. Cætera aut moderentur aut penitus tollant. Nam non offenderimus deum grauius, quàm cum illius sanctissima mysteria indigne tractamus. Iohan. 6

Docendus populus de signis externis. Cap. xii.

DOcebit præterea parochus populum, quid signet crisma. Et cur ex oleo oliuæ ac balsamo conficiatur, quemadmodum docebit Enchiridion.

De sacrosancta Eucharistia. Cap. xiii.

EVcharistia, unicum illud piarum mentium solatium ac delitium hac deploratissima tempestate execranda insania ac abominabili prophanatione hæreticorum de re tanta quodlibet comminiscentium plerisq; quodammodo in nauseam uertitur, adeo ut (quod dolentes referimus) multi nunc sint, qui non tantum hunc panem uitæ, qui de cœlo descendit, accipere non desiderent sed & auersentur, homines solo nomine christiani, re ipsa vero Capernaitis ipsis

deteriores, etiam quos post acceptam notitiam ueritatis, uoluntarie in filium Dei peccantes ac corpori dominico
Hebr. 10 *& sanguini contumeliam inferentes, terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatio (quę consumptura est aduersarios) manet.*

Quid docendus populus in huius sacramenti ministratione. Cap. xiiii.

DOcendus est itaq; populus christianus certissima fide credere, quod in hoc sacramento sit uerum corpus
Matth. 26 Marci. 14 Lucæ. 22 *& uerus sanguis Christi Iesu. Neq; enim veritas mentitur, quæ apud Matthæum, Marcum, & Lucam hoc sacramentum instituens ac porrigens, simplicissime dixit. Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Sic docet Paulus Apostolus,*
1. Cori. 10 *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et, Panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Vnde consequitur in Eucharistia totum esse Christum, quanquam ibi sit sub ratione cibi & potus, qui enim tradidit uerum corpus & sanguinem, haud dubie tradidit uiuum. quare si credimus in sepulchro diuinam naturam non fuisse separatam ab exanimi corpore, quanto magis credemus eam a uiuo corpore non esse separatam in sacramento.*

Quibus persuasum est utranq; speciem, laicum participare oportere, quomodo docendi. Ca. xv.

VBi sunt, quibus contra ecclesiæ consuetudinem persuasum est, oportere laicos participare corpus &

ſanguinem domini ſub utraq; ſpecie, ibi docebit parochus hos, qui grauatam habent conſcientiam, corpus & ſanguinem domini in altera tantũ ſpecie perfecte conſiſtere, adeo vt laicus, qui ſub ſpecie panis communicat, non tantum corpus, ſed et ſanguinem domini non minus recipiat, quàm qui capit ſub utraq; ſpecie, & panis & uini. Eccleſiam quoq; laicis unam tantum ſpeciem dare, quod pro reuerentia ipſius ſacramenti & ſalute fidelium, eccleſia (cui diſpenſatio ſacramentorum Dei cõmiſſa eſt) ſic uiderit expedire. Nam quum nullatenus ambigendum ſit, ſub ſpecie panis non tantum carnem, nec ſub ſpecie uini ſanguinem tantum, ſed ſub qualibet ſpecie totum Chriſtum contineri, cur ſe laicus iudicio eccleſię (quam dominus audiri uoluit) non ſubmittet? quę non temere, ſed multis rationibus permota, decreuit ſalubrius eſſe, ut non tantum populus, ſed & ſacerdotes non ſacrificantes, Chriſtum ſub una tantũ ſpecie, quàm ſub duabus perciperent: quid enim panis uiniq; ſpecies aliud ſunt poſt conſecrationem q̃ ſpecies ſacramentales & accidentia ſine ſubiecto, ut nõ habeat laicus cur queratur ſibi alteram ſubtrahi ſpeciem, ubi totum quod ſub utraq; ſpecie continetur, integre accipiat. De qua re alibi latius dicetur.

Ex Concil. Conſtant.

Matth. 18
Amb. de ſacra. c. re uera. de conſe. diſt. 2

De ueneratione ſacroſanctæ Euchariſtię. Cap. xvi.

ET quoniam in hoc ſacramento Chriſtus continetur eo hortandus eſt populus, ut ad hæc myſteria contremiſcens, quum in celebratione miſſarum eleuatur hoſtia ſalutaris, ſe reuerenter inclinet, corporeq; humi fuſo, mente adoret crucifixum, facturus idem, quum presbyter defert ad infirmum Euchariſtiã, quam ob id paratam ſemper habere debet, ut quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eum

Hono. III. c. ſane, de cel. miſſa

Ex con. Mogunt. presb. de cõs. diſ. 2

Ioc.sanc. communicet, ne sine communione decedat. quod faciens decenti habitu indutus, hanc salutarem hostiã palàm ac honorifice ante pectus cum omni reuerentia & timore ferat & referat lumine semper praecedente, ut signo populus intelligat, illic eum esse praesentem, qui est candor lucis aeternae. Haec deniq; sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificeq; collocata, deuote ac fideliter conseruetur.

Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus. Cap. xvii.

Docendus item est populus, q tantum miraculum in hoc sacramento virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in caeteris sacramentis obtinet, Nam intra sanctam ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil a bono maius, nihil a malo minus, perficitur sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in uerbo efficitur creatoris, & in virtute spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per spiritum sanctum hanc suam efficit, carnem & transit uinum in sanguinem. Sed hoc tantum interest, quod malus sacerdos sibi tantum nocet, indigne tanta mysteria tractans, Nam quod ad veritatem corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit Apostolus: Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat, sicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.

1. Cori. 11

Iohan. 6

Quomodo admonenda plebs ad sumendam Eucharistiam accedens. Cap. xviii.

PRaeterea instituenda plebs est, quomodo Eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quàm graue crimen sit, ad tanti sacramenti participationem indigne accedere. Nam Apostolus ait: quicunq; manducauerit panem hunc & biberit calicem, domini indigne, reus erit corporis & sanguinis. Et iterum hanc horrendam sententiam congeminans: qui (inquit) manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, nō diiudicans corpus domini. Ideoq; (uti subiicit) multi inter vos infirmi, & imbecilles sunt, & dormiunt multi, quod si nosipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur. 1. Cor. 11

Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi. Cap. xix.

PRoinde nemo admittendus est, nisi cuius cōsciētia parocho sit, aut cui potestas super hac re legitime facta est, per exemologesim explorata, & qui pœnitenti ac contrito corde corpus domini diiudicans accesserit, quod iubet Apostolus, quum ait: Probet autem semetipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat, Ne cum Iuda, qui cœnæ dominicæ ad iudicium interfuit, locum diabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longe absit, Nam si adhuc habet uoluntatem peccandi grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificatur. At contra, quamuis quis peccato mordeatur, si tamen pœniteat, & de cætero peccandi uoluntatem nullam habeat confidens de domini miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. 1. Cori. 11 Iohan. 13 Aug. c. quotidie, de cō. dist. 2.

Quatenus alteri q̄ suo parocho confessus, ad Eucharistiam admittendus. Cap. xx.

QVi alteri quàm suo parocho confessus est, is si non factæ cōfessionis suspectus habeatur, testimonium adferet se confessum esse cuius etiam conscientiam uerus ipse parochus in principalibus christianismi articulis excutere non omittet. Ac generatim singuli parochiani, rudiores anno saltem semel quum adibunt mēsam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiæ sacramentis, maxime baptismi & eucharistiæ.

Intra annum saltem semel cōmunicandum. Cap. xxi.

ET ut cohortandus est populus, quo sępenumero communicet, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri consueuit (quod quidem nunc quominus fiat, per laicos stat, quibus non debet cœlestis ille cibus inuitis aut nauseantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipse in disciplina ecclesiastica retinendus est, ut saltem toto anno semel ab omnibus qui ad discretionis annos peruenissent, confessis & contritis, Eucharistia summa cum reuerentia suscipiatur. Olim qui non communicassent in anno saltem ter, in paschali uidelicet, penthecoste, & natali domini, inter fideles catholicos non connumerabantur, sed quum sensim omnis penè refrixerit charitas, in hoc quoq; ecclesiastica disciplina cœpit esse remissior.

Ex Concil. Agath. c. oēs de pœnit. et remiss. Ex cōc. Tolet. et Lib. de cōic. dist. 2. omnis homo.

Quorum admoneri populus hoc sacramentum participaturus maxime debeat. Cap. xxii.

OMnium autem maxime instruendus est populus, ut recta fide accedat, sermoni domini firmiter credens quo nos edocet Christus, dicens: Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meam cōmemorationem.

Aug. e. l. morem de consec. dist. 2 Matth. 16

Quibus verbis & veritatem sui corporis asserit, & credẽtibus, digneq; suscipientibus, remissionem peccatorũ promittit; iubens ut hoc faciamus in suam cõmemorationem. Porro anima quæ fidem habet & eiusmodi Christi verbis credit, in memoriã Christi sacramentum edit, quum secum recogitat, quemadmodũ vnigenitus filius Dei, ob perditum hominem Deo patri reconciliandũ, & delendum, quod contra nos scriptum erat chirographum, de Cœlo descenderit, semetipsum exinaniuerit ac humiliauerit, factus obediens patri vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Coloss. 2 Philip. 2 Ephe. 2. Iohan. 3 *In quo maxima erga nos Dei charitas commendatur, qui vnico filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis a peccati & satanę vinculis redimendis tradidit illum. Talem ergo fidem & affectum Deo suggerente præparare debet in animo suo, is qui Eucharistiam percipit.*

Docendus quoq;, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit. Cap. xxiii.

NEque interim negligendum, sed perpetuo inculcandum erit, hoc sacramentum corporis & sanguinis dominici, sub specie panis & vini institutum esse, ut præter veritatem corporis & sanguinis (quæ in eo continetur & recipitur) quoddam etiam eximium signum mutuæ dilectionis & charitatis excitandę in nobis foret, quemadmodum diuus Paulus inquit: quoniã vnus panis & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane & de vno calice participamus, quamobrem ab huius conuiuii spirituali participatione longe absunt, qui inuidiæ vel odii veneno infecti, aut iracundiæ furore repleti fuerint. Monendi itaq; sunt qui cõmunicare desiderant, ut deposita omni simultate, diligant

Aug. in sermo. de dedicatiõe ecc.

1. Corin. 1.

alterutrum, uti vnius corporis membra, ut non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem solicita sit membra.

Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam missam se præparabit. Cap. xxiiii.

Docendus quoque populus, ut qui iuxta antiquum ecclesię ritum singulis dominicis diebus ad communicandum corpori & sanguini dominico non se præparat, missæ saltem parochiali, hisce, aliisque festis diebus intersit, ut tametsi inter sacrificantem & assistentes non sit (more illo antiquo) tam frequens sacramentalis communio, sit saltem sacræ doctrinæ, piæ exhortationis, precationis, laudis, & gratiarum actionis communio, ut sic quodammodo omnes spiritualiter communicent, cum desiderio etiam sacramentaliter cõmunicandi. Ne vero populus ab hac missa parochiali & ab auditione uerbi dei distrahatur, placuerit nobis, ut si quę sint alię missæ legendæ die dominico, hę incohẽtur primum post verbi prędicationem finitam, quemadmodum latius in visitatione secundum diuersorum locorum mores ordinare studebimus.

c. & hoc attendendum. de cõs. d. s. § Ex cõ. Cartha. c. sacerdote. de cõs. sec. dist. 1

Docendus populus generatim, quid agatur in missa. Cap. xxv.

Docendus populus generatim, quid agatur in missa, & quibus partibus constet. Constat siquidem psalmodia, quem uocamus introitum, inuocatione & gloriosa celebratione sanctissimæ trinitatis, quæ in canticis Kyrieleyson, & Gloria in excelsis Deo, *peraguntur, precatione seu collecta, recitatione uerborum propheticorum aut apostolicorum, quam uocamus* Epistolam, *sacris canticis, quæ uocamus* Gradualia et Alleluia, *et quę sequũtur lectione euan*

gelica, symboli recitatione seu professione fidei catholicæ cantico, quod non sine mysterio Offertoriũ appellatum est, Gratiarum actione, quæ dicta est Præfatio, religiosa cõmemoratione mortis, consecrationeq́; corporis & sanguinis dominici, quæ fit in Canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica, Sequitur osculum pacis, symbolum Christianę charitatis, mox Cõmunio. Rursus sacrum canticum, quod cõmune appellatur & precatio. Postremo loco, sacerdos totum populum velut in suam tutelam receptum, Deo benedictione tradit, atq; cõmendat, ut perseueret in affectu pietatis, mutuaq; charitate, quorum quum admonetur populus, incipiet nedum credere, sed & sentire, quod in missa nihil non sit pium ac venerandum.

Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam missam irreuerenter discedunt. Cap. xxvi.

CORripiendus vero abusus est, quod quidã post asspersam aquam & ante missæ introitum exitum faciunt, quidam post auditum & non intellectum Euangelium abeunt, aliiq; posteaquã sacerdos dixit, Sursum corda, et, Gratias agamus. Atqui tum præcipue populi partes erant, quando submissus legẽte aut tacente sacerdote, quisq; cum Deo loquitur. Deniq; alii statim post eleuationem corporis & sanguinis dominici nõ expectantes præcipuam missæ partem, quę est cõmunio. Antiquissimus ergo canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles quæ in solennitatibus ad sacris ad ecclesiam conueniunt, & scripturas Apostolorum & Euangelium audiant. qui autem non perseuerant in oratione usq; dum missa peragatur, nec sanctã cõmunionem percipiunt (quam nos, ut non exigimus quo-

Ex concil. Agaten. c. missas de cõse. dist. 5. & c. seq.

Cypri. c. quãuis, de conse. dist. 1

Cap. oẽs fideles de cõse. distin. 1.

tidie sacramentalem, saltem spiritualem a populo requirimus (velut inquietudines ecclesiæ commouentes,) conuenit communione priuari.

Docendus populus, quale sit missa sacrificium. Cap. xxvii.

Aug. de trini. et in psal. 20. c. semel, de cõsec. dist. 2. & puob. ſe.

DOcendus item est populus, qualẽ sit Missa sacrificiũ, nempe repræsentatiuum. Semel quidem Christus mortuus est, iustus pro iniustis, semel in manifestatione sui corporis in distinctione suorum membrorum omnium, Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens patri seipsum hostiam viuam, & passibilem, immortalem, viuorum & mortuorum redẽptionis efficacem. Et scimus quia Christus resurgens a mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Et tamen quotidie immolatur in sacramẽto, non quod toties Christus occidatur, sed quod illud vnicum sacrificium mysticis ritibus quotidie renouetur, quotidianaq; recordatione mortis domini (qua liberati sumus) in edendo & potando carnem & sanguinẽ, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est, facitq; oblatio ista sacramentalis moneri nos, tanquam uideamus præsentem dominum in cruce, Elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto, gratiam salutarem, immolamusq; hostiam pro viuis & defunctis, dum pro illis patrem per filii mortem deprecamur.

1. Petr. 3

Roma. 6

Exequiæ ac Missæ pro defunctis, quãdo, & cum qua admonitione celebrandæ. Cap. xxviii.

EXequias ac missas quę pro defunctis peculiariter dicuntur, malumus in alium diem transferri, quàm die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione gra-

uaretur, In quibus etiam ad populum fiat admonitio, declaretur'q; quibus potissimum modis Dei misericordia pro animabus ambienda sit, Sic ut interim admoneantur hi, qui funebres pompas ac missas gloriæ tantum aucupandæ causa instituunt, perdere mercedem suam. Debet quoq; plebs doceri, pium esse, quemadmodum ab Apostolorũ temporibus, ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & obseruauit, pro defunctis dominum exorare, & eleemosynas in sinus pauperum elargiri, atq; hæc eis prodesse, qui in communione ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cum viuerent, hæc sibi ut postea possent prodesse cooperando meruerunt.

Cap nõ estimamus. c. tẽpus. 23 q. 2 Ex frag. August. l. 7 hõ. 31

Qui ad exequias euocandi. Cap. xxix.

AD exequias, quæ extra ciuitatem nostrã Coloniã celebrantur, non euocandi monachi, nec ista cohors leuium ac indignorũ sacerdotũ, Aut si euocentur, videndum ipsis, ne lasciuiãt. quanquã nobis magis probetur, ut qui volet, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is monachos in suis monasteriis ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemq; preces ac missas peragere. quonam enim spectat cõcursus iste, interdũ q̃ par est immo destior, q̃ ad captandam auram popularem? Cauenda uero summopere post exequias delicata conuiuia, crapulæ ac comessationes, ne Deus placandus magis irritetur.

De pœnitentiæ partibus. Cap. xxx.

IN sacramento pœnitentiæ explicando ac recte ministrando, maturitate multa ac diligẽtia opus est. Veteres orthodoxi pœnitẽtiæ partes tres nobis tradiderunt, Contritionem, confessionem, ac satisfactionem, seu fructum pœni-

tentia dignum. Quanquã pœnitentia quatenus sacramentum dicitur, potissimum in absolutione presbyteri consistat, qua ille ex virtute verbi & clauium sibi à Christo traditarum, peccatorem pœnitentem, & in misericordia Dei sperantem, à peccatis suis absoluit, de quibus Paulo latius in Enchiridio dicemus.

Iohan.20

Prima pœnitentiæ pars, contritio, in suggesto semper pertractanda. Cap. xxxi.

PRima pœnitentiæ pars, quum omnis euangelicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam, hac conuertimur ab operibus mortuis ad Deũ viuentem, hac subducimur a peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur Christo. Vnde a pœnitentia præcursor Ioannes, deinde Christus ipse, ac princeps Apostolorum Petrus, prædicationis euangelicæ doctrinam sunt exorsi. Pœnitentia autem tum recte prædicatur, quum arguuntur scelera, ac flagitia per uerbum Dei, & incutitur populo timor iræ, indignationisque ac iusti iudicii Dei, certo certius manentis eos, qui male agunt ac male agendo perseuerãt. Subinde vero vino oleum miscendum est, ut ex animo vereque territis ac conuersis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribens: Hoc (inquit) scitote, quod omnis fornicator aut immundus aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici participes eorum. Et iterum ad Galatas: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia,

Hebræ.6 | Math.3. | Act.2. | Roma.2. | Ephe.5. | Gala.5

munditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, rixæ, iræ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quę prædico uobis, sicut prędixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Neminem non ad pœnitentiã inuitari. Ca. xxxii.

IAm, quanquam nemo conuertatur ad dominum, nisi tra- Iohan.6
ctus per patrem, attamen nemo hic excusationem prætexat, ꝙ non trahatur, quod ille semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internum & externum uerbum, commonens vt conuertamur à via nostra pessima, & inclamãs, quoniam ira, indignatio, tribulatio, & angustia in omnem Roma.2
animam hominis operantis malum. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. Hic concussis conscientiis commonstrandus est Samaritanus ille, qui infundit uinum & oleum, qui sanat omnes contritos, & alligat omnes con- Luca.10
tritiones eorum. Filioli mei (inquit diuinissimus Iohannes) Psal.146
hæc scribo uobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaue- 1.Iohan.2
rit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Hæc est doctrina, quæ docet mori mundo & uiuere Christo.

Presbyter qui a confessionibus est, qualis esse debeat. Cap. xxxiii.

DE confessione & quotuplex sit, alibi dicemus. Tantum quod ad eam quæ sacerdoti priuatim fit, attinet, de paucis admonebimus Primum magnopere necessarium iudicamus, ut sacerdos, qui à confessionibus est, sit integer, eruditus, ac silentii tenax, alioqui si ad quæstum in-

tentus sit, si ad malum solicitet, si curiosior explorator sit, si pertinacibus blandiatur, si intricatam conscientiam extricare nesciat, si deniq; uel ebriosus, uel iracundus, uel leuis, uel secreti minime tenax, dissipandis magis quam pascendis ouibus uidebitur idoneus.

Quid confitentem docebit præsbyter confessarius. Cap. xxxiiii.

IN primis autem qui huic muneri intentus est, docebit confitentem, ne ambiguis ac perplexis sermonibus se remoretur, & percontando cogatur uelut expiscari crimina (quod sæpenumero periculosum est) sed simpliciter, tanquam coram Deo aperiat letalia crimina, & quæ conscientiam onerant ac ledunt, quod ea quæ contra conscientiam
Roma. 14. aguntur, ædificent ad gehennam. Atq; ibi maxime opus est sacerdote iudice, discernente inter lepram & non lepram.

Remediũ pro ratione morbi adhibendũ. Ca. xxxv.

1. Thess. 5. QVod omnibus Christianis præcepit Paulus dicens: Rogamus autem uos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Hoc eum qui a confessionibus est maxime conuenit obseruare, nimirum ut consolando erigat pusillanimes per immensam Dei misericordiam, Præfractos autem obiurget, tremendumq; Dei iudicium ante oculos ponat, Deniq; uti prudentissimus medicus, pro morbi qualitate temperabit medicinam, obfuturus magis quam profuturus, si putauerit uno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui confitentur, singuli secundũ ordinem, statũ ac ætatẽ, atq; id per locos quosdam communes, ex scriptura depromptos, quos in numerato habere debet parochus.

Nimis anxii quomodo tranquillandi.
Cap. xxxvi.

QVi nimis anxii sunt in repetenda confessione uel iteranda, apud alium sacerdotem, uel etiam in enumerandis circunstantiis, quales sunt quidam, qui quantumuis confitendo, conscientiam tamen uix tranquillare possunt, docendi erunt, Deum (cui omnia patent) synceritatem tantum cordis à nobis requirere, nec tam seuerũ esse exactorem, qui conscientiam ob unam uel ob aliam delicti circunstantiam, inter confitendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatam esse velit. Nam quis omnes erratus suos enumerauerit? quemadmodum Dauid ait. Delicta quis intelligit, Ab occultis meis munda me domine. Psal. 18

Moderatio in casibus reseruatis. Cap. xxxvii.

IN occultis delictis ex reseruatione casuum compertum habemus, nonnihil mali interdum accidere, Vel quòd peccator non habens in promptu sacerdotem, qui illum absoluat, confiteri uel differt vel contemnit, vel quod qui minores ætate sunt, uel mulieres difficile adducantur, vt ex suis parochiis non sine leui suspitione ad nos seu commissarios nostros proficiscantur. quare vt consulamus & uerecundiç & famæ, uisum nobis est, hanc potestatem nostram absoluendi à peccatis & casibus nostrç absolutioni reseruatis (occultis tamen) omnibus parochis per diocæsim nostram constitutis, rite vocatis, delegare, Modo tamen Vicariorum nostrorum in pontificalibus consilium requirant ac adhibeant, nostris tamen Suffraganeis potestatem facientes, aliter in diocœsibus suis, uti consultius uidebitur, super hac re ordinandi.

Publicæ pœnitentię usus in ecclesiam reuocandus. Cap. xxxviii.

IN publicis uero criminibus, quemadmodum necesse est, ita iubemus ad canones antiquos publicę pœnitentiæ regredi, atque adeo ad Christi & sui discipuli Pauli institu-
1.Corint.5 tum reuerti, qui ad Corinthios exemplo ostendit: quomodo oporteat ecclesiam in publice peccantem animaduertere, donec ipsi publice peracta pœnitentia satisfecerit. De quo fusius dicemus sub titulo, de iurisdictione ecclesiastica contentiosa.

Recitata confessione, quid agendum per parochum. Cap. xxxix.

PEracta confessione, sub absolutionem sacerdos monebit confitentem, ut quod admissum est, detestetur, ut sic deinceps uitam instituat, ne in vllum letale crimen
Iohan.8 posthac incidat, quemadmodum Christus ad mulierem dixit: Vade & noli amplius peccare, utque eum affectum habens, credat per Dei misericordiam in uirtute sanguinis Christi per absolutionem impartiendam in uerbo eius sibi remissum iri peccata. Iniungat etiam illi fructum dignum pœnitentiæ facere, ac tum denique imponat manum ac absoluat confitentem.

In matrimonii sacramento quid agatur. Ca. xl.

DVm matrimonio iungunt parochi uirum ac mulierem, docebunt matrimonium institutum esse à Deo,
Gene.2 confirmatum per Christum, ut Geneseos secundo, & Mat-
Matth.19 thæo.xix. legimus. Quod sacramentum si quis, sicut decet, acceperit, accedente sacerdotali precatione, confertur donum spiritus, quo uir diligat uxorem amore casto, sicut

Christus dilexit ecclesiam. Mulier uicissim, propter Christum amet reuereaturq; uirum suum uti dominum. Vterq; liberos (si dentur) summa cura instituant ad Christianam pietatem. Copiosam monendi materiam Paulus ad Ephe. v. subministrat. Ephe. 5.

Quemadmodum monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant. Cap. xli.

QVum matrimonium ante lapsum Adę, propter procreandos liberos institutum, ac benedictione Dei firmatum sit, qua dixit ille, Crescite & multiplicamini, & replete terram, Peculiariter autem homini, Erunt duo in carne una. Propterea relinquet homo patrem & matrem suã, & adhærebit uxori suę. Nec ratio coniunctionis, seu benedictio post lapsum defecit, sed tantum quod sanis potuit esse officium, id ægrotis factum etiam sit remediũ; Dum utriusq; sexus infirmitas propẽdens in ruinam turpitudinis, recte excipitur honestate nuptiarum. quemadmodum diuus Paulus ait: Vnusquisq; vxorem suam habeat propter fornicationem, nimirum uitandam. Monendi sunt qui matrimonium cõtrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, ut sit honorabile coniugium ac cubile impollutum. Nam si neq; ob prolem suscitandam, neq; ob fornicationem uitandam, sed potius diuitiarum aut opum nanciscendarum, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur, perperam agitur ac grauiter in sacramentum peccatur. Hic, quæ Tobiæ. vi. vii. & viii. scribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conueniet. Vbi locus pulcherrimus est, exemplo commonstrans, quemadmodum bona vxor domum Dei sit debitum timens ut dominum, quomodo in timore Dei apparentibus non lu-

Aug. de Genesi ad literam. lib. 9. cap. & seq.
Gene. 1
Gene. 2
1. Corint. 7
Tob. 6 7. 8

xuriæ causa, sed sola posteritatis dilectione in qua benedicatur nomen Dei in secula petenda. Quo pacto coniugii conscriptione facta, tradenda. quemadmodum etiam conuiuium nuptiale cum laude & benedictione Dei agēdum. Denique quomodo precandus sit deus per coniuges, ut benedictionem suam in ipsos, quos coniunxit, impleat. Hæc enim decent sanctorum filios, qui non debent ita coniungi sicut gentes quæ ignorant Deum; Eritq; horrendum illud exemplum de septem Saræ uiris a dæmonio occisis replicandū. His nanque (ut Raphael angelus apud Tobiam ait) qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita uacent, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus; dæmonium malum dominatur. Quamobrem uehementer comprobamus illum morem, quo matrimonio iungendi ante ecclesiasticam coniunctionem, ieiunio se præparant & sacram eucharistiam sumunt.

Matrimonium tria complecti. Cap. xlii.

Aug. de Genesi ad literam li. 9. c. 7. & 10. 3

Docendi itaque breuiter, matrimonium tria complecti, fidem, prolem, & sacramentum. In fide attenditur, ne præter uinculum coniugale, cum altera uel altero concumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur. In sacramento autem, ne coniugium separetur, neve dimissus aut dimissa etiam prolis causa alteri coniungatur.

Pium uotum & in clandestine contrahentes censura. Cap. xliii.

Ex canon. Euaristi.

Optandum, ut Canon Euaristi pontificis Concilio generali renouetur, tollanturq; illa clandestina matrimonia, quæ inuitis parentibus ac propinquis, Veneris po-

tius quàm Dei causa cõtrahuntur. Nam quanta ex his clandestinis matrimoniis mala suboriãtur, in aperto est. Interea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ canonicæ, hoc est, excõmunicationi, contrahentes, et qui his ope aut consilio adfuerint, subiaceant, quam nec tam facile, nisi ecclesiæ satisfiat, tolli admodum expedire nobis uidetur. Quantum fieri potest, cauebit parochus, ne liberos citra parentum authoritatem coniungat. quod si parentes negligentes fuerint, aut in admittendo matrimonio iam contracto rigidiores negatores, admonebit eos, ut liberos maturę ætatis elocẽt, ne ue uinculo iam per ecclesiam indissolubili pertinacius obluctentur.

Coniunctio coniugum in facie ecclesiæ peragenda. Cap. xliiii.

CONiunctionem per sacerdotem cum benedictione sacerdotali ac precibus inter missarum solennia in templo secundum antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis (qui in priuatis domiciliis malunt quàm in templo, ubi ecclesia cõuenit, ac coniungendis bene precatur) copulari, quis non inepte opposuerit illud Paulinum: Num ecclesiam Dei contemnitis? Nec sacerdos ante quoslibet cõiugio iungat, nisi edictis aut proclamationibus tribus publice e suggesto ad populum factis præcedentibus, ob multas ac varias fraudes euitandas. Contra hæc haud facile, sed tantum ubi ratio admodum necessaria, hoc ipsum fieri postulauerit, Idq; non, nisi causa cognita, dispensabitur. 1. Cor. 11

Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos. Cap. xlv.

PEregrini & ignoti non coniungantur, nisi legitimis testimoniis doceant se vbi ante versati fuerint, nullis matrimonii uinculis astringi, ipsisq; per suum parochum licere per alium parochum copulari.

In gradibus consanguinitatis ac affinitatis, Concilium generale obseruandum. Cap. xlvi.

Ex cōci. generа.c. non debet, de cō san. & affi.

QVod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum, ac cōtractum dirimunt, decretum Concilii generalis obseruabitur. Hic si parochi in dinumeratione graduum addubitauerint, peritiores consulent. Vbi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimoniū secus contractum, approbandū iussérit, examinētur causæ diligentius, quæ dispensationē extorserunt, quæ si cōperiantur aliter, quàm narratum est, se habere, non dubium est dispensationem nullius roboris esse.

Ludicra tollenda. Cap. xlvii.

LVdicra illa, quæ in templis post coniunctionem sacerdotalem fieri consueuerunt, ueluti in pulsando sponso, atq; alia eiusdem generis, penitus tollantur. Nam res seria, quam Deus ipse instituit, benedixit, inuiolabilemq; decreuit agitur.

De sacro ordine dictum esse prius. Cap. xlviii.

DE sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc sacramento conferatur. Quæ deniq; in eodem sacramento conferendo obseruari oporteat, titulo primo, qui de munere episcopali est, abunde diximus.

Cur adhibeatur extrema vnctio. Cap. xlix.

REstat extrema vnctio, quæ (quoniam in morte extrema lucta est) adhibetur, ut uel conualescat ægrotus

si Deo ita visum, uel cum fide bonaq; spe obdormiat in dño.

Quomodo impendenda vnctio extrema. Cap. L.

Est autem vnctio impendenda cum expositione vnctionis & mandati apostolici, quod sic habet: Infirmatur aliquis in uobis, inducat presbyteros ecclesiæ, ut orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittetur ei. Postremo loco adhibebit parochus admonitionem præparationis ad mortem, quemadmodum Enchiridion docebit. Iaco. ulti.

A sepultura nemo in communione discedens, repellendus. Cap. LI.

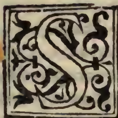
Quod ad sepulturã attinet, quis poterit negare rẽ longe piissimam esse, & in ueteri & in noua lege accurate obseruatam, ut christianorum (qui spem resurrectionis habent) corpora, non pecudum more disiiciantur, sed in cœmiterii sinum recordantur, quod etiam alto mysterio non caret. Ab hac ergo sepultura, nemo christianus, qui in communione decessit ecclesiæ, arceatur. & si casu mortuus fuerit. Quum enim communicabatur viuenti, & mortuo communicandum est. Soli vero hęretici excommunicati publici, latrones, & hi, qui sibi mortem criminibus conscientia adacti, consciuerunt, & quos in peccato letali, nullis pœnitentiæ signis præcedentibus, decessisse constiterit, prohibeantur. Gen. 23. 25 c. ex parte de sepultu.

Quam admonitionem in sepulturis & exequiis fieri oporteat. Cap. LII.

In sepulturis autem & exequiis mortalitatis atq; huius calamitosæ vitæ admonitio diligens fiat, atq; excitan-

Hebrae. 11 *di inter alia præsentes, ut recogitēt sibi eosdem modo hinc excedendum esse sese in hac terra peregrinos agere, aliam autem inquirere, ad quam semper oporteat suspirare.* Nam *quo pacto ad exorādam pro defunctis,* Dei *misericordiam commonendi sunt, supra diximus.*

DE VICTV PAROCHORVM. *Cap. I.*

Ex cō. Toletās. 11. ca. 8 — Matth. 10

Vperest ut de victu parochorum dispiciamus. Hic in primis, quod Christus docuit, & sacri canones maximo serio prę ceperunt, præmittēdum duximus. Nem*pe ut sacramēta ecclesiastica gratis ministrentur, dicente domino :* Gratis *accepistis, gratis date. quamobrem neq; pro baptizandis, consignandisq; fidelibus, neq; pro collatione chrismatis, uel pro motionibus graduū, neq; aliis sacramentis distribuendis pretia quęlibet uel præmia nisi quid uoluntarie offeratur, recipienda sunt.* Neminem *quoq; ad quæstuosas exequias cogi aut pro sepultura munus aut pretium exigi nolumus, secundum canonicas sanctiones.* Custodi *interim ac uespilloni, de sua mercede nihil detrahentes.*

Ex cT r is buren. ac Varen. c. in ecclesiastico. ca. præcipiēdū. 13. q. 2

Parochis victus necessarius suppeditandus. Cap. ii.

Deuter. 25. Marci. 20 1. Timo. 5 1. Corin. 9

A*T quum lex diuina præcipiat, non alligandum os boui trituranti. quod vtiq; non boum causa, sed propter nos dictum,* Christus *in* Euangelio *explicat :* Dignus *(inquiēs) est mercenarius mercede sua.* Ac Paulus *toto capite ix. primæ ad Corinth. confirmat :* Quis *enim militat suis sti*

pendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neq; enim magnum est si qui spiritualia seminant, carnalia etiam metát. Quamobrem, dispiciendum est, ut parochis Euangelii prædicatoribus certa ac competens subministratio victus & vestitus fiat, idq; ad eum modum, ne in administrandis sacramentis quippiam exigendo, oneri sint parochianis, aut cibum uicatim discurrendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut sordidius.

Vicecuratos quos uocát, ex prouentibus ecclesię congruam sustentationem recepturos. Cap. iii.

IN primis igitur, qui per vicarios seu Vicecuratos ecclesias parochiales regendi potestatem a nobis acceperūt, iisdem vicariis tantam ex prouentibus ecclesiæ partem assignabunt, qua uitam congrue sustentare possint. quod nos inter visitandum pro ratione locorum ac parochiarum ut fiat, ordinabimus.

Qui ecclesias unitas habent, Vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere. Cap. iiii.

ECclesiæ cathedrales ac collegiatæ, itidem monachi seu religiosi qui ecclesias parochiales aut suis ecclesiis uel monasteriis unitas habent, aut regendas aliis committunt, aut præsentando cōmitti procurant, adeo interdum omnem prouentum emungunt, ut residui redditus, qui rectoribus ecclesiarum permittuntur, nimis tenues sint & exiles. quamobrem nostrę curæ erit, ut tanta portio rectoribus istis assignetur, vnde iura episcopalia soluere, & congruam sustentationem habere possint. c. suscepti de preben. & dignita. lib. vi.

Vbi redditus non suffecerint, quid agendum. Cap. v.

Ex Vienn. conci. clem. si vna.

VBi vero redditus ecclesiarum non sufficerint, iuris consilium sequendum putamus, Nẽpe ut duæ vniantur, aut si id graue videbitur, saltem vna, aut plures etiam vicariç, quç ad altaria in eiuscemodi ecclesiis fundatç sunt, ipsi ecclesiæ parochiali (ut uocant) incorporentur, Sic tamen, ut quoad fieri potest, per parochum officium, ob quod vicariæ illç fundatæ sunt, minime negligatur. Porro decimas potissimum parochis ac ecclesiæ ministris deberi non dubium est. Nunc quum illæ passim a laicis magna ex parte usurpentur, neq; facile ex eorum manibus diuelli possint, videndum num diligenti cohortatione, aut alia via iuri cõsentanea, parocho (cui ecclesiæ redditus ad victum non sufficiunt) hinc aliquid emendicari possit.

Denarius consuetus, sed duplicatus pendendus. Cap. vi.

POstremo loco iustum ac decens putamus, ut singuli parochiani denarium illum consuetum, sed duplicatũ, saltem in anno quater, videlicet in festis illis maioribus, veluti in natali dominico, Pascate, Penthecoste, Assumptioneq; virginis gloriosæ, Id est, singulis festis duos denarios parocho pendant. Neq; enim tantillum offerre vlli onerosum esse aut videri potest. Quis enim tam sordidus est, qui non æquum putet, modicum quid caduci ac temporalis subministrare illi, a quo spiritualia ac æterna uicissim repetit certe omnes scire debent, eos, qui in sacrario sunt, edere.

1. Corin. 9. Et qui altario deseruiunt, cum altario participare. Nam & dominus ordinauit, his qui Euangeliũ annuntiant, de Euangelio viuere. Qui se vnica solutione (quæ uno albo rotato fiet) liberare volet, id ipsi liberum esto. Ne vero parochus alit in contentionem aut suspitionem trahatur, potius hæc

pecunia per ecclesiæ œconomos aut alios probatæ fidei viros colligetur, ac ipsi parocho numerabitur.

Laudabilem consuetudinem Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari. Cap. vii.

LAudabilem tamen consuetudinē in ciuitate nostra Colonien. erga sanctam ecclesiam, pia deuotione fideliū introductam per has nostras synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsis parochis intra eandem ciuitatem de sufficientiori uictu fuerit prouisum.

DE CONSTITVTIONIBVS AC consuetudinibus ecclesiasticis. Cap. I.

E constitutionibus Humanis ac ecclesiasticis consuetudinibus magna in præsentiarū in ecclesia Dei concertatio est, quam ecclesiæ turbatores, ut ecclesiæ authoritatē euerterent, ad nihilumq; redigerent, inuexerunt. At populus hic docendus est sanctorum patrum regulam sequi, qui diligenter admonent, traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt a maioribus traditæ sunt. Sunt autem illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, non vnius generis, quemadmodum diuus Augustinus tradit. Alia enim toto terrarū orbe obseruantur a patribus, nobis, quasi per manus tradita. quæ quidem putanda sunt, vel ab ipsis Apostolis, uel ex plenariis conciliis (quorum est in ecclesiis saluberrima authoritas) cōmendata, atq; statuta retineri, ueluti quod passio & resurrectio & ascensio in Celum, aduentus spiritus sancti,

Augu. ad Ianuariū. c. illa autē. 12. dist.

& quadragesima annua solennitate celebrantur, Quod die Veneris a carnibus abstinetur, atque alia multa, quę ab vniuersis merito obseruantur. Alia vero quę per loca terrarum, regionesque variantur, sicut est, quod alii ieiunant diē Mercurii, alii non, alii quotidie cōmunicant corpori & sanguini domini, alii certis diebus accipiunt. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc genus rerum liberas habet obseruationes, quod enim neque contra fidem catholicam, neque contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos viuitur, societate seruandum. Sic diuus Ambrosius Augustinum docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quācunque forte ecclesiam (nimirū in vnitate catholicę ecclesiæ permanentē) veneris, eius morē serua, si cuiquā non vis esse scandalum, nec quēquam tibi, Sed de his, ac quatenus ecclesiastica istæ constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerenter obseruanda. Cap. II.

IEiunia ergo ab ecclesia indicta, reuerēter obseruari uolumus, admonendusque populus cur sint instituta. Nempe vt corpus per intemperantiam cibi ac potus luxurians castigetur, in seruitutemque redigatur, quo animus vegetior ac liberior laudibus diuinis insistat, diuinęque voluntati sese attemperet. Magnum certe & generale ieiunium est, abstinere ab omnibus iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus seculi. Ad hoc perfectionis qui nōdum peruenit, is ecclesiæ indictum huc uocans, haud contemnat.

Aug. in 10. c. ieiuniū autem magnū de cō. di. 5.

Irrisores ecclesiasticorum ieiuniorum refelluntur. Cap. III.

QVi ecclesiæ ordinationem irrident, illiq; diuum Paulum opponunt, quasi is ieiuniis ecclesiasticis contradicat, grauissimam vtriq; contumeliã (Apostoli doctrinã dedita opera adulterãtes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi genus perpetuo interdixit, aut Iudaicũ ciborum delectum contra apostolicã doctrinã inuexit, quinimo cum Paulo semper docuit, doctrinã esse dæmoniorum, cibum aliquẽ immundũ iudicare, & prohibere, quem Deus creauit ad percipiendum cum gratiarũ actione fidelibus, & his qui cognouerũt veritatem, quod scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil reiiciendum quod cum gratiarũ actione percipitur. Sed potius ecclesia veteris legis ac apostolicorum virorum exempla sequuta, ieiunia quædam publica certis diebus indixit, iubens tum a carnibus abstinere, & cibis aridioribus vti, non quod carnes immundæ sint, sed vt luxui temperetur. qua de re in Gangrensi Concilio (quod non multo post Apostolorum tempora obseruatum est) pari censura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos carnium illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbientes, ieiunia communia totius ecclesiæ putauerint contemnenda, perfectam in sua scientia rationem uindicantes, quos anathema esse, Concilium illud decreuit. Atq; alia multa (quæ nunc in contentionem rursus vocantur) ut succincte admodum, ita Christianissime apostolico spiritu diffiniuit.

Coloss. 2. 1. Timo. 4.

Ex Concil. Gangren.

Ecclesię constitutionem charitati cedere. Cap. IIII.

CVr vero criminentur hostes ecclesiæ eius institutum, non videmus, quum ipsa nulli iniiciat laqueum, quod hanc constitutionem adeo ligare non uelit, ut uel chari-

Cap. cō. Lū de obsei. ieiu.

tati vei necessitati minime cedere debeat. Quinimo liberum facit, quolibet tēpore quibuslibet vesci, modo id uel charitas vel necessitas suadeat, adhibito tamen vtriusq; medici (si præsto sint) aut saltem alterius, nimirum animę consilio.

Quid in ieiunio potissimum spectandum. Cap. v.

IAm quum in ieiuniis ratio potius indictionis quàm absti nentia ista a carnibus spectetur, admonendus est popu lus quum ieiunandum erit, non minus sumptuosa & prolixa illa piscium fercula quàm carnium uitanda. Bellaria itē illa, magis quàm carnes inflammantia.

Redarguuntur qui quadragesimæ obseruationem contemnunt. Cap. vi.

Orig. super L. u. Hiero. aduersus mōta. haere. Ambro. in sermo. de qua dicitur 36. Ex con ci. Tol. 8.

QVadragesimæ institutio antiquissima est, a temporibus Apostolorum ad nos vsq; deducta, cuius violatores plerisq; generalibus conciliis, præsertim Toletano octauo, acerrime redarguuntur, religioniq; contrarie monstrantur. Atq; adeo omnes quotquot sine ineuitabili necessitate seu fragilitate, euidentiq; languore, seu etiam impossibilitate ętatis diebus quadragesimæ esum carnium attentare præsumpserint, alienos a sancta cōmunione decernit, quod sacris diebus abstinentiæ obliti sint, disciplinā ac quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione ieiunii domino consecrantur) temerarie prophanauerit. Quos vero aut ætas incuruat, aut lāguor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita, violare præsumant, q̄ a sacerdote permissum esse, percipiant.

Lætanię & Rogationes cur institutę, & quomodo populus admonendus sit. Cap. vii.

Ex cōci. Aurelia. c. 23.

LÆtanias, id est supplicationes, seu rogationes, in dicto

triduano

triduano ieiunio ante domini aſcenſionem patribus placuit celebrari. quibus omnes intereſſe iubentur, ut quemadmodũ omnes peccauerunt, ſic & omnes pro venia ſupplicent, Omnesq́; ad Deum corda cum manibus eleuent. Quanquã potiſſimum Lætaniæ iſtæ principio inſtitutæ ſunt, ut tum populus diuina inſtitutione admonitus, clementiã Dei exoret, quo peſtes, clades, calamitates, fames, bella, & id generis aduerſa, quæ nobis iuſtiſſimo Dei iudicio ob peccata noſtra infliguntur, ac ſub id anni tempus, nẽpe Veris (quum bella emergere atq; terræ fructus, qui tum in flore atq; teneri adhuc ſunt, facile corrumpi ſolent) potiſſimum imminent, auertat & tollat. Vt autem eccleſia fiduciam erga Deum (quã orantes ac petentes habere neceſſe eſt) tum nobis adaugeat Heliã proponit hominem nobis ſimilẽ & paſſibilem, qui oratione orauit, ut non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres & menſes ſex. Et rurſus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. quod ſi ſolus Helias petens exauditus eſt, num Chriſtus eccleſiæ ſuæ preces auerſabitur? Hic interim populus docendus eſt, quod non ſolum quæ animi, ſed & quę corporis & externa bona ſunt à Deo omnium authore poſtulare oporteat. Et redarguẽdi illi (haud ita multo q̃ gẽtes meliores) qui uel fortunæ uel ſuę induſtriæ bona temporaria accepta ferunt. Iaco. vlti. 1. Reg. 17

Proceſſiones intra ſepta eccleſiarum peragendę. Cap. viii.

QVod proceſſiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, Nempe quod populus oret, ut ſegetes ac fruges terræ à domino conſeruentur. Verum vt alia plurima, ita & hic mos hominum

malitia deprauatus est. Quod per occasionem talis deambulationis (quæ Deo placando erat instituta) pleraque scelera committantur. quamobrem nobis satius uidetur, vt
Marc. 11 hæ, aliæq; supplicationes ac processiones de cætero intra septa ecclesiarum religiosę fiant, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur deus, Habeaturq; tum pius rei ac tempori conueniens ad populum commonitorius sermo. Nostris tamen Suffraganeis liberum relinquimus, vt ipsi in suis diocœsibus de hac re, uti mores regionis patientur, dispiciant.

Admonendus populus, cur feriæ institutæ. Ca. ix.

Apoca. 1 Diligenter quoque populus admonendus est, cur feriæ, & potissimum dies dominicus (qui à temporibus Apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit) institutæ sint. Nempe, ut tum in unum omnes pariter conuenirent ad audiendum verbum domini, ad audiendum
Exodi. 20 Deute. 5 quoque sacrum, & communicandum. Breuiter, ad uacandum Deo soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur, Hoc enim est sanctificare sabbatum.

In feriis soli Deo uacandum. Cap. x.

Qvamobrem cupimus, hisce diebus prohiberi nundinas, claudi caupones, uitari comessationes, ebrietates, sumptus, lites, lusus improbos, choreas plenas
Esaiæ. 1 insaniis, colloquia praua, cantilenas turpes. Breuiter, omnē luxum. Nam hisce (& quę hæc ferè semper consequuntur) blasphemiis ac periuriis nomen domini prophanatur, ac sabbatum (quod nos admonet, vt quiescamus peruerse agere, & benefacere discamus) contaminatur.

Dies dedicationis templi extra Coloniam, uno die vbiq; celebrandus, & quomodo sit admonendus populus. Cap. xi.

ET quum in diebus festis (quæ dedicationi ecclesiarũ peculiariter dicati sunt) plerunq; indigna committantur, adeo ut uideatur populus tum potissimum comessationis causa conuenire, uisum nobis est, ut per diocœses nostras, uno certo die anni quo eiuscemodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoq; ecclesiis omnibus extra ciuitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis obseruetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suus honos constare debet, quod & in aliis oppidis insignioribus, vbi vna cæteris ecclesiis præeminet obtinere placuerit, videlicet vt ibi minores ecclesiæ pridie eius Diei qui dedicationi ecclesię summæ eius loci cõsecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ dedicationes celebrent, obseruetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationẽ ecclesiæ catholicæ ac cuiuslibet hominis Christiani, qua copulatur Deo. Nam ut diuus Augustinus ait: quotiescunq; templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus & sanctę & iustæ uiuimus, quicquid in templis manu factis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione completur. Non enim est mentitus ille, qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis uos. Et iterum: Nescitis quia corpora uestra templum est spiritus sancti. Augu. 1. Corin. 3

Cur templa & altaria consecrentur. Ca. xii.

EX vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria & pleraq; alia, quibus in templis c. Sicut non alii. c. missarũ solẽnia.

c. ecclesias, de cōs. dist. 1. Exodi. 31 2. Paral. 22

ad excitandum fidelium animos & diuinum cultum explēdum vtimur, consecrari, solemnibusq; precibus ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem testamento præceptum etiam diuinum habuit. Quemadmodum Exod. xxxi. & ii. Paralip. xxii. legimus, Vngitur præterea secundum ecclesiasticam consuetudinem, quum consecratur altare, quum dedicatur templum, quum benedicitur calix, idq; non solum ex mandato veteris legis, verumetiam exemplo beati Siluestri, qui quum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Verum unctionis sacramentum, aliud quidem efficit & figurat, tam in nouo quàm in veteri testamento.

c. 1. & fide sacra. vnct.

Vnde non iudaizat ecclesia, quum unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neq; scripturas neq; Dei nouere virtutem.

Populus docendus, quid agatur & significetur in cōsecratione templorū & altarium. Cap. xiii.

QVamobrem populus docendus est, hic aliud agi atq; aliud significari quum consecratur templum. Funduntur preces domino, vt hunc locum sibi peculiariter dedicatum esse uelit, vt Diabolum & eius potestatem inde penitus expellat, ut omnes qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunq; tribulatione consolationis diuinæ beneficia consequantur, ut ab omnibus pariter conuenientibus, Deo laudes soluantur, diuinum uerbum audiatur, ac ecclesiastica sacramenta ministrentur, Peculiariter altare consecratur, ut illic oblatio munda Deo offeratur, Hoc est, sacramentum corporis & sanguinis Christi, quod in memoriam passionis dominicæ immolamus. Quod uero prēter preces, aspersionis etiam atq; unctionis aliarumq; rerū

2. Reg. 6

ſolemnia adhibentur, myſterii ſecretioris plenum eſt. Non *ꝙ inanimata iſta, gratiæ diuinæ ſuſceptiua ſint, ſed quum* 1.Cor. 3.6
hæc viſibiliter fiunt, admonetur Chriſtianus, Deum *omnia hæc per inuiſibilem uirtutem in anima operari, quę eſt domus* Deo *dedicanda, ubi fides fundamentum facit, ſpes erigit, & charitas conſummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animę quàm eccleſiæ cum* Chriſto *deſponſationem. Ipſa enim eccleſia catholica ex multis uiuis lapidibus adunata, uerum* Dei *templum eſt.* Quod *ſi* Dei *templum ſumus, altare intus habemus. Altare quidem noſtrum, cor noſtrum eſt. In hoc altari fit ſacrificium laudis. Sacrificium enim* Deo *ſpiritus contribulationis & cor contritum.* Pſal. 50
In hoc altari fit cõmemoratio corporis & ſanguinis Chriſti. *Hinc preces ad cœlum aſcendunt, ad cor enim reſpicit* Deus. *Quamobrem, niſi omnia quæ in huiuſcemodi conſecratione exterius aguntur, in nobis ſpiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis acceſſerit. Quid enim exterior ablutio uel inunctio ſine interiori prodeſt?*

Cur benedicantur campanę. Cap. xiiii.

B*Enedicuntur quoꝗ campanę, vt ſint tubæ eccleſię militantis, quibus vocetur populus ad conueniendum in templum & audiendum verbum* Dei, *clerus vero ad annuntiandum mane miſericordiam* Dei *& veritatem eius per noctem, ut per illarum ſonitum fideles inuitentur ad preces, & ut creſcat in his deuotio fidei, quãuis etiam patres alio reſpexerint, videlicet vt dæmones tinnitu campanarum* Chriſtianos *ad preces concitantium, quum potius precibus ipſis territi, abſcedant, illisq́; ſubmotis, fruges, mentes & corpora credentium ſeruentur, vt procul pellantur*

hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum, & fulgurum temperentur, infesta tonitrua & uentorum flamina suspendantur, spiritus procellarum & aereæ potestates prosternantur. Breuiter vt audientes confugiant ad sanctæ matris ecclesiæ gremium ac ante sanctæ crucis uexillum, cui flectitur omne genu, quemadmodum hęc in solenni benedictione campanæ reperies.

Philip. 2

Docendus populus, ut signatis potius quàm signis inhæreat. Cap. xv.

DOcendus est ergo populus ab exterioribus istis, ut signatis potius quam signis inhęreat ac intendat. quod & in omnibus aliis obtinet ceremoniis, alioqui parum ad pietatem profuturis. Nam qui in exterioribus istis consistit ac non potius illis admonetur, ut ad Deum respiciat, confugiat, ac totam suam fiduciã in illum collocet. huic citius externa ista in subuersionem quàm ædificationem erunt.

Quicquid in ceremoniis ad abusum spectat, caute ac diligenter cauendum. Cap. xvi.

QVamobrem, quicquid in eiuscemodi rebus ad abusum & superstitionẽ spectat, & quo populus a Deo ad collocandum in externis istis aliquam fiduciam abduci possit, prohibemus. Quale inter alia est, ꝙ sanctorum imagines cum indulgentiis & impositione incertarum reliquiarum dedicãtur. Quod quidam aqua, sale, cæreis, ac herbis benedictis, in medicandis pecoribus superstitiosius abutuntur. Omnis quidem creatura per uerbum Dei, & orationem sanctificatur, quemadmodum diuus Paulus testatur. Ergo quanto res sacratior, tanto abusus eius damnabilior.

c. placuit. de cõse. dist. 1

Cur reconcilietur templum aut cœmiterium. Cap. xvii.

REconciliatur ecclesia aut cœmiteriũ ob seminis emissionem peccandi libidine factam. Itidẽ ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera violenter & iniuriose cõmissam, ac ab aliis quibusdam de causis, qui mos ex Leuitico. xiiii. & . xv. suam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quod templum reuera polluatur. Ecclesia enim quum sancta sit, coinquinari non potest, imo ipsius loci sanctitas infamiã loci abolet. Sed quum templum locus sit, ubi delictorum uenia postulatur, ubi salutaris hostia pro peccatis immolatur, ubi Deo laudes exoluuntur, ubi tutela refugii esse debet, fit, ut scandalum, horror, atque abominatio turpitudinis & peccati ibi cõmissi, propositum quoque & uoluntas letaliter delinquentis in causa sint, ut sacer locus reconcilietur, Idq; ad exemplum & terrorem, ut videntes locum sacrum seu inanimatum templum nullo peccato obnoxium lauari & purificari delicti horrore, concutiantur & recogitent quantum pro expiatione delictorum viuo Dei templo sit elaborandum. Sic Christus ementes & vendentes è templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrime corripiens, ac dicens: Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Aliud quidem agens, aliud vero innuens.

Leuitil. 14. 15

Matth. 21 Iohan. 2

Quę pollutio reconciliationem requirat. Cap. xviii.

NOn tamen omnis pollutio hanc reconciliationem requirit, sed tantum publica uel per rei euidentiam vel saltem per famam. Quod si occulta sit contaminatio, quę etiam baptismi ac pœnitentiæ sacramenta non remoratur, solennitas non exigitur, quod ratio reconciliationis

in occultis non habeat locum.

Quorum sumptu & expensis reconciliatio facienda. Cap. xix.

Recóciliationem autem eiuscemodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus Vicariis nostris in pontificalibus suppeditari volumus. qui quidem sumptus ex bonis delinquentis desumentur, modo tamen tantæ illius facultates sint, Sin secus, parochiani non grauabūtur uel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus præter culpam suam grauetur. Ne vero diutius ob talem pollutionem diuinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, Vicarius noster in pontificalibus statim ut uocatus fuerit a populo, (modo grauioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officium suum expleturus.

Immunitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sitam esse. Cap. xx.

Ex cō. Lateranē. c nō minus.
Ex gn̄ali. c. aduersus. de immu. eccl.
Ex cōc. Tolet. 3. c. ecclesiarū seruos. 12 q. 2

Immunitas ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter diuino ac humano introducta, quę in duobus potissimū sita est. Primum, ut clerici, illorumq́; possessiones & bona à vectigalibus & tributis, aliisq́; muneribus laicis libera sint. Nam (vt de libertate Leuitarum sileamus) non temere refert scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti sibi tributariam fecisse, pręter terrā sacerdotum & possessiones quæ à rege traditæ fuerant eis, quas vendere non sunt cōpulsi, Quin potius ipsis etiam statuta cibaria ex horreis publicis prębebantur, ut legimus Gen. xlvii. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde uiolenter extrahantur, Exceptis publicis latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera

Gene. 47
c. inter alia. c. immunitatem, de immunita. ec. c.

obsident aggressionum insidiis. Deniq; his qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac cæmiteriis delinquunt. quod si a confugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantisper saltem debet secularis potestas a manuum iniectione abstinere, donec nostros consulat officiales, ne deuenire necesse sit ad cessationes à diuinis, & interdicta, quæ uisum est antecessoribus nostris ob uiolationem eiuscemodi immunitatis æditis constitutionibus promulgare.

quemadmodum fraternitates reformandę sint. Cap. xxi.

Ex Gangr. c. si quis; et superb. 30. dist.

FRaternitates (*quæ vocantur*) & *in honorem aliquorum sanctorum in ecclesiis fiunt, speciem quidem pietatis habent, sed quales hac tempestate seruantur, nempe in quibus tam clerici quàm laici potissimum comessationibus & ebrietatibus uacant, Interdum etiam uariis conspirationibus aduersus potestates intenti sunt, si non omnino sublatas, saltem correctas ac reformatas uolumus, omnino sublatas malimus. Ac redditus seu census earundem uel in usus pauperum uel parochi expendi nobis magis placuerit. At quùm hę sodalitates forsan præter publicum offendiculum ac pauperum (qui ab eis eleemosynas ex institutione accipiunt) prędiudicium cõmode tolli non possunt, uidebimus inter uisitandum, ut saltem tollantur abusus, ut prima seruetur institutio, & examinentur formulę earum & statuta, ut ratio ac calculus singulis annis per Prouisores (vt vocãt) earundem fraternitatum coram parochis ecclesiarum reddatur, ut superextantes fructus ac redditus in pauperum seu ecclesię usum ac utilitatem conuertantur, aut etiam inde aliquod parocho ad victum decidatur.*

DE VITA AC CONVERSATIONE *monastica.* Cap. I.

Philo.

Augus.

ITA monastica non multo post Apostolorum tempora cœpit, quanquam multis persuasum sit, aliam tum fuisse quam nūc est, monachismi rationem. Nemo tamen *negauerit, hoc vitæ genus ad perfectionem euangelicam maxime accommodum, modo secundum sanctissimam institutionem pure immaculateq́; obseruetur. Quia uero res est quammaxime ardua in carne viuere & carnis stimulis nullum locum dare, diaboliq́; mille fraudibus (quibus præsertim solitarios aggreditur) fœliciter semper resistere.* Idcirco *in hoc vitæ genus nemo vel inuitus intrudendus, uel pelliciendus, uel temere suscipiendus, sed summa cura adhibita, post diligentissimam demum examina*-

Matth. 19 *tionem monachi ac monachæ recipiantur, quibus sæpe inculcandum est prius Christi verbum de Eunuchis, qui se ca*-

Eccle. 3 *strarunt propter regnum cælorum, quum inquit:* Qui po*test capere, capiat.* Proponenda *sapientis sententia, quæ habet in hæc uerba:* Altiora te ne quæsieris, *&c.* Rememoran*dum quoq; diligentissime, quod Deo stulta & infidelis promissio admodum displiceat.* Breuiter, *admonendus est omnis ad hanc vitam aspirans, ut primum se totum excutiat, ne prouinciam suscipiat, cui non suffecerit, alioqui parabo*-

Lucæ. 14 *læ euangelicæ dicterio notandus, quod cœperit ædificare & non potuerit consumare.* Maxima *autem cautio adhibenda est in puellis, propter sexus fragilitatem, ne uel ob ætatem desit uoluntas, uel metus adsit, aut alius affectus*

minime Christianus.

Neminem monachismi professione temere alligandum. Cap. II.

Certe sancti patres admodum fuerant soliciti, ut non nisi voluntario ac spontaneo iudicio virginitatis propositum atque habitus susciperentur, quòd coacta serui-tia domino ingrata esse dinoscantur, Siquidem uoluntarie domino sacrificandum est, & uoluntaria oris sui benepla-cita fieri in conspectu domini Psalmographus obsecrat. quod enim quis non eligit, nec optat quod non optat, nec diligit: quod non diligit, facile contemnit. Vnde consequitur, Nullum esse bonum, nisi uoluntarium. A-deo, vt qui alio affectu quàm bonæ voluntatis monachis-mo se alligant, magis peccent quàm mereantur. Ambi-gi enim non potest crimen magnum admitti, ubi & pro-positum deseritur & consecratio violatur. Nam si huma-na facta non possunt impune calcari, quis de eis mane-bit qui corruperint fœdera diuini sacramenti. De adole-scentioribus viduis Paulus pronuntiauit. quod quum fue-rint luxuriatæ, in Christo nubere uolunt, habentes dam-nationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Ca. puella 12. q. 2. — cap. ut refens 12. q. 2. — Psa. 118. — Cap 1. de regula. — 1. Timo. 5

Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monasterium detrudant. Cap. III.

Admonendi quoque erunt parentes, ne liberos in mo-nasterium inuitos detrudant, quod illos vę longe gra-uius maneat quàm pharisæos, qui circumibant mare & aridam, ut facerent vnum proselytum, & quum esset fa-ctus fiebat filius gehennæ duplo magis quàm ipsi.

Matth. 23.

Quo affectu monastica vita amplectenda. Cap. iiii.

Agust. QVi monasterium ingreditur alio affectu quàm simplici amore Dei ductus, veluti vel spem vel promissionem Abbatiam consequendi habens, uel in otio viuere affectans, uel lucis temporalibus inhians, uel honores ab hominibus appetens, quisquis talis est, non Dei filius aut monachus, sed planè mercenarius est, queadmodum superius nos de clericis etiam dixisse meminimus. Cui verendum est, ut quum volet ingredi nuptias euangelicas, obiiciatur illud: Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem. Quodq́ ipso obmutescente, rex præcepturus ministris, ut ligatis manibus & pedibus, ipsum in tenebras exteriores mittant, vbi erit fletus & stridor dentium. Matth. 22.

In monasteriis habendus, qui doceat legem domini. Cap. v.

HAbendus in uirorum monasteriis vir pius ac doctus, qui doceat monachos ab adolescentia meditari in lege domini die ac nocte, ad quod munus in monasteriis monialium, sanctimonialis, cæteris vita & doctrina præstantior deligatur. Debet autem qui monasterio præest summa discretione vti, maxime erga eos, quos compererit diuinis literis intentos aut contemplationi deditos, vt scilicet tales sordidioribus officiis sinat esse immunes.

Verbi prædicatorem in monasteriis esse oportere. Cap. vi.

Matth. 4. IN monasteriis quoq́ verbi prædicator erit pius quidé ac eruditus, nam nulla armatura fortior ad resistendum diabolicis insidiis ac iaculis, quam gladius ille spiritus, quod est verbum Dei, quo Christus in deserto solitarius ieiuniis et orationibus vacans, & nihilosecius tentationibus diabolicis expositus, retudit omnem dæmonis fraudem ac nequi-

tiam. Nihil quoque potentius illo ad deiiciendos ac vicissim consolandos animos nostros, nihil efficacius ad concitandū mentem in amorem Dei ac contemptum mundi, ac omnium quæ in mundo pulchra ac speciosa apparent.

Monachi bonæ indolis ad Academias mittendi. Cap. vii.

NEque nobis displicuerit, ut aliquot ex monachis, bonę indolis ad vniuersitates publicas & bene christianas, aliquot annos theologicis studiis operam nauaturi mitterentur, Illic tamen non alibi quam in monasteriis seu gymnasiis sub cura & oculis præceptorum commoraturi ne bonis ac rectis studiis destinati, mores minime monasticos imbibant ac contrahant.

Moniales non esse alligandas, ut nulli quàm suo (vt vocant) patri aut præposito confiteantur. Cap. viii.

SInt pręterea in monasteriis uirginum, præsertim præter Abbates aut præpositos, alii conscientiarū examinatores ac à confessionibus. Aut saltem virginibus liberum sit, bis aut ter in anno aliis (quos elegerint) probis ac doctis viris, de suorum superiorum (ut vocant) consensu, (quem hi interpellati, rationabili causa intellecta, nequaquā negabūt) conscientias suas exemologesi exponere exonerareq́; , ne scilicet adigatur monialis renitens, semper vni homini delicta confiteri. Debent autē hi qui eiuscemodi munere in monasteriis monialium fungūtur, esse homines vitæ probatissimę ac morum quàmmaxime inculpatorum, eruditi ac singularis iudicii, obseruaturi ea quæ supra, vbi de pœnitentiæ sacramento tractatum est, delibauimus. Cauebit autem is in primis, criminum non confessorum rememorationem, ne uirgines discant, quæ prius nescierunt. Cauebit præterea,

nisi res omnino exegerit duritiem increpationis, magis intentus ad modestissime arguendum & pientissime vicissim consolandum. Confessiones autem monialium non priuatim audiet; sed in cæterarum conspectu, non tantum ut omne malum, sed & omnis mali suspitio omnino cesset.

Mutatum esse paulatim faciem monasteriorum, ac vsurpatum hospitii ius simul cum accessu moderandum. Cap. ix.

MOnasteria olim virtutum scholæ ac pauperum hospitalia erant, nunc proh dolor, videmus ea quæ uirorum sunt e scholis virtutum in diuersoria militum ac raptorum, quæ vero mulierum sunt, in plerisque locis in suspectas de incontiuentia domos (ne quid grauius dicamus) esse cõmutata. Quamobrem dispiciendũ nobis est, ne tam passim a quibusuis militibus hospitii ius a monasteriis vi exigatur & eleemosynę pauperibus deputatæ, improborum luxu deuorentur, neve ad monasteria uirginum accessus toties a sacris canonibus prohibitus, pateat. Et ut qui deprehensi pter hæc fuerint offendiculum aut occasionem illis labendi, siue intra siue extra monasteria dedisse, dignas pœnas ferant.

Cap. 1. de emu eccles.

Cap. monasteria, dev. r. et bone. cle.

Visitatio monasteriorum necessaria. Cap. x.

VIsitatione ergo monasteriorũ quãmaxime opus esse intelligimus, quã et canones nobis imponunt. In hac vero oportebit omnia ad regulam ordinis monastici exigere, nihil non ad pietatem & vitę sanctimoniam dirigere, & quicquid mali exempli aut improbæ consuetudinis irrepsit, penitus tollere ac eradicare. Profecerit quoq; hic examinari regulas, statuta, & cõsuetudines, tolli superstitiosa.

Cap. in singul. s parag. Porro dio's cœsum, de statu mo.

Stumptuosi monialium Præpositi abrogandi, & frugales œconomi constituendi. Cap. xi.

Habent quędam monialium monasteria sumptuosos Præpositos, sub quorum potestate quum omnis bonorum administratio sit, ipsi de redditibus monasticis luxuriantur, Et qui monasticæ conuersationis exemplum esse debuerant, ad mundi delicias reuoluuntur. Fastidientes interdum similam & mella, interim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugientē ventrem saturantibus. Sunt quoq; virginum monasteria, vbi non est victus & mensa communis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamuis in longe sacratiori conuiuio dānauit) quotidianus, nempe, φ vnaquæq; suum cibum præsumit ad manducādum, & alia quidem esurit, alia vero ebria est, quos abusus tollere necessarium putamus, uidelicet ut in illorum delicatulorum Præpositorum locum probi œconomi a nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiā obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere. Hierony. 1. Cor. 11. Cap. ofus 9. q. 3. qui reli. 17. q. 4.

In monasteriis monialium victum ac mensam communem esse oportere. Cap. xii.

Itidem ut moniales victum ac mensam communē vbiq; habeant, & quæ pari sunt officio destinatę, pari etiam cibo alantur. Quod ut quāmminime onerosum sit, non debebunt plures in monasterium moniales recipi, q̄ congrue poterunt in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri conueniet.

De præpositis solitariæ commorantibus. Cap. xiii.

Displicet etiam nobis, quod quædam monasteria quosdam Præpositos habent, qui in capellis solitarii commorantur, quod Lateranensi Cōcilio vetitum est ac Ex Lateranen. Conci.

cautum, ut Episcopus Abbates monitione præmissa per censuram ecclesiasticam compellat, ut eiuscemodi Præpositos aut Priores ad claustrum reuocent, faciantq; ecclesiis ipsis seu capellis per seculares clericos deseruiri, aut saltem alios monachos ipsis adiungant.

Visitandæ domus fratrum Teuthonicorum, diui Iohannis Baptistæ & Antonitarum. Cap. xiiii.

VIsitandæ quoq; in primis, & reformandę erunt domus hospitalium militum Teuthonicorum, prętere a ordinis diui Iohannis Baptistę ac Antonitarum, atq; initio prouidendum, ut in iisdem domibus cultus diuinus rite ac debite peragatur, ut hospitalitas pro pauperibus seruetur, ut uita ac conuersatio regularis secundum institutionem primam ac regulam (quam illi professi sunt) illic geratur ut ab ipsis uestes, ordini ac professioni dignę ac conuenientes publicæ deferantur, ut comessationes, crapulæ ac omnis luxus prohibeatur, ut prædæ illæ bonorum mobilium, quę post mortem pręlatorum per primores ordinis fieri ac in exteras regiones deferri, pessimo omnium exemplo consueuerunt, a modo nequaquā fiant, Sed quicquid parsimonia defuncti prælati coaceruatum ac relictum fuit, uel necessariis vsibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperum eius regionis, ubi religiosa ista domus sita est, applicetur.

De vita & conuersatione monachorum. Cap. xv.

Ex Concil. Calcedo.

ET ut reuertamur ad monachorum uitam, haud ignorare debent Cōcilio Calcedonensi cautum, monachos oportere quieti operam dare, ieiunia & orationes obseruare, in his locis, in quibus se semel Deo deuouerunt, remanere, nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare,

nunquam

nunquam sua monasteria relinquere, nisi forsan ob ingentes necessitates id facere à suo episcopo iubeantur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu exeundi, prætextu inuisendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

Monachorum studia atque exercitationes quales esse oporteat. Cap. xvi.

MOnachus & monacha amare debent scripturarũ scientiam, & carnis uitia non amare. Psalterii librum de manu aut oculis nunquam deponere, semper orare, sensu vigilare, uanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia, uincere. Breuiter, nullis animi perturbationibus (quæ si insederint, ad delictum maximum inducũt) locum dare, Semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inueniat occupatos, Et vt multa sint quę manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maxime conueniret, vt & manus operetur cibos, & lectione anima saturetur. Porrò Ægyptiorum monasteria hunc morem seruasse leguntur, ut nullum monachum absque opere susciperent, non tam propter victus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne pernitiosis cogitationibus vagarentur, neve instar fornicantis Israel, omni transeunti diuaricarent pedes suos.

Hiero. ad rus. monach.

c. nunquam de consec. dist. 3.

Hiere. 3

Monachos vagos sub custodiã reuocandos. Ca. xvii.

MOnachi qui peruagati fuerint, vbicunque inuenientur, tanquam fugaces nostro auxilio sub custodia reuocentur, Et si qui habitum abiecerint, ut eundem reassumant, cogendi.

Literas priuatas monacho aut monachę, iniussu Abbatis resignare non licere. Cap. xviii.

VT monachi seu monachæ literas nullas uel destinare vel recipere audeant absque Abbatis seu Abbatissæ, aut eius qui ipsorum loco monasterio præest scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum, id præsenti constitutione innouandum censuimus.

Canonissarum seculariũ mores reformandi. Ca. xix.

POstremo, uitam, conseruationem ac mores Canonissarum, quæ seculares ob id appellantur quod perpetuæ castitatis ac reliqua vota monastica non emittant, reformari omnino ducimus necessarium. Nam vitam agunt plus nimio licentiosam, ac plerisque scandalosam. Quæ ut in ordinem & ecclesiasticam quandam disciplinam, quoad fieri potest, reuocentur, nobis quum visitationem aggrediemur, curandum est.

DE HOSPITALIBVS ET ORPHANAtrophiis, aliisq; id genus piis locis. Cap. I.

Codi. de Epis. & cler.

On solum canonicis constitutionibus, sed & imperialibus ac regalibus institutis antiquitus pientissime sancitum est, vt habeantur quàm fieri potest frequẽtia in republi. Xenodochia, Prochotrophia, Orphanatrophia, Gerontocomia & Brephetrophia, & id genus alia loca pietati consecrata, In quæ recipiantur peregrini, pauperes, inualidi, senes, parentibus orbati, atque inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, conta-

giosisq; ac perpetuis morbis obsiti, atque aliæ miserabiles personę. Idcirco curæ nostræ imminebit, ut eiuscemodi loca, vbi constituta sunt, sarta tecta teneantur. Vbi uero dissipata sunt, instaurentur, reformenturq;. Denique, ubi necdum constituta sunt, episcopali nostra prouidentia ædificentur, construanturq;. Pauperum enim curam nobis Christus præcipuam esse uoluit, & horum toties meminit diuinissimus Paulus Apostolus. Matth.26 Marc.14 2.Corin.8

In hospitalibus in primis animæ curandę, deinde corpus. Cap. ii.

HIc ante omnia curandum nobis est, ut in domibus istis, quę ad salutem animarum pertinent, minime negligantur, sed ante omnia de sacramentorum administratione pauperibus debilibus & ægrotis prouideatur, Ac vbi corporis infirmitas medicum postulat, ibi prius animę, deinde corporis medicus accersatur.

In hospitalia qui recipiendi. Cap. iii.

IN eiuscemodi autem hospitalia, nullæ alię quàm ea, quas diximus miserabiles personæ, quæ aut morbo aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare, victumq; ac vestitum sibi comparare non possunt, recipiantur, quas ad ecclesiasticam disciplinã canones pertinere ac nostris, aliorũq; piorũ hominum largitionibus uictitare uoluerũt.

In hospitalia pauperes eius loci, vbi constituta sunt, potissimum recipiendos, maxime contagiosis morbis implicitos. Cap. iiii.

IN primis autem recipiantur in hęc hospitalia, personę miserabiles eius loci, vbi hospitalia constituta sunt. quod si recte curatum fuerit, suffecerint penè (nisi tamen fal-

lamur) iam constituta hospitalia, omnibus uere pauperibus per singula oppida ac uicos repertis, ut amodo illis nõ fuerit necesse ostiatim panem emendicare, aut eos qui lepra seu alio contagioso morbo impliciti sunt inter homines di-
Nume. 12 uersari, quod lege diuina, ne fiat, prohibitum legimus. Nec immerito, q̃ ex tali commixtione ac conuersatione cum sanis infinita pericula subsequantur, etiam ex solo aspectu, qui intuentibus horrorem solet incutere. Quod si leprosis aliisq; qui similibus morbis impliciti sunt, hospitalium, quibus adducuntur, redditus non suffecerint, satius est, ut ipsorum nomine in conuentu ecclesiæ eleemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur ac præstetur atq; ut trunci in templis eleemosynis istis colligendis asseruandisq; erigantur, quàm ut ipsi morbosi alimoniæ petendæ obtentu, aut quocunq; alio prætextu, consortiis hominum misceantur.

Mendicantibus ualidis hospitalia clausa, & mendicitatem interdictã esse oportere. Cap. v.

Cod. de mẽdic. vali. li. 12.
SVnt autem mendicantibus validis non solum hospitalia clausa, sed & publice ac ostiatim mendicare penitus interdictum. Et qui secus agere comperti fuerint, arceãtur, ac legalibus nostrisq; constitutionibus comprehensisq; pœnis subdantur. Vtilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, q̃ eidem frangitur, ut seductus, iniustitiæ acquiescat.

Magistrorum hospitalium praui adfectus damnantur. Cap. vi.

DAmnamus autem abusum, quo in quibusdam locis fit, ut neglectis miseris ac inopibus (quibus hospitalia

dedicata sunt)ex priuato affectu magistrorum aut magistratuum, qui hospitalibus hisce præsunt, non modo validi, sed & quibus victus & vestitus suppetit, recipiantur, tantum quod illic commodius & in otio uiuatur, qui certe aliter censeri non possunt q̃ pauperum deprædatores, raptoresq́; de alieno uiuentes, ac ueluti ex sanguine pauperum saginati. Quos diuus Hieronymus grauissime increpat: qui (inquit) ex bonis parentum & suis opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt. Hierony.

Quum grauiter peccent, qui ex pauperum victu se ditant. Cap. vii.

VIderint quoq; hi magistri ac hospitalium præsides, ne Iudam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Nouerint ergo se tali muneri adscriptos, non ut sui, sed ut pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est; quid subtraxisse, sacrilegii instar est. Et quo uigilantiores in officio sint, singulis annis, aut sæpius, magistratui eius loci præsente parocho rationem de omnibus reddant. Non meum est (inquit Prosper) dicere, quantum peccatum est eorum qui cibos pauperum sibi usurpant, & unde pauper victurus erat, præsumendo suscipiunt. Iohan. 12.

DE SCHOLIS, TYPOGRAPHIS ac Bibliopolis. Cap. I.

Cclesiæ reformatio à summis pariter & infimis, à capitibus simul & à paruulis ordienda est. Paruuli enim sunt, qui succrescentes in maiorum locū subinde decedentium in reipubli. tam ecclesiasticæ quàm secularis administratione succedunt, ut consequens sit, ab ipsis praue ac nequiter institutis reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem summopere refert, ut pueritia, quę seges est omnium rerū publicarum, in timore domini ac bonis disciplinis edoceatur. Id quod dominus præcepit Exod. xiii. & Prouerbiorū sexto. Siquidē ea ætas nullis aliis usibus accommoda per id tēpus colligere poterit & sibi & reipublicę luculentum fructum. In primis autem operepretium nobis uidetur, ut clāncularii illi magistelli, qui in conuēticulis vicatim docent, prohibeantur, utq; gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimētis imbuūtur, diligenter repurgentur, prefectis illis didascolis seu præceptoribus, non tam eruditis, quā sanę doctrinæ, integrę q; ac inculpatæ vitæ viris, Idq; hac potissimū tēpestate, qua innumeræ pestilentes hæreses totā ferè Germaniā summo cū Christianismi ac reipublicæ detrimēto, iusto Dei iudicio peruadūt, ac veluti cancer serpūt, quas quū pueri semel imbiberint, difficile, imo impossibile erit, ut easdem penitus iterum eluant. Nā, quo semel est imbuta recens seruabit odorē Testa diu.

Exod. 13
Prouer. 6
Mora.

Scholæ inter uisitādū repurgādæ ac instituēdę. Ca. ii.

QVemadmodum uero didascoli pueros in classes digerent, quæ dein ipsis prælegent, tam ad eruditionem, quam ad uitam christianam recte instituendam pertinentia, nos inter uisitandum pro ratione cuiuscunque scholę trademus.

Apud singulas ecclesias habendus uir eruditus, qui clericos eius ecclesię instituat. Cap. iii.

OLim conciliari constitutione cautum est, ut non solum apud quamlibet cathedralem ecclesiam, sed & apud alias nimirum collegiatas, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus qui clericos earundem ecclesiarum doceat & instituat. Apud metropolim autem theologum haberi prçceptũ est, qui sacerdotes ac quoscunque alios in sacris literis doceat. Et in his præsertim instituat, quæ ad curam animarum pertinere dinoscũtur. Visum etiam Concilio fuit, ut singulis magistris unius prębendæ prouẽtus tantisper quoad in docendo perstiterint, assignentur. Cuius quidẽ saluberrimę constitutionis uix uestigia quędam apud eiuscemodi ecclesias reliqua uidemus. Nã ut scholas ipsas reperias, didasculum tamen uix ullum eruditum accipium repereris, quod nihil penè stipendii (ne dicamus unius prębendæ prouentus) illi suppeditetur, quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res leuis momenti est, à qua totius prepemodum reipubli. tum salus, tum pernities dependet. c. 1. & c. de nonnullis. de magist.

Qui huic uiro uictum suppeditabunt. Cap. iiii.

CVrandum itaque ut singula Collegia ludos literarios diligenter instituant, eisque de idoneis ludi magi-

stris ac sumptibus prospiciant, ubi Collegia non sunt, senatus & respublica idem curet.

Quemadmodum Academiae instaurari ac studia ali possint. Cap. v.

ACademias seu Vniuersitates publicas per hanc haeresum colluuiem misere perire cernimus; quas instaurari maxime in votis est. Id fieri posse nobis uidetur, si modus aliquis inueniatur, quo pauperibus scholasticis ex ecclesiasticis stipendiis aliquid possit decidi, Clericos enim illos conuenit ecclesiasticis stipendiis sustentari, quibus parẽtum & propinquorum nulla bona suffragãtur. quo insuper professoribus atq; his, qui in bonis literis, optimis quibusq; disciplinis, ac in primis Theologiae studiis multum profecissent, spes praemii fieret, Nam spes alit artes.

Pium uotum ad studia subleuanda. Cap. vi.

Concilio Basilien.

ET quanquam hic articulus a summo pontifice potissimum pendere videatur, tamen quod in nobis est, cuperemus omnes ordinarios collatores, praesertim parochialium ecclesiarum, huc induci posse, vt academiae potestatem facerent, significandi subinde ipsis uiros literatos ad regendum ecclesias eiuscemodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscũq; aliis non idoneis praeferrent, ac parochiis quum uacarent, praeficere non differrent, modo tamen personaliter residere non detrectarent. quod si idem apud collegiatas ecclesias (qui mense ordinario canonicatus & praebendas conferũt) obtineri possit, non dubium id plerisq; ad studia capessenda calcar fore non exiguum.

Decretalem Honorii tertii, quoad eius fieri potest, renouari aequum esse. Cap. vii.

PRaeterea non parum huc fecerit, si Honorii tertii decretalis seruetur, nempe ut Canonici ecclesiarum diocaesis nostrę Coloniensis dociles ad studia, potissimum theologiae, per capitula transmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum suorum fructus, non obstante aliqua contraria consuetudine uel statuto, quū denario fraudari non debeant in uinea domini operantes, de quo dictum est partim superius. Ex his enim tandem spes non uana concipi possit, aliquando futurum, ut doctorum copia habeatur, quo ueluti stellę ualerent plurimos ad iustitiam erudire, & temporis successu ecclesiam Dei vniuersalem in uita ac doctrina reformare.

c [illegible] c [illegible]

Quid curandum in Academiis. Cap. viii.

NEque ignoramus multa ac diligenti prouisione opus esse in Academiis quæ in primis curari necesse erit, vt optimi quiq; libri in singulis professionibus ac disciplinis per doctissimos professores statis diebus ac horis vigilantissime prælegantur, enarrenturq;. Deinde, ut scholasticis uiuendi regulæ præscribantur, nempe ut bonis disciplinis uacent, a pompis, comessationibus, ebrietatibus, aleæ ludis, dissensionibus ac rixis abstineant, ut prodigi esse desinant ac quisq; se suo modulo metiatur, ut fastum omnem ac doctrinæ supercilium deponat. Nec incipiant esse magistri priusquam fiant discipuli. Quot enim sunt, qui magistrorum ac doctorum insignia ambiūt, ac per ambitum extorquent etiam qui nunquam eam artem quam post magisterium profitentur, uel à limine salutarunt, quod quàm turpe ac indecorum sit, nemo ignorat.

Nihil imprimēdū aut vēdendū, nisi reuisum prius. Cap. ix.

PRęterea quum per abusum artis impressoriæ librorum plurimum malorum emerserit, prohibemus, ne ulli Typographi aut Bibliopolę quempiam recens æditum librum aut chartam uel imprimant, uel venum exponant, uel uendant publice uel occulte, nisi hic liber reuisus, & charta uel scripturam uel picturam continens, per nostros ad hoc deputatos cōmissarios diligenter perspecta sit prius. Quę & Typographi nomen & cognomen cōplectantur, atq; eam ciuitatem seu oppidum in quibus excussa sunt, nominatim designent. quæ uero his caruerint, nullō pacto uenum exponantur. Porrò Typographi Bibliopolæ ac reliqui librorum institores ac geruli qui huic ordinationi contrauenerint, præter confiscationem librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticę constitutioni Augustanæ subiacebunt. Contra quos in territoriis nostris Fiscalis noster acerrime inquirere ac ad iustarum pœnarum declarationem procedere non omittet.

Hierony. Pragma. August.

DE IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA CONTENTIOSA. Cap. I.

ANte annos non admodum multos, reformationem iurisdictionis nostræ ecclesiasticę ędi curauimus, per quam ita temperata ac moderata omnia speramus, ut nemo de ea, iure queri possit.

Excōmunicationis origo & pręcipuus usus. Cap. ii.

NE autem quispiam excōmunicationis ecclesiasticę originem ignoret, Primus excōmunicationis in ecclesia vsus, qualis fuerit, Paulus primæ ad Corinthios. v. manifeste

ostendit, ubi Corinthium publice cum nouerca fornicantem tradit Satanę in interitum carnis, ut spiritus eius saluus fieret in die domini nostri Iesu Christi. Non tantum exemplo indicans, sed & expressim iubens, ut qui eiusce-modi sunt, e medio ecclesiæ eiiciantur. Si is (inquit) qui frater nominatur, inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cũ eiusce modi nec cibum sumere permitto. quin ante discipulum, ille qui solus vere magister est Christus, eiuscemodi excommunicationis usum Matthæi. xviii. docuit. quem optamus in ecclesiam reuocari ac frequentissimum esse. Nempe ut tales publice ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo sint, & notati tandem resipiant extra communionem sacramentorum ac uitæ communis ponantur, donec ad cor & ecclesiæ gremium reuersi, suum reatum deplorent. Diuus sanè Paulus grauissime Corinthios increpat, quod incæstum illum tantisper paterentur. Omnino (inquit) auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut vxorem patris sui quis habeat. Et uos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit, Non est bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentũ totam massam corrumpit. Expurgate ergo vetus fermentũ ut sitis noua conspersio, sicut estis azymi, & cętera quę sequuntur. Quod si denuntiationem euangelicam (qua nulla res salubrior esse potest, & quę nobis non tantum facienda suadetur, sed pręcipitur) frequentaremus, & apostolica pręcepta mordicus teneremus, rariores profecto in cœtu nostro haberemus adulteros, raptores, homicidas, & id genus alios publice

Ibidem

Matth. 18.

1. Corin. 5.

Matth. 18.

Esaie. 52.
Roma. 2.

criminosos, propter quos blasphematur nomen nostrum inter gentes & scandalizantur multi inter nos infirmiores.

Cur passim in omnes inobedientes excōmunicationis censura distringi cœperit. Cap. iii.

1. Reg. 17.

Iamdudum vero cœpit excōmunicatio in omnes inobedientes distringi, quod quasi peccatum hariolandi sit, repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nole acquiescere.

Vsum excōmunicationis in publice criminosos in lucem reuocandum. Cap. iiii.

Vsum ergo excōmunicationis, præsertim aduersus publice criminosos in lucem reuocari conuenerit, Deinde posthac in aliis causis excōmunicatio tantum in manifeste contumaces feratur.

Quid cauendum in decernenda excommunicationis censura. Cap. v.

Ex concil. Meld. & ab uernt. c. nemo & c. nullus sacer. xi. q. 3. Ex cō. Lug. c. 1. de senten. excom. in 6.

Cauebit autem in primis iudex, ne hanc, aliasve censuras ecclesiasticas, uel ex iniustis, uel ex leuibus causis, vel iuris ordine non seruato, uel ex odii fomite proferat vnquam. quum enim excōmunicatio pœna sit, qua nulla maior est in ecclesia, nec sit excōmunicandus quis, nisi pro peccato letali, quod anathema sit æternæ mortis damnatio. Nec infligenda veniat, nisi his qui aliter corrigi non possunt, debebit iudex non ante excōmunicare quempiam, quàm cognouerit id, uel causæ grauitatem, uel eius qui extra cōmunionem ponendus est, apertam contumaciam præcepto iusto acquiescere nolentis exigere.

Excommunicatos uitandos. Cap. vi.

Ex concil. Anti Carth. Arel ten. Bracharæ.

Volumus autem ut hæc censura ab omnibus (iure nō tantum humano, sed & diuino idipsum postulante)

timeatur, ut q excõmunicati in familiari conuersatione uitentur, & a nemine recipiãtur, quemadmodũ antiquissimę concilia sub grauis reatus incursu idipsum fieri pceperunt.

Non passim contra omnes delatos per Fiscales inquirendum. Cap. vii.

PRocuratores nostri Fiscales aduersus neminem inquirant, nisi quem legitima ac frequens grauat infamia, non quidem a maleuolis & maledicis, sed a prouidis & honestis iustitiæ zelo cõmotis suborta. quam si non probauerint, condemnentur ipsi, non autem inquisiti in expensis. Neq enim speciem aliquam æquitatis habet, quod ab innocentibus absolutis, quippiam expensarum nomine extorqueatur. Alioqui calumnia et iniusta diffamatio, mercedem (quod absit) haberent. Valeant ergo alii maleuoli delatores, depeculatores famæ, ac reipublicæ pestes. Neq enim ad petitionem eorum qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum est super criminibus in eodem descriptis. quum inquisitio fieri tantum debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint.

Cap. cum oporteat. c. in quisitionē parte tertia de accusatio.

Manifesti criminosi pro quæstu nequaquam ferendi. Cap. viii.

NOlumus autem, ut concubinarii, aut alii manifeste criminosi vllo modo quæstu aut pecuniæ emungendæ causa ferantur, tolerenturq;. Aut ut pœnę pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, quod res mali exempli sit, crimen pecunia redimere. Sed reformationis nostræ constitutio, quæ de officio Sigilliferi postrema est, seruetur. quod si interdum vel personę delinquentis, uel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulauerit, hæc in pios

Cap. poug. 1 1.q.3

tantum vsus conuertatur, ne magis auaritiæ, quàm correctionis causa exacta videatur.

Clerici grauissimorum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi. Cap. ix.

1. Timo. 5. *CLerici in grauissimis criminibus deprehensi, iuxta canonicas sanctiones puniantur.* Expedit enim, *ut publice delinquentes & ecclesiam* Dei *scãdalizantes, publice quoq; arguantur, & puniantur.* Quamobrem *tales uel a nobis deprehensi vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis iuxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris pœnam recipient.* Quod *si tam graue fuerit, ut degradatione dignum sit faciemus ipsos curiæ tradiq; seculari, ne clericali priuilegio gaudeant, quo se per flagitia reddiderunt indignos.*

De *testamentis insinuandis, approbandis ac exequendis.* Cap. x.

Ex con. Mogun. . si hæred. de test. IN Concilio Maguntino *sancitum est, ut hæredibus qui iussa testatorum non adimpleuerint, ab* Episcopo *loci illius omnis res quæ eis relicta est interdicatur, cum fructibus & emolumentis, ut uota defunctorum adimpleantur. quamobrem procuratores nostri* Fiscales *in diocœsi nostra* Colonien. *aduigilabunt, ut* Testamenta, *maxime ecclesiasticarum personarum, priuilegiis ecclesiæ nostræ maioris saluis, intra anni spatium exequutioni mandentur,* Vtq; *intra idem tempus exequutores testamentorum legitimum calculum reddant. quorum etiam testamẽtorũ insinuationem approbationemq; intra triginta dies a morte sacerdotis peti volumus atq; obtineri, nisi rationabilis causa longiorem dilationem exposcat in præmissis.* Dispiciet autem

Sigillifer noster, ut si quid in quempiam stultum aut iure prohibitum vsum temere relictum sit, in pium conuertatur.

Bona presbyteri ab intestato defuncti in piam causam conuertenda. Cap. xi.

VBi sacerdos nostræ diocœsis Colonien. mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia, quæ hæredibus cedunt, deducto ǽre alieno, & funeralibus, in piam causam pro defuncti animæ salute conuertantur.

Portio quæ Archiepiscopo soluitur, minime grauis. Cap. xii.

EA portio quæ nobis vti Archiepiscopo secundum rationem bonorum (extra quæ tamen patrimonialia immobilia sunt) deducto ære alieno ex more & speciali conuentione cum clero nostro inita debetur, nemini grauis esse potest, quod maior Epō secūdū canonicas sanctiones portio, q̄ ea est, quæ ex remissione nostra nobis soluitur, debeatur. Cap. Offi. de testa.

Iuramentorum facilis exactio in iudiciis refrenanda. Cap. xiii.

MVltiplex illa & facilis iuramentorum exactio, quæ in iudiciis ecclesiasticis fit, nobis probari non potest. Christus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, Matth. 5. ut in totum abstineamus ab omni iureiurando. quo colore ergo consuetudo nunc passim iurantium in omni negotio excusari possit, non videmus, nisi aut grauitate negotii, aut necessitate. Crebris iuramentis raro deest periurium, quod grauissime punit Deus. Quamobrem monemus Deute. 5. Causidicos, ne tam faciles sint in exigendis malitiæ ac aliis iuramentis. Compertum enim habemus quosdam esse tam male christianos, qui in re tam seria ludant ac iuramēta in-

quosdam eo uesaniæ prolabi, ut iureiurãdum exigant, quod malint suspicari, præstando uiolatum iri quàm uere reuerenterq; adhiberi. Quo laqueo, quis pernitiosior esse potest? Admonebit igitur Officiales noster Causidicos, atq; alios iuramenta exigentes, ut ea quæ iudiciarii processus solennitas necessario nõ requirit, remittant, utq; memores sint, eandem manere pœnam temere exigentem, quæ manet frustra præstantem iuramentum.

Formula inquirendi hæreticos deliniãda. Cap. xiiii.

QVum hæresum ac schismatum in præsentiarum, plena sint omnia, uidebimur operæpretium facturi, si cõmunicato cum Inquisitoribus apostolicis consilio, formulam quandam inquirendi iuri cõsentaneam ac tãtum negotium decentem, minimeq; captiosam, præscribamus. Quamobrem ea de re nostris iurisperitis mandabimus.

DE VISITATIONE AC SYNODIS episcopalibus Archidiaconalibusq;. Cap. I.

VVM frustra sint in ciuitate leges, nisi & sint qui eas exequantur, itidem institutiones canonicas inefficaces & languidas esse oporteat, nisi ab Episcopo & reliquis (quibus ea cura demandata est, & quodãmodo uiua lex sunt, qui & in Euangelio nuncupantur sal terræ) mancipentur effectui. Idcirco uisitatione per nostrã diocæsim Colonieñ. opus est, quam Deo authore per nostrum in pontificalibus Vicarium ac ipsi adiũctos uiros, iuxta pios ac doctos quibus

Matth. 5

plenam

plenam dabimus in his spiritualibus ac ecclesiasticis rebus ordinandi potestatem, aggrediemur, eodemq́; adiuuante Deo *peragemus.*

Quo ordine visitatio instituenda. Cap. *ii.*

EX *superioribus vero liquet plus satis, quo ordine visitatio instituenda sit, Siquidem in primis ab ecclesiis nostris metropolitana ac cathedrali inchoandum. Dehinc singulæ collegiatæ simul cum monasteriis & virorum & mulierum inuisendę, Post hæc ad parochiales ecclesias omnes in nostris ciuitatibus ac diocæsibus constitutas (vbi maxima cura opus erit) transeundum, ibi non solum parochi, sed alii etiam (quotquot ibidem commorantur) sacerdotes ac clerici aduocandi, Atq; interim non prætermittendæ scholæ & bibliothecæ, vbi illæ reperientur, ac postremo hospitalia pauperum diligenter perlustranda erunt.*

Q*uæ vbiq; corrigere oporteat.* Cap. *iii.*

Q*Væ uero oporteat vbiq; sciscitari ac inuestigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ statuere ac ordinare, superiores constitutiones abunde docent.*

In primis reformandos esse Decanos. Cap. *iiii.*

Q*Vod ad cathedrales et collegiatas ecclesias attinet, prima cura erit in reformandis ecclesiarum prælatis, maxime* Decanis, Q*ui si cæci fuerint, cõsequitur necessario, ut hi quibus ducatum pręstant, simul in fueam*

neq; authoritas seruetur, intendent Visitatores nostri animum, ut inquieti corripiantur. qui corripi & obedire nolunt censura ecclesiastica secundum culpæ modum percellantur, donec resipuerint.

In monasteriis quomodo abusus percipiendi. Cap. vi.

IN *monasteriis facile percipientur abusus, modo regulę ordinis relegantur, interrogenturq; qui illis pręsunt, num illis: scilicet simul cum nostris constitutionibus per omnia satisfiat.*

In uisitatione parochiarum quid agendum. Ca. vii.

VBi *ad parochias ibitur, debebit parocho ac populo paucis ante diebus aduentus Visitatorum significari, quo tum omnes expediti adsint ac publicæ saluti intendant. Deniq; ea sacramenta ac munera quæ per solum Episcopũ administrantur, expurgati & præparati recipiant.*

Habenda concio per Visitatores. Cap. viii.

NEc *uidebitur inutile, ut Vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex Visitatoribus nostris Theologus, concionem ad populum habeat, eundemq; de omnibus de quibus vtile uidebitur, ex diuinis scripturis per Dei uerbum admoneat.*

Interrogãdus parochus, quo titulo ministeriũ gerat. Ca. ix.

INterrogandus *deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut Vicarius mercenarius, aut ordinaria authoritate admissus, nec ne. Vbi Vicarius præest parochiæ, videndum quo priuilegio absit parochus principalis.*

De vita, moribus & doctrina inquirendus. Ca. x.

DEinde *inuestigandum de uita, moribus ac de doctrina, quo pacto uerbum diuinum disseminet, ac sa-*

cramēta ecclesiastica administret, Et nū omnia calleat quæ ad officium suum spectāt. Vbi vero minus fuerit instructus, erudiatur maxime in his quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim pœnitentiæ. Subinde inquiratur, num in his deses aut negligens interdum sit, Et num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna stipendia exoluantur. Nam si competens victus defecerit, ad eum modum (vti supra diximus) procurandus erit, aut ad nos referendum.

De habitu tonsura ac reliquis externis uidendum. Cap. xi.

VIdendum deinde de eruditione, habitu, tonsura, ac familiari conuersatione, honestas familiæ exploranda, libri quoq; omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erunt, auferendi ac tollendi sunt.

Num hæresis quæpiam serpat, diligenter inuestigandum. Cap. xii.

INsuper inuestigandum erit diligentissime, num in tota parochia ullus hæreticus aut schismaticus delitescat, nū hæresis aliqua serpat, atq; hic apponenda securis ad radicem, ut seducti per uerbum Dei in uiam ueritatis & ecclesiæ unitatem reducantur. qui contumaces fuerint, e cœtu cæterorum tollantur.

Num agantur alia, quę cum Dei et ecclesię institutis pugnent, dispiciendum. Cap. xiii.

PRæterea, num in parochia superstitiones, sortilegia,

num ecclesiasticæ censuræ contemnantur, num sint qui parocho obedire floccifaciant, qui sacramenta ecclesiæ nõ participent, Item, num festis dies & ieiunia ecclesiastica rite obseruentur.

De puerorum institutione & hospitalium cura quærendum. Cap. xiiii.

D*Ein videndum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholis præfecti. Hospitalium quoq; cura haud prætermittenda.*

Vitia quibus assueuerint parochiani, acriter corrigenda ac reseruanda. Cap. xv.

D*E uitiis quibus parochiani uel maxime assueuerint, inquisitio facienda, ut per Visitatores uerbo diuino ab his populus a uocetur.*

De officio parochi inquirendum. Cap. xvi.

D*Eniq; expiscandum, num parochus diuinum officium in ecclesia canendo, legendoq; rite gerat,* Num *sacrum baptisma, itidem sacrosanctam* Eucharistiam *cum chrismate secure ac decenter custodiat,* Num *uestes & reliqua ornamenta, quibus in diuinis officiis utimur, munde asseruet,* Num *ipse aut qui ecclesiæ prouisores appellantur, templum sartum tectum curent.* Num *sacris altaribus suus honos impẽdatur,* Num *ruinis domus parochialis occurrat,* Num *de rebus ecclesiæ alienationes faciat. Atq; his similia, quæ* V*isitatoribus nostris pro eorum circũspectione & prudentia facile occurrent.* Et *ex constitutionibus nostris (quæ vbiq; pro loci ac personarum ratione rememorari debebunt) suppeditabuntur.*

Synodus episcopalis anno bis habenda. Cap. xvii.

ET quoniam Visitationes istæ generales per singulas parochias absque magno sumptu singulis quibusque annis frequentari haud possunt; saluberrime sancitum est in antiquissimis canonibus, bis per singulos annos in singulis prouinciis Concilium fieri. Vt primum, ante dies quadragesimæ habeatur, uidelicet, quo omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundum solenne Deo munus possit offerri. Secundum vero agatur ante tempus Autumni, in quo si communi omnium consensu rationabiliter comprobato, secundum ecclesiasticam regulam, duo uel tres annositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

Nice. c. 3. Anthi. c. 2. Cõstan. c. 3. Calce. c. 19. c. sicut olim de accusa.

Quid agendum in synodo episcopali. Cap. xviii.

IN his ergo Conciliis, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ, cathedralium, collegiatarum, monasteriorumq; prælatos, & præsertim Archidiaconos, ac quos uocamus Decanos rurales (qui vocati sunt in partem solicitudinis episcopalis) per Vicarium nostrum in pontificalibus ac Officialem disquisitio diligens fiat. Et quę ex illorum iudicio reformatione opus habere comperientur, communi consilio emendentur.

De synodis archidiaconalibus ac ruralibus. Cap. xix.

DEnique Archidiaconi, qui Episcoporum oculi dicuntur ac Decani isti rurales in suis deinceps synodis, quę sancita fuerint in prouinciali seu episcopali Concilio

Officiales Archidiaconorum & Decanos rurales, viros graues esse oportere. Cap. xx.

QVod ut recte ac prudenter fiat, Archidiaconis nostris incumbit, ne ullos inidoneos Officiales aut Decanos rurales deligant aut admittant, sed ad has functiones viros tantū assumant, cum doctrina præstātes, tum vitæ innocentis, inculpatæq;, qui nullius criminis labe notabiles, officium suum irreprehensibiliter exequantur.

Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præ se ferunt. Cap. xxi.

Cap. 1. de offi. archi. Hunc canonē renarrat B. Rhenanus in proœmio Tertulliani

EX vetustissima quadam inquirendorum criminum formula relictum est, ut Archidiaconi anno bisextili circumeant, & peccata enormia emendent, quæ sequitur in hæc verba. In Concilio publico ab Episcopo habito, primitus iurare debent de villis singulis fidelissimi quiq;, liberi et serui, tres vel quatuor, seu etiam plures, ut rei veritas omnino inquiratur. Iuramentum autem illud huiuscemodi esse debet, quicquid in villa in qua habitat veraciter sciat, vel serio audierit actum contra fidē rectā & Christianitatem, Episcopū aut eius nuntiū, quātum recordari possit & scientia subministrat, non lateat. Post iuramentum vero Episcopus per singula numerare debet, quæ prius iuramento comprehendit, hoc est. Si vir super uxorem suam, aliquā clanculo corrupit, Si cum duabus cognatis, siue mulier cum duobus propinquis fornicata sit, Si cōmatrem spiritalem aut filiolam suā stupro violauit, Si qua mulier partū suū necauit, vel conceptū quocunq; modo excussit, Si quis cognatum suū voluntate an casu occidit, seu morbidū fecit, & necdum ad publicā pœnitentiā venit, Si mulier maritum suum, aut

maritus vxorem suam iniquo consilio interemit, Si quis virum aut fœminam veneno, aut aliqua alia potione occidit, & qui hoc scilicet veneno machinatur, Si sciant diuinatrices vel augures, etiam illos, qui per incredulitatem illas inquirant, Si sciant meretrices, quia meretrix appellatur; si vno contempto, cum aliis fornicatur, licet nupta non sit, Si illos etiam sciant, qui cum excõmunicatis cõmunionẽ habent, Si illos sciant, qui conuicti sunt periurium perpetrasse, Si & illos nouerint, qui loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasticam colunt; & ad Christi ecclesias venire contemnunt, Illos etiam si sciant, qui indictum ieiunium negligunt. Hęc omnia dum Episcopus habet recitata, iuratores per iuramentum commoneat, cæteros vero omnes nobiles & ignobiles, per bannum Christianitatis constringat, ut supradictas res minime cælent, ac si in die iudicii ante tribunal domini nostri Iesu Christi rei occultatione præfatarum rerum nephandarum inueniantur. Hoc enim indicet & per bannum contestetur ut nemo per vllius timorem aut fauorem uel etiam amicitiam, præfata reticeat, veraciter scita. Neq; per odium, neq; per inimicitiam vllam quicquam alicui irroget, quod veraciter non possit probare. Horum aliqua si antea in præsentia Episcopi allata essent, eiusq; iudicio terminata, & postea iterata, comperta fuerint, veluti in initio referantur, & episcopali decreto constituantur.

leues delatores, non qui veraciter sciant, aut serio audiuerint, idq́; a probatis, neq; uno tantum, sed pluribus, hisq́; fide dignis, minimeq́; maleuolis, sed frequentius absq; omni delectu vel leues ac futiles uel inuidi uel rapaces, calumniatores, delationi comperiantur asciti. Quodq́; pro manifestis criminibus non canonicæ pœnitentię, sed pecuniariæ potissimum multæ a delinquẽtibus fuerint exactę, permissis interim delinquentibus haud præter graue populi offendiculũ, in publica scelerũ infamia perseuerare.

Inter visitandum abusus corrigendi. Cap. xxiii.

QVæ omnia magna correctione indigent, quàm uolente ac adiuuante Deo, inter visitandum adhibebimus, nimirum curaturi, ut uiris exploratę virtutis tantum hoc officii delegetur.

Procurationem, suo officio recte fungentibus pendi, æquum esse. Cap. xxiiii.

HIs autem qui synodo præficiendi sunt, sumptus necessarios (quam procurationem canones uocant) per parochianos suppeditare iustum atq; æquum est.

Ex Concil. Lateran. Ex Concil. generali. Cap. cũ apostol. s. c. procurationes de censib.

CÆtera, quæ præsentis Concilii decretis comprehensa non sunt, (sunt autem pleraq́; non minorem quàm ea quę correximus, castigationem postulantia) ea secundũ sacrorum canonum censuram, partim in Visitatione, partim in futuris synodis episcopalibus, Deo dante emendare diligenter adnitemur.

FINIS.